

Załącznik
do uchwały nr 464/245/13
Zarządu Województwa Pomorskiego
z dnia 9 maja 2013 r.

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO
Projektu
REGIONALNEGO PROGRAMU STRATEGICZNEGO
W ZAKRESIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ I SPOŁECZNEJ
(RPS AZS)

Słupsk, kwiecień 2013

OPRACOWANIE

**ZESPÓŁ
WOJEWÓDZKIEGO BIURA PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
w SŁUPSKU:**

Mira Hałuzo
Grażyna Kubicz
Jolanta Rekowska
Krzysztof Wojcieszuk

Projektant prowadzący Jolanta Rekowska

Spis treści

1.0. Wprowadzenie	4
1.1. Podstawa prawna.....	4
1.2. Cel i zakres prognozy.....	6
1.3. Informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy.....	8
2.0 Informacja o zawartości projektu Programu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami	9
2.1. Zawartość dokumentu	9
2.2. Powiązane dokumenty planowania strategicznego	22
3.0 Stan środowiska na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu Programu oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.....	28
3.1. Stan środowiska na terenach objętych przewidywanym oddziaływaniem;.....	28
3.2. Najważniejsze problemy ochrony środowiska w województwie pomorskim.....	41
3.3. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu Programu.....	42
4.0 Analiza i ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym oraz problemów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Programu	44
4.1. Ustalenie kryteriów oceny uwzględnienia przez projekt RPS AZS celów ochrony środowiska ...	44
4.2. Ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska oraz istniejących problemów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Programu.	45
5.0 Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań projektu Programu na środowisko i na obszary Natura 2000.....	48
5.1. Analiza i ocena potencjalnego oddziaływania projektu Programu na środowisko (wraz z elementami oceny zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju).....	48
5.2. Ocena oddziaływania projektu Programu na obszary Natura 2000 oraz ich integralność	60
5.3. Ocena oddziaływania projektu Programu na środowisko morskie	61
5.4. Oddziaływania skumulowane	61
5.5. Podsumowanie oceny oddziaływania	61
6.0. Informacja o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko	69
7.0. Propozycje rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być skutkiem realizacji projektu Programu	69
8.0 Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Programu	70
9.0 Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego Programu oraz częstotliwości jej przeprowadzenia.....	73
10.0. Wnioski i rekomendacje	74
10.1. Wnioski z analizy i oceny spójności RPS AZS z celami i zasadami rozwoju zrównoważonego oraz w zakresie oddziaływania projektu Programu na środowisko i obszary Natura 2000	74
10.2. Rekomendacje	76
11.0. Streszczenie	79

1.0. Wprowadzenie

Niniejsza Prognoza oddziaływania na środowisko do projektu „Regionalnego programu strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej” zwana dalej „Prognozą”, została opracowana w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, prowadzonej przez Zarząd Województwa Pomorskiego.

W dniu 24 września 2012 r. Sejmik Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 458/XXII/12 przyjął Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (SRWP). Zasadniczymi narzędziami realizacji Strategii ma być 6 Regionalnych Programów Strategicznych (RPS), pełniących wiodącą rolę w uszczegółowieniu celów ogólnych i harmonizowaniu działań Samorządu Województwa w różnych obszarach tematycznych Strategii. Zgodnie ze Strategią i strategicznymi programami wojewódzkimi mają być przyjmowane programy operacyjne, budżet województwa, kontrakty regionalne i inne dokumenty planistyczne¹. Regionalne Programy Strategiczne będą podstawowym punktem odniesienia, decydującym o ukierunkowaniu środków ujmowanych po stronie wydatków rozwojowych w budżecie województwa.

Program RPS AZS, wspólnie z Programem Zdrowie dla Pomorzan, mają pełnić wiodącą rolę w operacjonalizowaniu, harmonizowaniu i finansowaniu działań Samorządu Województwa w obszarze tematycznym Aktywni Mieszkańcy. Projekt RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej, zgodnie z przyjętymi narzędziami realizacji SRWP, ma uszczegóławiać 3 następujące cele operacyjne, wyznaczone w ramach drugiego celu strategicznego Aktywni Mieszkańcy: 2.1 Wysoki poziom zatrudnienia, 2.2 Wysoki poziom kapitału społecznego i 2.3 Efektywny system edukacji.

Zarząd Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 1272/190/12 z dnia 30 października 2012 r., przyjął „Plan zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020”. Określił w nim formalne podstawy do opracowania dokumentów wykonawczych SRWP 2020 - sześciu Regionalnych Programów Strategicznych, w tym ramowy harmonogram i sposób organizacji prac nad programami, ich strukturę, zawartość, oczekiwania w odniesieniu do konsultacji społecznych oraz wymogi systemu realizacji, w tym monitorowania i oceny.

Zarządzenia nr 47/12 Marszałka Województwa Pomorskiego z dnia 6 grudnia 2012 r. określiło szczegółowy zakres zadań i odpowiedzialności oraz tryb prac Koordynatora Strategii, Kierowników regionalnych programów strategicznych, jednostek współpracujących oraz składu i zasad pracy Zespołu Sterującego i Zespołów Roboczych. Marszałek w Zarządzeniu powierzył wykonanie prognozy oddziaływania na środowisko do wszystkich projektów RPS, w tym Regionalnego programu strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej, Wojewódzkiemu Biuru Planowania Przestrzennego w Słupsku.

1.1. Podstawa prawna

Podstawę prawną sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko do projektu RPS AZS stanowi art. 46 p. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko². Nakłada ona na organy administracji opracowujące projekty polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, obowiązek przeprowadzenia dla nich Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ).

¹ patrz: Schemat 1 w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, str. 66

² Dz. U. Nr 199 poz. 1227 ze zm.(powtórzenie: ustawa OOŚ)

Zgodnie z art. 3 ust 1 p. 14 Ustawy OOŚ prognoza oddziaływania na środowisko, zwana dalej Prognozą, stanowi jeden z czterech elementów SOOŚ. Pozostałe elementy to (w kolejności procedowania): uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w Prognozie, zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu oraz uzyskanie wymaganych ustawą opinii. Za sporządzenie Prognozy odpowiada organ administracji opracowujący projekt dokumentu.

Przy opracowaniu *Prognozy* uwzględniono źródła prawa międzynarodowego, wspólnotowego i krajowego, w tym:

- Konwencję wiedeńską o ochronie warstwy ozonowej sporządzoną w Wiedniu dnia 22 marca 1985 r. (Dz. U. z 1992 r. Nr 98 poz. 488)
- Konwencję o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym sporządzoną w dniu 25 lutego 1991 roku w Espoo, (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110);
- Konwencję o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych sporządzoną w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 702)
- Konwencję o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzoną w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 roku (Dz. U. z 2000 r. nr 28 poz. 346) (Konwencja Helsińska)
- Konwencję o różnorodności biologicznej sporządzoną w dniu 5 czerwca 1992 r. w Rio de Janeiro (Dz. U. z 2002 r. Nr 184 poz. 1532);
- Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r., ratyfikowaną przez Wspólnotę Europejską w dniu 17 lutego 2005 r.,
- Europejską Konwencję Krajobrazową sporządzoną we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. 2006 nr 14 poz. 98)
- Rozporządzenie Komisji (WE) NR 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu /ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych/ (Dz. Urz. UE L 214/3 z 9.08.2008)
- Dyrektywę Rady nr 85/337/EWG z 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz. Urz. UE L 175, z 05.07.1985 ze zm.)
- Dyrektywę 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 1994 r. w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (Dz. Urz. UE L 365 z 26.04.1999);
- Dyrektywę 1999/31/WE Rady z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz. Urz. UE L 182 z 26 kwietnia 1999);
- Dyrektywę Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. Urz. WE L 180 z 19.07.2000, str. 22, Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 20, t. 1, str. 23) ↓
- Dyrektywę Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. WE L 303 z 02.12.2000, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 4, str. 79),
- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie ocen wpływu niektórych planów i programów na środowisko, Dz. Urz. UE. 01.197.30;
- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/54/WE z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja preredagowana) (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 23)
- Dyrektywę 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (tj. Dz. Urz. UE L 327, 22.12.2000 ze zm.)
- Dyrektywę 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku (Dz. Urz. UE L 189 z 18.07.2002)
- Dyrektywę 2006/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/76/EWG (Dz. Urz. WE L 114 z dn. 27.04.2006)

- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. dotyczącą zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli - pakiet energetyczno-klimatyczny Unii Europejskiej (Dz. Urz. WE L 24 z 29.01.2008);
- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (CAFE) (Dz. Urz. WE L 152 z 11.06.2008);
- Dyrektywę 2008/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającą niektóre dyrektywy (Dz. Urz. UE L 312 z 11 listopada 2008)
- Dyrektywę 2009/28/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dz. Urz. WE L 140 z 5.06.2009);
- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (Dz. Urz. UE L 95/1 z 15.4.2010)
- Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiającą ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej – RDSM) (Dz. Urz. WE L z 2008 r. Nr 164, poz.19);
- Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.)
- Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.);
- Ustawę Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 145 ze zm.);
- Ustawę z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich” (Dz. U. Nr 67, poz. 621)
- Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.)
- Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.);
- Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.)
- Ustawę z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z Nr 75, poz. 493 ze zm.)
- Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 163 poz. 981 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dn. 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826 ze zm.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. z 2012 poz. 1031)

1.2. Cel i zakres prognozy

Podstawowym celem Prognozy jest ustalenie, czy przyjęte w projekcie RPS AZS cele i kierunki działań sprzyjają zrównoważonemu rozwojowi regionu oraz realizacji celów ochrony środowiska zapisanych w międzynarodowych, wspólnotowych i krajowych dokumentach. Prognoza podejmuje próbę identyfikacji możliwych do określenia skutków środowiskowych powodowanych realizacją postanowień ocenianego dokumentu oraz oceny czy przyjęte rozwiązania w dostateczny sposób chronią przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń w środowisku.

Celem Prognozy jest też dostarczenie Zarządowi Województwa Pomorskiego, a także organom uzgadniającym oraz wszystkim innym podmiotom włączonym w proces decyzyjny, w tym zwłaszcza społeczeństwu, niezbędnych informacji na temat skutków RPS AZS dla środowiska.

Zakres Prognozy wynika z art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z art. 53 ustawy OOŚ, Zarząd Województwa Pomorskiego (Uchwała ZWP nr 219/225/13 z dnia 28 lutego 2013 r.) wystąpił o uzgodnienie zakresu i szczegółowości informacji wymaganych w Prognozie do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku, Pomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gdańsku oraz Urzędów Morskich w Gdyni i Słupsku.

W piśmie nr RDOŚ-Gd-WOO.411.1.2013.ES.1 z dnia 20.03.2013 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku uzgodnił przedłożony zakres prognozy, wskazując jednocześnie na potrzebę:

- 1) zaproponowania w prognozie wymogów, jakie należy spełnić podczas przygotowania do realizacji zadań wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji konkretnych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- 2) Wskazania potencjalnych miejsc konfliktogennych a następnie zaproponowanie rozwiązań alternatywnych oraz / lub konkretnych rozwiązań minimalizujących, adekwatnych do skali i rodzaju negatywnego oddziaływania oraz charakteru obszaru.

Równocześnie zwrócono uwagę, iż:

- 1) W prognozie oddziaływania na środowisko muszą być zawarte wszystkie informacje wyszczególnione w art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199. Poz. 1227 ze zm.); I
- 2) Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, o których mowa w art. 51 ust. 2 powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem (art. 52 ust. 1 ww. ustawy);
- 3) W prognozie oddziaływania na środowisko należy uwzględnić informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem postępowania (art. 52 ust. 2 ww. ustawy).

Pomorski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gdańsku w piśmie SE.NS-80.9022.490.78.2013.WR z dnia 22 marca 2013 r. uzgodnił proponowany zakres prognozy bez uwag.

Urząd Morski w Gdyni, pismem INZ/ZP-8316/28-4/13 z dnia 08.04.2013 r. podkreślił potrzebę określenia w prognozie wpływu RPS-AZS na środowisko morskie, w tym obszary NATURA 2000.

Urząd Morski w Słupsku w piśmie OW-B5/074/16/13 z dnia 4 kwietnia 2013 r. uzgodnił proponowany zakres prognozy do programu RPS-AZS bez uwag.

W rezultacie ustalono następujący zakres merytoryczny Prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego programu strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej:

1. Cel, zakres, metodyka sporządzanej prognozy;
2. Informacja o zawartości RPS AZS oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami;
3. Analiza i ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym oraz problemów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Programu
4. Stan środowiska na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem oraz istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu Programu a w szczególno-

ści dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r o ochronie przyrody;

5. Analiza i ocena potencjalnych zmian stanu środowiska w przypadku braku realizacji RPS AZS;
6. Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań projektu Programu na środowisko oraz obszary Natura 2000
7. Analiza i ocena przewidywalnych znaczących oddziaływań, w tym oddziaływania bezpośredniego, pośredniego, wtórnego, skumulowanego, krótkoterminowego, średnioterminowego i długoterminowego, stałego i chwilowego oraz pozytywnego i negatywnego na środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki i dobra materialne - z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i z odniesieniem się do wpływu na środowisko morskie.
8. Informacja o możliwym oddziaływaniu transgranicznym;
9. Propozycje rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być skutkiem realizacji projektu Programu
10. Przedstawienie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie, w tym także wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy;
11. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego Programu oraz częstotliwości jej przeprowadzenia
12. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

1.3. Informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy

W stosunku do wszystkich Regionalnych Programów Strategicznych ograniczono do niezbędnego minimum analizę spójności celów z międzynarodowymi, wspólnotowymi i krajowymi dokumentami polityki ekologicznej. RPS nie jest dokumentem kreującym samodzielną politykę, a zapisane w nim cele w brzmieniu dosłownym (lub prawie dosłownym) przeniesiono ze Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Wszędzie tam, gdzie ocena dokonana w Prognozie do strategii, nie wskazywała sprzeczności, albo też sformułowane w Prognozie uwagi i rekomendacje uwzględniono w ostatecznej wersji Strategii, powtarzanie oceny wykonanej już dla dokumentu nadrzędnego, z pozytywnym wynikiem, wydłużałoby tylko niniejszą prognozę.

Prognoza oddziaływania na środowisko do Strategii, przyjęta Uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego nr 513/144/12 z dnia 17 maja 2012 r. stanowi punkt odniesienia również w innych analizach i ocenach, sporządzanych w niniejszej Prognozie. Ma to z jednej strony zapewnić jednolite podejście do ocenianych celów, z drugiej zaś pozwala na uniknięcie pułapki, jaką stanowiłoby naruszenie zapisów Dyrektywy OOS o potrzebie unikania tych samych aspektów w ramach dwu różnych postępowań.

W Prognozie do projektu programu strategicznego RPS AZS nawiązano zatem do już przeprowadzonej oceny, rozszerzając dotychczasowe wnioskowanie, stosownie do poziomu szczegółowości i specyfiki opracowanego projektu. Szczególną uwagę zwrócono na te ustalenia projektu RPS AKT, które wykraczają poza zakres oceniony w Prognozie do Strategii lub też rekomendacje z tej Prognozy nie zostały w nich uwzględnione.

W ramach Prognozy wyodrębniono następujące obszary oceny projektu RPS AZS

- analiza w zakresie zgodności celów określonych w projekcie dokumentu z celami ochrony środowiska, ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym oraz identyfikacja potencjalnych pól konfliktów,
- ocena potencjalnych znaczących oddziaływań wraz ze wskazaniem potencjalnych zagrożeń i pól konfliktów ekologicznych związanych z realizacją postanowień projektowanego

dokumentu, w tym identyfikacji znaczących negatywnych oddziaływań na obszary chronione (jeżeli wystąpią),

- określenie możliwości i zasad ograniczenia potencjalnych znaczących oddziaływań na środowisko związanych z realizacją postanowień projektowanego dokumentu i wskazanie rozwiązań alternatywnych
- ocenę przewidywanych metod analizy realizacji postanowień projektowanego dokumentu i częstotliwości jej przeprowadzania.

Prognoza niniejsza stanowi kompilację dwu sposobów podejścia do oceny oddziaływania na środowisko. W odniesieniu do analizy spójności celów Programu z celami ochrony środowiska, ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, jest to zmodyfikowana metoda macierzowa oparta o wzorce przedstawione w „Podręczniku do strategicznych Ocen Oddziaływania na Środowisko dla polityki spójności na lata 2007-13”³.

Analizę i ocenę przewidywanych znaczących oddziaływań projektu RPS AZS przeprowadzono dla wyznaczonych działań, ustalonych w ramach przyjętych priorytetów służących realizacji poszczególnych celów szczegółowych. Zasadniczą analizę i ocenę oddziaływania na środowisko wykonano metodą opisową. W poszczególnych działaniach przeanalizowano oddziaływania na wybrane komponenty środowiska (powietrze, klimat, różnorodność biologiczną, rośliny, zwierzęta, krajobraz, zabytki, dobra materialne, powierzchnię ziemi i gleby, wody, ludzi). Oceniano przede wszystkim możliwe do zdiagnozowania oddziaływania pozytywne i negatywne, bezpośrednie i pośrednie, krótkotrwałe i długotrwałe, chwilowe i stałe. Na podstawie analizy opisowej, oceniającej wpływ poszczególnych działań na poszczególne elementy środowiska, dokonano podsumowania tej oceny metodą macierzową.

Obok szczegółowej analizy i oceny wpływu poszczególnych działań na środowisko, przeanalizowano je również pod kątem zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju. Takie podejście wydaje się szczególnie uzasadnione, uwzględniając specyfikę dokumentu, jakim jest program w zakresie aktywności zawodowej i społecznej, oceniany w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Przy formułowaniu alternatywnych rozwiązań Programu kierowano się potrzebą jak najszerszego uwzględnienia kwestii prośrodowiskowych, uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego oddziaływania oraz pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

Takie podejście wynika z przeprowadzonej analizy obszaru tematycznego programu, jego zawartości, zakresu i stopnia szczegółowości ustaleń na poziomie wyznaczonych priorytetów i poszczególnych działań.

Projekt roboczy ustaleń Prognozy został przekazany Zespołowi Roboczemu RPS, w celu ewentualnego wyjaśnienia intencji zapisów i ich bieżącej korekty. Nie zgłoszono uwag.

2.0 Informacja o zawartości projektu Programu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami

2.1. Zawartość dokumentu

Na projekt Regionalnego Programu Strategicznego w Zakresie Aktywności Zawodowej i Społecznej (RPS AZS) składa się część diagnostyczna, zakończona analizą SWOT i sformułowaniem najważniejszych wyzwań w perspektywie 2020 r. oraz część projekcyjna, zawierająca cele, określająca priorytety i wskazująca konkretne działania proponowane do realizacji. Diagnoza stanu zawarta w projekcie RPO AZS obejmuje sferę aktywności mieszkańców w trzech obszarach: zatrudnienia, kapitału społecznego i edukacji. W ramach diagnozy dokonuje się identyfikacji szeregu problemów i ich przyczyn, rzadziej dostrzega się tendencje i zjawiska pozytywne.

³ Sieć na rzecz ekologizacji programów rozwoju regionalnego, Ministerstwo Środowiska, luty 2006

Opis i wnioski dotyczące części diagnostycznej RPS AZS

W obszarze zatrudnienia zwrócono uwagę m.in. na silnie zróżnicowany geograficznie popyt na pracę, niską mobilność przestrzenną i zawodową mieszkańców regionu Pomorza, nieefektywne wykorzystanie i zaangażowanie w stosunku do potrzeb rynku pracy systemu edukacyjnego. Jak wynika z diagnozy, województwo pomorskie, przy przeciętnym, na tle innych województw, zatrudnieniu mieszkańców, zmaga się ze zjawiskami ujemnymi: znaczny odsetek biernych zawodowo, wysoki poziom bezrobocia strukturalnego, niski wskaźnik zatrudnienia osób młodych (15-24 lata), osób w wieku 55+, kobiet i osób niepełnosprawnych. Szczegółne duże zagrożenie bezrobociem występuje wśród ludności zamieszkującej obszary wiejskie - tutaj niskiej aktywności zawodowej często towarzyszy niska aktywność społeczna. Niepokojący jest wysoki odsetek rodzin zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, dotkniętych najczęściej, obok ubóstwa, długotrwałym bezrobociem, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz problemami uzależnień i przemocą domową. Negatywnie na aktywność zawodową i społeczną mieszkańców Pomorza wpływają patologie społeczne, nasilające się w obszarach problemowych (powiaty malborski i sztumski, nowodworski i człuchowski oraz Słupsk i Sopot).

Kilka kolejnych zdiagnozowanych problemów w obszarze zatrudnienia w województwie pomorskim, to brak skoordynowanego systemu poradnictwa zawodowego, niezadowalająca jakość usług świadczonych przez doradców zawodowych, bardzo niski udział osób w wieku 25-64 lata w kształceniu ustawicznym i niski odsetek osób bezrobotnych uczestniczących w kursach i szkoleniach. Brak jest systemu wsparcia nowo zakładanych podmiotów gospodarczych, a także nie ma rozwiązań systemowych wspierających rozwój przedsiębiorstw już istniejących. Nie odpowiada europejskim standardom liczba podmiotów ekonomii społecznej⁴, niezadowalające jest ich wsparcie instytucjonalne oraz brak jest stabilnych podstaw finansowych.

W obszarze zatrudnienia stwierdzono również zjawiska pozytywne, w tym w zakresie przedsiębiorczej postawy mieszkańców województwa, wyróżniające się na tle Polski, a przejawiające się dużą liczbą małych i średnich przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON, dużą liczbą nowo powstałych firm na 1000 mieszkańców oraz dużą liczbą przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, czemu towarzyszy niewielka liczba zlikwidowanych przedsiębiorstw.

W części diagnozy odnoszącej się do obszaru kapitału społecznego zwrócono uwagę na niską aktywność społeczną Pomorzan, przejawiającą się nieco niższą, niż w skali kraju, frekwencją w wyborach samorządowych. Podkreślono znaczące dysproporcje w liczbie fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych zarejestrowanych w poszczególnych powiatach. Zauważono, że ok. połowa podatników dokonuje odliczenia 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego, ale przy tym rzadko kieruje się kryterium terytorialnym i zaspokajaniem potrzeb lokalnych organizacji. Stwierdzono brak kompleksowych przedsięwzięć i programów długofalowych, które wieloaspektowo wspomagałyby rozbudzenie wrażliwości społecznej i aktywności obywatelskiej wśród dzieci i młodzieży, nie ma również działań skierowanych do osób dorosłych.

W diagnozie dostrzeżono problem nie w pełni wykorzystanego czynnika rozwoju lokalnego i regionalnego, jakim jest różnorodność kulturowa Pomorza, stwierdzono występowanie dużych różnic w dostępie do instytucji kultury, jak i stopniu korzystania z nich oraz niewielką aktywność w życiu kulturalnym tzw. srebrnego pokolenia. Oceniono jako niską (na tle statystyki krajowej), liczbę bibliotek w województwie (nie dotyczy Gdańska) i podkreślono wyzwanie, jakim jest cyfryzacja i dotarcie do specjalnych grup czytelniczych. W zakresie infrastruktury sportowej uznano, że brak jest obiektów służących do uprawiania masowo sportów indywidualnych (np. torów wrotkarskich, skateparków), a bogata infrastruktura sportowa (w tym „Orliki”), nie przekłada się na powszechne uczestnictwo w sporcie powszechnym.

Dostrzeżono pozytywny trend, dotyczący stale rosnącego zaangażowania wolontariuszy w działania organizacji pozarządowych (w tym organizacji związanych z kulturą), zwłaszcza wśród osób do 25 roku życia (niepokoi jednak bardzo niska liczba osób powyżej 56 roku życia zaangażowana w działania wolontariatu). Woj. pomorskie cechuje wysoka liczba organizacji pozarządowych, które podejmują się realizacji zadań publicznych, niestety, są to najczęściej zadania o charakterze incydentalnym, krótkotrwałe. Wiele organizacji nie prowadzi aktywnej działalności i nie można ich zaliczyć do atrakcyjnych pracodawców, oferujących stabilne miejsca pracy.

⁴ W RPS AZS podano liczbę 61 podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących na terenie woj. pomorskiego, podkreślono ich bardzo nierównomierne rozmieszczenie (np. w powiecie gdańskim – brak podmiotów), nie uściślając, jaką grupę podmiotów zaliczono do w/w kategorii.

W diagnozie zwrócono uwagę na pozytywny proces dotyczący powstawania wielu nowych podmiotów zajmujących się animacją środowiskową w sferze szeroko pojętej kultury. Pozytywnie oceniono zjawisko zwiększenia aktywności, związanej z upowszechnieniem tradycji i języka kaszubskiego (w szkołach, rozgłośniach radiowych, na kierunkach uniwersyteckich).

Odniesiono się do przestrzeni publicznych uznając, że liczne miejsca zamieszkania (w tym „blokowiska” sprzed 1990 roku), pozbawione są jasno wyodrębnionych przestrzeni publicznych, z którymi utożsamiałaby się lokalna społeczność. Przestrzenie publiczne cechuje często wysoki stopień degradacji. Bariera dla prawidłowego rozwoju przestrzeni publicznych i ich akceptacji przez lokalne społeczności, jest ich niewystarczające zaangażowanie w proces kształtowania tych przestrzeni.

Wśród licznych problemów związanych z edukacją, zwraca uwagę niezadowalająca jakość kształcenia na wszystkich etapach edukacji, o czym świadczą wyniki egzaminów zewnętrznych (poniżej średniej krajowej, w związku z bardzo niską średnią w szkołach wiejskich i małomiasteczkowych) i pogłębiająca się rozbieżność pomiędzy szkołami w dużych miastach, osiągającymi bardzo dobre i bardzo złe wyniki (w szczególności dotyczy gimnazjum). Jako niski ocenia się poziom współpracy szkół ze środowiskiem lokalnym. Brak jest współpracy szkół oraz spójności edukacyjnej na poziomie gminy i powiatu, systematycznego wsparcia rozwoju szkół (doradztwo, biblioteki, szkolenia, w tym e-learning, wsparcie dla kadry zarządzającej) co ma niekorzystny wpływ na możliwości zaspokojenia lokalnego i regionalnego rynku pracy. Niedoskonałe są metody badania efektywności nauczania (np. brak systemu badania losów absolwentów na poszczególnych etapach edukacyjnych). Niewystarczające jest systemowe wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, niezadowalająca efektywność nauczania. Mało satysfakcjonujący jest poziom współpracy między poradniami, domem rodzinnym i szkołą, w przypadku uczniów mających specyficzne trudności w uczeniu się.

W niezadowalającym stopniu podejmuje się działania zorientowane na wzrost ogólnego zaangażowania i aspiracji młodzieży dla działań na rzecz społeczności lokalnej i najbliższego regionu. Również uczelnie pomorskie w zbyt małym zakresie otwierają się na współpracę ze szkołami (współpracę podejmują przeważnie uczelnie z obszaru Metropolii Trójmiejskiej oraz Słupska) i w niewystarczającym stopniu pozyskują najzdolniejszych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.

Udział dzieci w edukacji przedszkolnej w województwie pomorskim jest ciągle niezadowalający, słabo rozwinięta jest sieć profesjonalnych punktów opieki nad dziećmi do lat 3 (np. w powiecie sztumskim czy nowodworskim nie ma ani jednej placówki tego typu).

Tezy diagnostyczne, przedstawione w trzech omawianych obszarach aktywności, dały podstawę do sformułowania w projekcie RPO AZS wyzwań w perspektywie 2020 r. Wyzwania w zakresie aktywności zawodowej i społecznej są następujące:

- poprawa efektywności kształcenia na wszystkich etapach edukacyjnych,
- dostosowanie pomorskiej edukacji do wyzwań rynku pracy,
- budowa sieci trwałej współpracy między instytucjami rynku pracy, edukacji i pomocy społecznej,
- przeciwdziałanie bierności zawodowej,
- stworzenie mechanizmów wsparcia organizacji pozarządowych,
- aktywizacja społeczna i obywatelska oraz promowanie postaw prospołecznych,
- stworzenie mechanizmów wsparcia edukacji kulturalnej i artystycznej w regionie, w tym kadry kultury i jej kompetencji,
- uspołeczniona rewitalizacja i kreowanie przestrzeni publicznych.

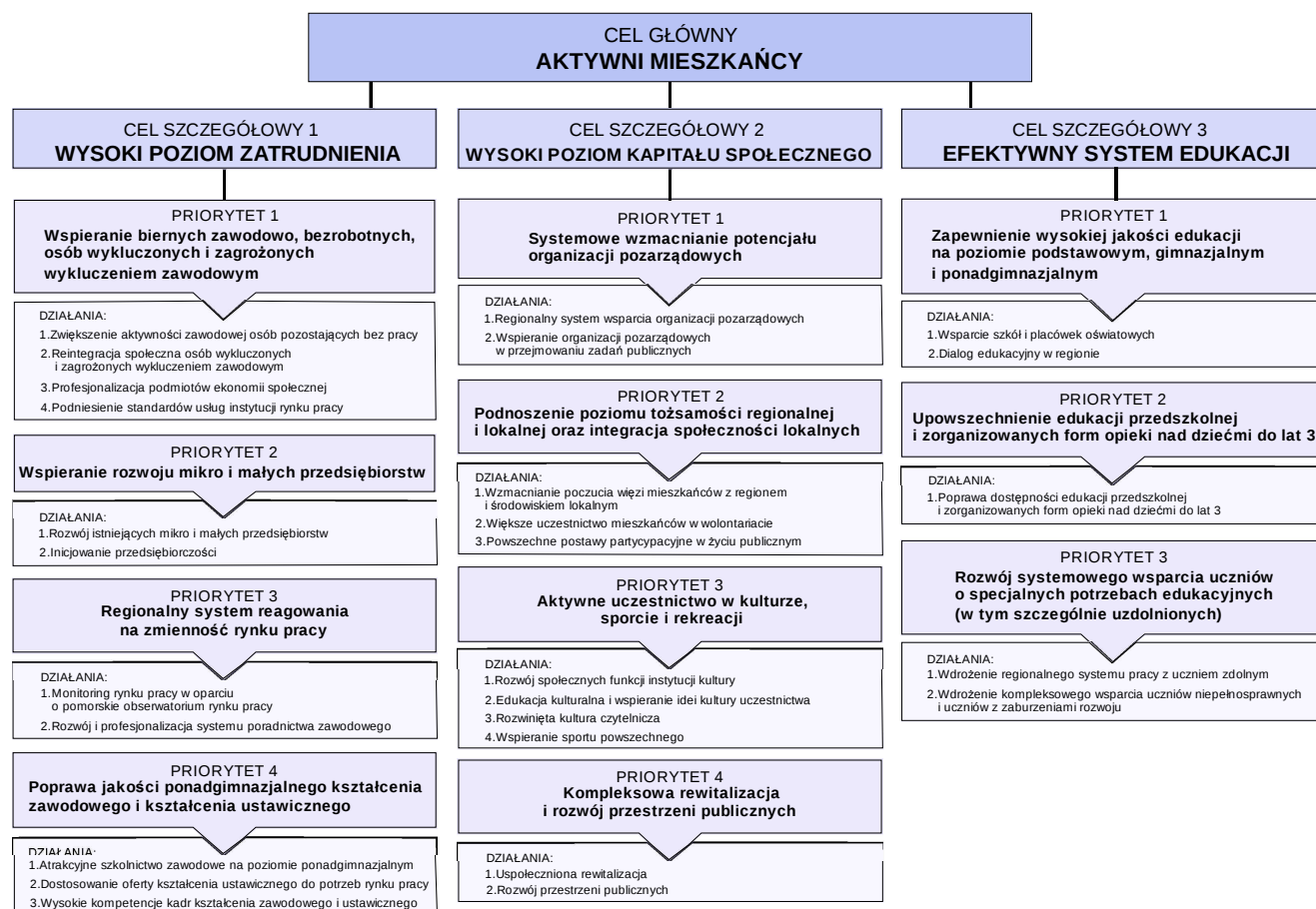
Po postawieniu tez diagnostycznych, przeprowadzeniu analizy SWOT i sformułowaniu wyzwań, opracowano część projekcyjną programu. Część ta przesądza o ukierunkowaniu interwencji publicznej w regionie i wskazuje na jej oczekiwane efekty.

Część projekcyjna opiera się na kilku poziomach programowania. Odpowiednio na pierwszym i drugim poziomie, zamieszczone zostały cel główny oraz 3 cele szczegółowe, sformułowane i przejęte bezpośrednio ze Strategii⁵. Są to odpowiednio: cel strategiczny – aktywni mieszkańcy; cele operacyjne – wysoki poziom zatrudnienia, wysoki poziom kapitału społecznego i efektywny system edukacji. Kolejne dwa poziomy odnoszą się bezpośrednio do każdego z celów szczegółowych i stanowią wytyczne w zakresie ich osiągania. W pierwszej ko-

⁵ Cel główny i cele szczegółowe Programu to odpowiednio jeden z trzech celów strategicznych i 3 spośród celów operacyjnych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

leżności, w ramach każdego z tych celów, określa się priorytetowe kierunki interwencji, a następnie priorytetom przyporządkowuje się poszczególne działania.

Zawarte w dokumencie strategiczno-programowe elementy, tj. cel główny, cele szczegółowe, priorytety oraz poszczególne działania, przedstawiono poniżej na schemacie ilustrującym treść i układ tych podstawowych elementów projekcyjnych Programu.

W projekcie Programu wyjaśnia się opisowo i ustala wskaźnikowo, jakie efekty realizacji celów szczegółowych są spodziewane. Przytacza się tutaj wskaźniki efektów realizacji poszczególnych celów, tożsame z ustalonymi w dokumencie strategicznym (SRWP 2020).

W związku z wyznaczeniem priorytetów przyporządkowanych poszczególnym celom szczegółowym, w Programie formułuje się dalsze ustalenia priorytetów. Dla każdego z nich określa się wskaźniki monitorowania, kluczowych partnerów, źródła finansowania i instrumenty realizacyjne. Przechodząc na poziom działań, uściśla się zakres interwencji (przez wskazanie lub opisanie typu przedsięwzięć), ustala kryteria strategiczne i przestrzenne i ewentualnie określa przedsięwzięcia strategiczne.

Synteza ustaleń RPS AZS na poziomie poszczególnych priorytetów i działań

Cel szczegółowy 1. Wysoki poziom zatrudnienia

Priorytet 1.1. Wspieranie biernych zawodowo, bezrobotnych, osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym

Zakłada działania zmierzające do zwiększenia aktywności osób pozostających bez pracy, reintegra-

cji społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, profesjonalizacji podmiotów ekonomii społecznej i podniesienia standardów usług instytucji rynku pracy.

Działanie 1.1.1. Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy

Aktywizacja osób biernych zawodowo i bezrobotnych ma się odbywać w ramach usług rynku pracy, poprzez wsparcie psychologiczno-doradcze, łącznie z diagnozowaniem predyspozycji i aspiracji zawodowych. Przewidziane jest kształtowanie kompetencji społecznych, samodzielności, kreatywności, otwartości na zmiany, dynamizmu, mobilności. Zakłada się kształcenie umiejętności w zakresie wykorzystania możliwości informatycznych, upowszechnianie idei kształcenia całościowego oraz wiedzy na temat alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia.

Preferowane będą przedsięwzięcia: realizowane w oparciu o przeprowadzoną indywidualną diagnozę, odpowiadające na zapotrzebowanie rynku pracy i skierowane w szczególności do osób poniżej 25 roku życia, powyżej 50 roku życia, kobiet, osób powracających do pracy po okresie sprawowania opieki nad dzieckiem, osób niepełnosprawnych.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Interwencja, dotycząca całego obszaru województwa, w przypadku bezrobotnych zawężona została do obszarów o wysokiej stopie bezrobocia. W ramach działania przewiduje się przedsięwzięcie strategiczne „Odnowa zawodowa”, skierowane w szczególności do osób niepełnosprawnych, osób powyżej 50 roku życia, kobiet, osób poniżej 25 roku życia oraz zamieszkujących obszary wiejskie oraz małe miasta.

Działanie 1.1.2. Reintegracja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym

Wsparcie ma polegać na integracji i koordynacji działań na rzecz kompleksowego wspierania reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym. Zakłada się wsparcie psychologiczne i terapeutyczne, kształtowanie kompetencji kluczowych, diagnozowanie predyspozycji i aspiracji życiowych, doradztwo zawodowe, naukę aktywnego poszukiwania pracy z wykorzystaniem możliwości informatycznych, inicjowania i kreowania współpracy instytucjonalnej na rzecz tworzenia lub pozyskania miejsc pracy.

W ramach upowszechniania alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia, zwłaszcza w ramach podmiotów ekonomii społecznej, przewiduje się zatrudnienie „adaptacyjne” m. in. poprzez tworzenie „inkubatorów aktywizacji społecznej i zawodowej” oraz kreowanie usług sąsiedzkich i popytu na te usługi. Interwencja ma dotyczyć przeciwdziałania dziedziczeniu bierności (wsparcie młodzieży poniżej 25 roku życia pozostającej poza systemem edukacji).

Podnoszenie standardów usług instytucji pomocy i integracji społecznej, ma się odbywać poprzez doskonalenie kadr i cyfryzację usług. Preferowane będą przedsięwzięcia skierowane w szczególności do kobiet powracających na rynek pracy oraz osób starszych. Uwzględnione zostaną obszary polityki społecznej, w szczególności związane z niepełnosprawnością, uzależnieniami, problemami zdrowia psychicznego. Działanie będzie realizowane na obszarze całego województwa.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Działanie 1.1.3. Profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej

W ramach działania zakłada się wsparcie infrastrukturalne i finansowe podmiotów ekonomii społecznej poprzez: doradztwo, obsługę prawną, administracyjną, finansową i menadżerską, promocję świadczonych usług, cyfryzację usług. Inicjowane mają być lokalne działania partnerskie na rzecz ekonomii społecznej, o charakterze organizacyjnym, systemowym, promocyjnym, pilotażowym, przewiduje się działania w zakresie doskonalenia kompetencji kadr. Preferowane będą przedsięwzięcia mające na celu aktywizację zawodową osób biernych zawodowo, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem zawodowym, na obszarze całego województwa.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Działanie 1.1.4. Podniesienie standardów usług instytucji rynku pracy

Obejmuje inicjowanie i kreowanie współpracy instytucjonalnej oraz koordynację działań na rzecz wzrostu zatrudnienia, doskonalenie kompetencji kadr związanych z wykonywaniem zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych oraz cyfryzację usług instytucji rynku pracy. Interwencja przewidziana na obszarze całego województwa, będzie ukierunkowana w szczególności na obszary o wysokiej stopie bezrobocia.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja

Priorytet 1.2. Wspieranie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw

Działania w ramach Priorytetu mają wpływać na rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw i służyć upowszechnieniu idei przedsiębiorczości. Zaplanowane w ramach Priorytetu wsparcie zwiększy zainteresowanie rozpoczynaniem własnej działalności gospodarczej, a istniejące firmy zyskają możliwość rozszerzenia działalności. Pozwoli to na tworzenie nowych miejsc pracy i w rezultacie wzrost zatrudnienia w regionie.

Działanie 1.2.1. Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw

Przewidziano wsparcie infrastrukturalne i finansowe działań związanych z unowocześnieniem wyposażenia przedsiębiorstw, modernizacją środków produkcji, cyfryzacją działalności, dostosowaniem rozwiązań produkcyjnych, technologicznych, organizacyjnych, modernizacją sposobu lub form świadczenia usług. Wsparcie obejmuje promocję i udział w konferencjach, targach i wystawach gospodarczych, doradztwo prawne, podatkowe i finansowe, menadżerskie.

Interwencja ma być ukierunkowana na przedsięwzięcia mające na celu utrzymanie istniejących lub utworzenie nowych miejsc pracy na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Działanie 1.2.2. Inicjowanie przedsiębiorczości zakłada wsparcie infrastrukturalne i finansowe przy rozpoczynaniu działalności, związane z adaptacją lub dostosowaniem pomieszczeń wykorzystywanych w działalności, wyposażeniem stanowisk pracy, cyfryzacją działalności. Przewiduje się działania promocyjne i udział w konferencjach, targach i wystawach gospodarczych, doradztwo prawne, podatkowe, finansowe i menadżerskie. Wspierane mają być działania służące kreowaniu postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży w ramach rozwijania kompetencji kluczowych.

Interwencja ma dotyczyć obszaru całego województwa.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Priorytet 1.3. Regionalny system reagowania na zmienność rynku pracy

Przewiduje działania wpływające na rozwój i profesjonalizację systemu poradnictwa zawodowego. Wdrożony zostanie regionalny system monitorowania i ewaluacji sytuacji na rynku pracy. Realizacja priorytetu ma umożliwić wprowadzenie rozwiązań zapewniających właściwe reagowanie na zmienność rynku pracy i w konsekwencji wzrost zatrudnienia.

Działanie 1.3.1. Monitoring rynku pracy w oparciu o pomorskie obserwatorium rynku pracy

W ramach działania przewiduje się przedsięwzięcie strategiczne - Wdrożenie regionalnego systemu monitorowania i ewaluacji sytuacji na rynku pracy, w oparciu o pomorskie obserwatorium rynku pracy. System, przez dostarczenie wiedzy o potrzebach pracodawców i pracowników, ma ograniczać zagrożenie związane z niedostosowaniem systemu edukacji do potrzeb regionu. Działanie będzie realizowane poprzez cykliczne badania obejmujące monitorowanie przedsiębiorstw, popytu i podaży umiejętności i kwalifikacji na rynku pracy. W ramach systemu przewiduje się platformę wymiany informacji i współpracy obejmującej szkolnictwo zawodowe, kształcenie ustawiczne, szkolnictwo wyższe i przedsiębiorstwa.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Działanie 1.3.2. Rozwój i profesjonalizacja systemu poradnictwa zawodowego

Wsparcie ma dotyczyć działań służących podniesieniu kompetencji doradców zawodowych oraz

nauczycieli – doradców zawodowych, w zakresie indywidualnych form doradztwa oraz doradztwa adresowanego do osób zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu edukacji. Zakłada się działania promocyjne i upowszechnienie informacji o różnych formach kształcenia ustawicznego (w tym programy skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej oraz studentów). Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie instytucji rynku pracy z instytucjami edukacyjnymi oraz wykorzystujące aktywne formy warsztatowe i nowoczesne środki przekazu.

„Regionalny system poradnictwa zawodowego”, który ma zapewnić nawiązanie rzeczywistej współpracy między licznymi instytucjami poradnictwa zawodowego, wprowadzenie lepiej dostosowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców nowoczesnych form doradztwa oraz upowszechnienie się idei całościowego uczenia się. W ramach regionalnego systemu ma być wdrożony system informacji edukacyjno-zawodowej, oparty o technologie ICT.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, innowacyjność, cyfryzacja.

Priorytet 1.4. Poprawa jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego

Przewiduje działania zmierzające do podniesienia atrakcyjności szkolnictwa zawodowego w regionie. Chodzi zwłaszcza o ukształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, odpowiadającej branżom o największym potencjale rozwoju regionu, dostosowanie oferty kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy, a także zwiększenie kompetencji kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego. Realizacja priorytetowego kierunku interwencji ma wpłynąć w rezultacie na zwiększenie poziomu zatrudnialności mieszkańców Pomorza.

Działanie 1.4.1. Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym

W ramach działania przewiduje się przedsięwzięcie strategiczne „Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, odpowiadającej branżom o największym potencjale rozwoju regionu”, realizowane na obszarze całego województwa.

Przedsięwzięcia obejmuje ustalenie i stworzenie, na bazie istniejącej infrastruktury, sieci centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego w branżach o największym potencjale rozwoju regionu. W ramach przedsięwzięcia zakłada się wsparcie inwestycyjne i finansowe na modernizację infrastruktury oraz doposażenie/wyposażenie w pomoce dydaktyczne.

W opisie przedsięwzięcia położono nacisk na uruchamianie kierunków kształcenia związanych z branżami o największym potencjale rozwoju regionu i wypracowanie formuły uruchamiania oferty kształcenia ustawicznego, odpowiadającej bieżącym potrzebom pracodawców. W ramach zamierzonej sieci centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego, przewiduje się utworzenie ośrodków egzaminacyjnych, umożliwiających w szczególności potwierdzanie efektów uczenia się w drodze pozaformalnej i nieformalnej.

Przedsięwzięciu towarzyszyć będą komplementarne działania ukierunkowane na podniesienie kompetencji absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych oraz zwiększenie zainteresowania podejmowaniem nauki w takich placówkach (promocja w mediach, programy motywacyjne i dodatkowe zajęcia dla uczniów, działania w kierunku zaangażowania pracodawców i środowiska akademickiego w proces kształcenia).

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, potrzeby grupy defaworyzowanych i wykluczonych, specjalizacja regionalna, innowacyjność i cyfryzacja.

Działanie 1.4.2. Dostosowanie oferty kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy

Wsparcie ma obejmować organizację szkoleń dedykowanych i kursów zamawianych przez pracodawców, prowadzenie szkoleń poszerzających kompetencje zawodowe pracowników oraz organizację różnych form kształcenia ustawicznego w celu rozwijania kompetencji kluczowych.

Preferowane będą przedsięwzięcia obejmujące branże o największym potencjale rozwoju regionu. Wsparcie pracodawców poprzez prowadzenie szkoleń poszerzających kompetencje zawodowe pracowników, ma dotyczyć przede wszystkim mikro i małych przedsiębiorców. W ramach działania związanego z kształceniem ustawicznym preferuje się rozwijanie kompetencji kluczowych w zakresie umiejętności porozumiewanie się w językach obcych oraz kompetencji cyfrowych.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, specjalizacja regionalna, innowacyjność, cyfryzacja.

Działanie 1.4.3. Wysokie kompetencje kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego obejmuje dofinansowanie form kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr, wspieranie programów staży i praktyk kadr oraz uruchamianie mechanizmów tworzenia i wspierania sieci współpracy kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego

Preferowane będą przedsięwzięcia skierowane do kadr kształcących w branżach o największym potencjale rozwoju regionu oraz realizowane w partnerstwie z pracodawcami i szkołami wyższymi, a także we współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, specjalizacja regionalna, innowacyjność, cyfryzacja

Cel szczegółowy 2. Wysoki poziom kapitału społecznego

Priorytet 2.1. Systemowe wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych

Priorytet obejmuje działania prowadzące do utworzenia regionalnego systemu wsparcia organizacji pozarządowych, a także wsparcie tych organizacji w przejmowaniu zadań publicznych. Zakładane wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych w konsekwencji wpłynie na aktywność społeczną mieszkańców Pomorza.

Działanie 2.1.1. Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych

Działanie obejmuje przedsięwzięcie strategiczne polegające na „Utworzeniu regionalnego systemu wsparcia organizacji pozarządowych”. W ramach systemu przewiduje się utworzenie centrów organizacji pozarządowych (COP), pełniących rolę inkubatora organizacji pozarządowych w powiatach i wykorzystujących potencjał istniejących podmiotów w formule centrów integracji lokalnej. Zadaniem COP będzie udzielanie wsparcia informacyjnego, merytorycznego (szkolenia, coaching, doradztwo), technicznego (udostępnianie pomieszczeń i zaplecza biurowego), świadczenie usług: księgowych, prawnych i promocyjnych, animacja aktywności obywatelskiej, wspieranie wolontariatu i inicjatyw obywatelskich, integrowanie sektora oraz realizacja pilotażowych działań w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych

Działanie 2.1.2. Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych

Wsparcie ma dotyczyć tworzenia nowych miejsc pracy w organizacjach pozarządowych, poprzez częściową refundację wynagrodzenia, promocję zatrudnienia, oraz pożyczki, na sfinansowanie części kosztów zatrudnienia (instrument zwrotny). Przewidziana jest interwencja w zakresie podnoszenia kompetencji kadr organizacji pozarządowych, dla wzmocnienia potencjału organizacji oraz promocja i upowszechnianie informacji na temat działalności III sektora. Przewidziane jest również wsparcie inwestycyjne i finansowe skierowane na rozwój bazy lokalowej i wyposażenia organizacji pozarządowych ułatwiającego utworzenie nowych miejsc pracy.

Preferowane będą przedsięwzięcia prowadzące do stworzenia nowych miejsc pracy, realizowane w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi bądź ich związkami a także realizowane na obszarach o najmniejszej liczbie organizacji pozarządowych w stosunku do liczby mieszkańców.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych.

Priorytet 2.2. Podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych

W ramach Priorytetu podjęte zostaną działania na rzecz wzmocnienia poczuci więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym, zwiększenia ich uczestnictwa w wolontariacie i partycypacji w życiu publicznym. Osiągnięcie celu, jakim jest podniesienie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych, wpłynie na jakość kapitału społecznego Pomorza.

Działanie 2.2.1. Wzmacnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym

W ramach działania mają być realizowane programy edukacji regionalnej, w tym edukacji morskiej, wsparcie ma objąć tworzenie i wspieranie rozwoju miejsc integracji społeczności lokalnych oraz inicjowanie regionalnej wymiany kulturowej w obszarach miasto-wieś oraz pomiędzy ośrodkami lokalnymi, a także grupami etnicznymi. Preferowane będą przedsięwzięcia dotyczące programów edukacyjnych, realizowane w partnerstwie placówki oświatowej bądź jej organu prowadzącego ze szkołą wyższą oraz przedsięwzięcia dotyczące wymiany kulturalnej: realizowane w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego różnych szczebli oraz instytucjami kultury, edukacji i szkolnictwa wyższego. Preferencja dotyczy również miejsc integracji społeczności lokalnych: realizowanych w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi, reprezentującymi lokalne środowisko mieszkańców.

Działanie ma objąć obszar całego województwa.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, innowacyjność.

Działanie 2.2.2. Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie

Wsparcie ma objąć tworzenie i profesjonalizację organizacji prowadzących działalność statutową w zakresie wolontariatu, poprzez finansowanie (współfinansowanie) np. ubezpieczenia wolontariuszy, szkolenie wolontariuszy, koordynatorów, organizatorów i liderów wolontariatu, tworzenie sieci wolontariuszy. Wsparcie ma być skierowane na upowszechnianie idei wolontariatu wśród wszystkich grup wiekowych.

Preferowane będą przedsięwzięcia wspierające aktywizację w zakresie wolontariatu wśród osób aktywnych zawodowo, starszych oraz przedsięwzięcia obejmujące wolontariat długoterminowy.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych.

Działanie 2.2.3. Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym

Wsparcie ma służyć upowszechnianiu wzorca aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności, m.in. przez promocję idei dialogu obywatelskiego, edukację w zakresie partycypacji. Wspierane mają być inicjatywy w zakresie tworzenia i funkcjonowania form samoorganizacji mieszkańców (np. jednostki pomocnicze gminy). Wsparcie ma objąć przygotowanie kadr animacji społecznej oraz współpracę sieciową liderów lokalnych. Przewidziane jest wsparcie wdrażania elektronicznych systemów konsultacji społecznych i szeroko rozumianego dialogu społecznego (e-partycypacja).

Na partycypację społeczną składają się takie elementy, jak: informowanie, konsultowanie i współdecydowanie, w szczególności dotyczące przestrzeni i w zakresie ochrony i kształtowania środowiska.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i reprezentatywnymi dla danego obszaru organizacjami pozarządowymi, lub we współpracy gminy i jej jednostek pomocniczych.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, innowacyjność, cyfryzacja.

Priorytet 2.3. Aktywne uczestnictwo w kulturze, sporcie i rekreacji

Celem tak sformułowanego priorytetu jest zainspirowanie aktywności mieszkańców do większego uczestnictwa w kulturze, sporcie i rekreacji. Zakłada się rozwój społecznych funkcji instytucji kultury, wspieranie edukacji kulturalnej i idei kultury uczestnictwa, rozwijanie kultury czytelniczej, a także wspieranie sportu powszechnego, w tym kształtowanie prawidłowych postaw prozdrowotnych.

Działanie 2.3.1. Rozwój społecznych funkcji instytucji kultury

Interwencja zakłada uatrakcyjnianie oferty instytucji kultury, np. przez wdrożenie rozwiązań dedykowanych dzieciom i młodzieży, osobom starszym i niepełnosprawnym. Wsparcie instytucji kultury ma objąć dostosowanie pomieszczeń do nowych celów, zakup wyposażenia oraz uruchomienie usług z zakresu e-kultury. Interwencja jest także skierowana na rozszerzenie oferty instytucji edukacyjnych o działania z zakresu kultury (między innymi typu „szkoła otwarta”) oraz podnoszenie kompetencji kadr instytucji kultury i animatorów środowiskowych.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie pomiędzy instytucją edukacyjną lub jej organem prowadzącym i instytucją kultury oraz realizowane jako dłuższe formy doskonalenia (w odniesieniu do szkoleń).

Strategiczną interwencją zostaną objęte obszary ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej, cyfryzacja.

Działanie 2.3.2. Edukacja kulturalna i wspieranie idei kultury uczestnictwa

Obejmuje systemowe wspieranie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży, przez skierowanie środków organizacyjnych i finansowych, np. na opracowanie materiałów dydaktycznych, organizację sieci współpracy, szkolenia, warsztaty, wizyty w instytucjach kultury, zakup wyposażenia i dostosowanie pomieszczeń, materiały dydaktyczne. W ramach rozwijania idei uczestnictwa w kulturze mają być realizowane działania typu np. „noc muzeów”, „noc teatrów”. Interwencja ma dotyczyć wdrażania aktywnych i twórczych form użytkowania przestrzeni publicznej i upowszechniania wiedzy z zakresu kultury, historii, technologii i militariów w przestrzeni publicznej (ścieżki edukacyjne, szlaki i trasy tematyczne, gry miejskie, teatr uliczny itp.)

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie pomiędzy instytucjami edukacyjnymi lub ich organami prowadzącymi oraz instytucjami kultury oraz zakładające wykorzystanie dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie, jakość przestrzeni, wzrost świadomości obywatelskiej, innowacyjność.

Działanie 2.3.3. Rozwinięta kultura czytelnicza

Interwencja będzie ukierunkowana na rozwój społecznych funkcji bibliotek poprzez wdrożenie oferty pozacytelnicznej, doskonalenie kadry, cyfryzację (w tym cyfrowe podręczniki i materiały dydaktyczne), utworzenie sieci współpracy bibliotek i dostosowanie infrastruktury do nowych funkcji. Wsparcie ma objąć opracowanie zasobów cyfrowych, digitalizację zbiorów oraz ich upowszechnianie. Ma być wspierane upowszechnienie czytelnictwa, poprzez obecność książki w przestrzeni publicznej i mobilne biblioteki.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, innowacyjność, cyfryzacja.

Działanie 2.3.4. Wspieranie sportu powszechnego

Wsparcie ma objąć zadania polegające na tworzeniu i modernizacji lokalnej infrastruktury do uprawiania sportu powszechnego, upowszechnianiu aktywności fizycznej we wszystkich grupach wiekowych i kształtowaniu prawidłowych postaw prozdrowotnych, łącznie z doskonaleniem kadr i podnoszeniem kwalifikacji w sferze zarządzania sportem powszechnym.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane na obszarach z mniejszą niż średnia wojewódzka liczbą obiektów sportowych i przedsięwzięcia zgodne ze standardami technicznymi wynikającymi z Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego, a także wspierające lokalne inicjatywy mieszkańców.

Priorytet 2.4. Kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych

Priorytet odnosi się do działań mających na celu rewitalizację i estetyzację terenów miejskich oraz integrację społeczności lokalnych. Kierunkowa interwencja umożliwi kompleksową poprawę funkcjonalności, estetyki i jakości przestrzeni publicznej, wykorzystanie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz rozwój postaw obywatelskich, wpływając na jakość kapitału społecznego Pomorza.

W Działaniu 2.4.1. Uspołeczniona rewitalizacja, wsparcie obejmuje kompleksowe przywracanie albo nadawanie funkcji społecznym terenom miejskim, zdegradowanym przestrzennie i społecznie. Proces ten ma się odbywać przy wysokim zaangażowaniu społeczności lokalnej (społeczne wypracowanie koncepcji i szczegółowych założeń rewitalizacji; realizacja inicjatyw społeczności lokalnych na każdym etapie procesu inwestycyjnego). Wsparcie ma objąć działania inwestycyjne związane z budową, modernizacją infrastruktury technicznej, elementów zagospodarowania przestrzeni, mo-

dernizację i odpowiednie dostosowanie budynków. Uwzględnia się ramach działania wsparcie dla prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych wiążących się z adaptacją historycznej zabudowy gospodarczej, przemysłowej oraz powojkowej, na cele edukacyjne, kulturalne, sportowe, rekreacyjne, gospodarcze i inne społeczne oraz towarzyszące (np. mieszkalnictwo społeczne) wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia. Wsparcie dotyczy również systemu poprawy bezpieczeństwa publicznego oraz programów walki z przestępczością i patologiami społecznymi (strefy bezpieczeństwa i zapobiegania przestępczości, zintegrowane systemy monitoringu). Zakłada się przedsięwzięcia promocyjne, doradcze, szkoleniowe, edukacyjne, kulturalne mające na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo publiczno-prywatne, partnerstwo i partycypacja, jakość przestrzeni, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja

W Działaniu 2.4.2. Rozwój przestrzeni publicznych, wsparcie dotyczy inicjatyw zakresie podniesienia atrakcyjności społecznej obszarów pozamiejskich. Obejmuje działania służące nadaniu walorów funkcjonalnych i estetycznych przestrzeniom publicznym, w tym poprzez budowę i modernizację infrastruktury technicznej oraz elementów zagospodarowania przestrzeni publicznych, modernizację i dostosowanie budynków, zapewnienie utrzymania, ochrony i monitorowania zrewitalizowanych przestrzeni. W ramach działania może być uruchomiony np. społeczny program ochrony miejsca (odpowiedzialność za zmianę działania związane z ochroną zabytków).

Zasadniczym kryterium, przesądzającym o udzieleniu wsparcia, ma być uwzględnienie zasady projektowania uniwersalnego, tzn. dostosowanego do potrzeb wszystkich użytkowników. Preferowane będą przedsięwzięcia nawiązujące do historii, tradycji i tożsamości miejsca, realizowane we współpracy z reprezentatywną grupą społeczności i zgodnie z kryterium przestrzennym na obszarach ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie, jakość przestrzeni, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

Cel szczegółowy 3

Efektywny system edukacji

Priorytet 3.1. Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym

Zakłada działania, mające na celu kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół i placówek oświatowych, uruchomienie mechanizmu trwałej współpracy uczelni ze szkołami i placówkami edukacyjnymi oraz regionalnego systemu monitorowania losów absolwentów na każdym etapie edukacyjnym. Przewidziano uruchomienie sieci dialogu edukacyjnego w regionie. Wysoką jakość edukacji na każdym poziomie kształcenia w regionie umożliwi mieszkańcom Pomorza wszechstronny rozwój.

Działanie 3.1.1. Wsparcie szkół i placówek oświatowych, obejmuje działania organizacyjne umożliwiające budowę sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów oraz nauczycieli, wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez organizację różnych form dodatkowych zajęć, kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów oraz organizację sieci szkół referencyjnych. Przewiduje się również zaangażowanie w działania inwestycyjne związane z rozbudową infrastruktury dydaktycznej oraz doposażeniem szkół w pomoce dydaktyczne, w tym wyposażenie wspierające cyfryzację szkół (z preferencją dla szkół referencyjnych i komplementarnie z profilem kształcenia danej szkoły).

Wsparcie w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych uczniów będzie skierowane do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej krajowej, a także działających w trudnym środowisku społecznym. Wsparcie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych (społecznych, cyfrowych, w zakresie języków obcych), skierowane zostanie do szkół funkcjonujących na wsiach i w małych miejscowościach (poniżej 5 tys. mieszkańców).

Strategiczna interwencja dotyczy obszarów o najniższych wynikach egzaminów na wszystkich etapach edukacji (nie dotyczy działania związanego z organizacją placówek referencyjnych).

Przewidziano trzy rodzaje przedsięwzięć strategicznych o charakterze systemowo-koordynacyjnym

(kompleksowe wspomaganie rozwoju szkoły, uruchomienie mechanizmu trwałej współpracy uczelni ze szkołami i placówkami edukacyjnymi, uruchomienie regionalnego systemu monitorowania losów absolwentów na każdym etapie edukacyjnym).

Działanie 3.1.2. Dialog edukacyjny w regionie

Działanie ma być realizowane poprzez przedsięwzięcie strategiczne „Uruchomienie sieci dialogu edukacyjnego w regionie”, bazujące na społecznym porozumieniu wielu interesariuszy w zakresie regionalnej wizji edukacji (udział jednostki samorządu terytorialnego, pracodawcy, organizacje pozarządowe, instytucje oświatowe, rodzice). Przedsięwzięcie obejmie tworzenie lokalnych i regionalnej rady oświatowej, aktywizację istniejących i tworzenie nowych rad szkół, budowę sieci współpracy dla organów

Spółeczne zaangażowanie licznych podmiotów w kreowanie wizji edukacji, pozwoli na określenie hierarchii wartości przekazywanych w procesie kształcenia, wychowania i opieki, zachowanie spójności etapów kształcenia, uspołnienie regionalnej polityki edukacyjnej z politykami lokalnymi, optymalizację finansowania i określenie dopuszczalnego zakresu interwencji w obszar edukacji. To w rezultacie przyczyni się do poprawy efektywności edukacji.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, wzrost świadomości obywatelskiej.

Priorytet 3.2. Upowszechnienie edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3

zakłada podjęcie działań, mających na celu poprawę dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3. Zaplanowany obszar interwencji umożliwi poszerzenie oferty istniejących przedszkoli i zakładanie nowych, w tym przedszkoli przyzakładowych oraz uzupełnienie dotychczasowej oferty żłobków. Wpłynie to w założeniu na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i tym samym umożliwi każdemu mieszkańcowi Pomorza jak najlepszy rozwój.

Działanie 3.2.1. Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3

Przewiduje finansowanie infrastruktury i wyposażenia przedszkoli, w tym przedszkoli przyzakładowych, punktów opieki przedszkolnej, zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3, żłobków, również przyzakładowych, w ramach przedsięwzięć polegających na tworzeniu nowych miejsc opieki nad dziećmi w omawianej grupie wiekowej. Wsparcie w zakresie dostosowania infrastruktury i wyposażenia, dotyczyć będzie również alternatywnych form opieki nad dziećmi („kluby malucha”). Wspierana będzie również opieka dla dzieci do lat 3 w formie opiekunek dziennych, w tym współfinansowane ich zatrudnienie i szkolenie.

Kryteria horyzontalne to partnerstwo i partycypacja, wzrost zatrudnienia, partnerstwo publiczno-prywatne, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, wzrost świadomości obywatelskiej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie kilku samorządów lub w partnerstwie publiczno-prywatnym.

W ramach wsparcia organizacji opieki dla dzieci do lat 3 w formie opiekunek dziennych, preferowane będą w szczególności do realizacji projektu kobiety powracające na rynek pracy po urlopach macierzyńskich oraz osoby z grupy 50+.

Strategiczna interwencja przewidziana jest na obszarach o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej.

Priorytet 3.3. Rozwój systemowego wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym szczególnie uzdolnionych)

W ramach Priorytetu ma być wdrażany regionalny system pracy z uczniem zdolnym, bazujący na projekcie „Zdolni z Pomorza” oraz system kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych i uczniów z zaburzeniami rozwoju.

Działanie 3.3.1. Wdrożenie regionalnego systemu pracy z uczniem zdolnym

Wsparcie ma służyć rozbudzaniu zainteresowań i kreatywności wśród dzieci i młodzieży poprzez tworzenie nowych lub rozwój istniejących pozaszkolnych miejsc aktywności edukacyjnej (typu Centrum Hevelianum, Centrum Nauki Experyment), organizację zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych warsztatów edukacyjnych, festiwali nauki oraz uniwersytetów dziecięcych i młodzieżowych. W ra-

mach działania mają być preferowane przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie samorządów ze szkołami wyższymi, w szczególności poza obszarem metropolitalnym.

Przewiduje się utworzenie funduszu rozwoju talentów (stypendia, granty na sfinansowanie udziału w konferencjach i seminariach, zakup książek i pomocy dydaktycznych, skierowane przede wszystkim do uczniów osiągających sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych, w działalności artystycznej, sportowej, społecznej a także do uczniów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej).

Wypracowany w ramach projektu „Zdolni z Pomorza” system pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym, ma być włączony do regionalnej polityki edukacyjnej.

Kryteria horyzontalne (z SRWP) to partnerstwo i partycypacja, , innowacyjność, cyfryzacja

Działanie 3.3.2. Wdrożenie kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych

Wsparcie obejmuje kształcenie i doskonalenie zawodowe osób pracujących z uczniami niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju, psychoedukację, m. in. rodziców i pracowników socjalnych, organizację różnych form pracy z uczniem niepełnosprawnym i uczniem z zaburzeniami rozwoju, finansowanie np. obozów edukacyjno-zdrowotnych, wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne. Zorganizowana ma być placówka referencyjna w zakresie pracy z uczniem niepełnosprawnym, w partnerstwie samorząd-szkola wyższa oraz zbudowana sieć współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów pracujących z uczniem niepełnosprawnym i uczniem z zaburzeniami rozwoju.

W ramach przedsięwzięcia zostaną opracowane ścieżki edukacyjne adresowane do uczniów o specjalnych potrzebach, pilotażowo, w różnych środowiskach lokalnych i w dalszej kolejności powszechnie wdrażane.

W dalszej części Programu znajduje się bezpośrednie odniesienie do zobowiązań przyjętych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego. W stosunku do każdego zobowiązania przywołano te ustalenia programu, które zdaniem autorów służą jego realizacji (powołano się głównie na ustalone w Programie przedsięwzięcia strategiczne).

Kolejne ustalenia Programu dotyczą systemu jego realizacji. Opisuje się strukturę wdrażania RPS AZS, wskazując podmiot odpowiedzialny za wdrażanie Programu (kierownik Programu, wykonujący zadania przy pomocy Zespołu Zarządzającego Programem), podmiot pełniący funkcję informacyjną i opiniotwórczą (Rada Programowa) oraz jednostki zaangażowane w realizację Programu, z przypisaniem im odpowiedzialności za realizację poszczególnych działań. Wskazuje się także sposób koordynacji Programu z pozostałymi programami, wynikający bezpośrednio ze Strategii. Określa się ponadto zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych, jako narzędzi negocjacyjnych, niezbędnych dla selekcji i realizacji przedsięwzięć istotnych dla regionu.

Program zawiera ustalenia w zakresie ram finansowych. Wskazuje się szacunkową wielkość środków (budżet w granicach oscylujących w granicach 5.570 mld zł), źródło finansowania oraz orientacyjną strukturę wydatkowania (podział z przypisaniem środków do celów szczegółowych i poszczególnych priorytetów).

W końcowej części dokument odnosi się do sposobu monitorowania i oceny realizacji RPS. Zakłada się monitorowanie i ocenę realizacji Programu w ramach Pomorskiego Systemu Monitoringu i Ewaluacji. PSMiE, jak wynika z ustaleń Strategii Rozwoju Województwa, obejmuje wykorzystanie szeregu narzędzi monitorowania (m.in. baza informacji i wskaźników, badania, ewaluacje, opracowania studialne, ekspertyzy, analizy). Podstawą monitorowania i ewaluacji RPS AZS będą raporty z jego realizacji, sporządzane w formie sprawozdań z częstotliwością raz w roku oraz raporty z ewaluacji Programu (ostatnie dotyczyć będą zarówno sprawności systemu wdrażania Programu, jak też wpływu jego realizacji na rozwój regionu i osiągnięcie celów SRWP).

2.2. Powiązane dokumenty planowania strategicznego

Wiele międzynarodowych, wspólnotowych i krajowych dokumentów planowania strategicznego odnosi się do wzrostu zatrudnienia i powstrzymania procesu wyłączenia społecznego. Problemy te w coraz większym stopniu ograniczają możliwości rozwoju, poprzez niesprawiedliwy podział korzyści i obciążeń. Nie znaczy to bynajmniej, że projekt RPS AZS łączy ze wszystkimi tymi dokumentami związki przyczynowo-skutkowe, należałoby raczej mówić o wspólnocie problematyki. Rosnąca liczba strategii, polityk, programów i planów powstających na różnych szczeblach zarządzania rozwojem, nieustannie zmienianych i aktualizowanych sprawia, że samo tylko wyliczenie i kilkudzaniowa charakterystyka każdego z nich, stanowiłoby obszerne opracowanie. Dlatego też, przystępując do sporządzenia niniejszej prognozy, omówiono dokumenty, w stosunku do których można wskazać faktyczne, znaczące i najbliższe powiązania z RPS AZS - bezpośrednie i pośrednie.

2.2.1. Dokumenty powiązane bezpośrednio

Dokumentem kluczowym dla RPS w dziedzinie aktywizacji społecznej jest **Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020**, przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 458/XXII/12 z dnia 24 września 2012 r.

„Strategia ...” stanowi narzędzie organizowania i prowadzenie interwencji ukierunkowanej na procesy rozwojowe w regionie. Jej zasadniczym zamierzeniem jest umacnianie pozycji konkurencyjnej województwa, przeciwdziałanie pogłębianiu się dysproporcji wewnątrz regionu i zapewnienie stabilnych podstaw jego długotrwałego i bezpiecznego rozwoju.

Podstawowym założeniem dokumentu jest skuteczność - Strategia obejmuje wyłącznie te zagadnienia, na które Samorząd Województwa Pomorskiego i jego partnerzy w regionie mają rzeczywisty wpływ. Wobec braku możliwości realizacji wszystkich potrzeb w stosunkowo krótkim okresie czasu, Strategia uznaje priorytet integralnego rozwiązywania problemów znaczących w skali regionu. Odchodzi w ten sposób od dotychczasowego podejścia, przyjmującego rozwój regionalny jako sumę zaspokajania potrzeb lokalnych. Wyjątkiem może być jedynie sytuacja, gdy pomiędzy ograniczeniami lokalnymi i możliwościami znaczącego wzrostu w skali regionu, można wykazać związek przyczynowo – skutkowy. Strategia nie skupia się na zagadnieniach bieżącego funkcjonowania instytucji oraz poprawnego wykonywania zadań i obowiązków. Wyznaczając konkretne cele poddające się weryfikacji i wskazując kryteria niezbędnych przedsięwzięć, ustanawia jednocześnie zobowiązania do osiągnięcia określonych efektów.

Instrumenty realizacyjne Strategii stanowi 6 Regionalnych Programów Strategicznych (RPS). Wśród nich znalazł się Program w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej, który ma uszczegóławiać trzy spośród czterech zapisanych w obrębie Drugiego Celu Strategicznego: „Aktywni mieszkańcy” cele operacyjne: 2.1. Wysoki poziom zatrudnienia, 2.2. Wysoki poziom kapitału społecznego i 2.3. Efektywny system edukacji.

Przestrzenną transpozycję Strategii Rozwoju Województwa stanowi **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego**⁶ (PZP WP). Zachowując pełną zgodność z jej celami, wyznacza jednocześnie cele, kierunki, zadania i zasady polityki przestrzennej, z których część ma znaczenie dla projektu RPS - AZS. Plan prezentuje podejście holistyczne, a jego Celem Generalnym celem jest: *„Kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa sprzyjającej równoważeniu wykorzystywania cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem wartości środowiska dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń”*. W planie zapisano kierunki zagospodarowania przestrzennego, dla których RPS AZS znajduje praktyczne rozwiązania:

- a. wzmocnienie rangi ośrodków regionalnych i ponadgminnych przez kreowanie przestrzeni miejskiej wysokiej jakości,
- b. ukształtowanie ośrodków regionalnych i ponadgminnych na centra życia miejsko-wiejskiej społeczności zamieszkałej na obszarze obsługi ośrodka,

⁶ przyjęty uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r.

- c. konsolidację rozproszonego na obszarze województwa potencjału gospodarczego, społecznego i przyrodniczego.

Organom ustanawiającym akty prawa miejscowego, zarządzającym gospodarką komunalną oraz odpowiadającym za lokalną i ponadlokalną politykę przestrzenną, zaleca się kształtowanie w ośrodkach regionalnych węzłów, organizujących wojewódzką sieć powiązań gospodarczych i społecznych w celu wymiany z otoczeniem – proponuje się wsparcie dla ośrodków regionalnych w działaniach zmierzających do:

- a) przekształcenia ich w bieguny aktywności gospodarczej, skupiające potencjał ekonomiczny, indywidualny i zbiorowy, zapewniając miejsca pracy dla mieszkańców ośrodka oraz jego otoczenia,
- b) rozwoju usług dla mieszkańców i podmiotów całego obszaru otaczającego ośrodek,
- c) uczynienia z ośrodków pośredników w wymianie informacji, wiedzy, towarów i usług z innymi ośrodkami, w zakresie, w jakim niemożliwa jest tego typu aktywność w drodze indywidualnej i rozproszonej⁷ (...)

W zakresie edukacji, szkolnictwa wyższego i nauki Plan zakłada:

- 1) Kształtowanie struktury przestrzennej infrastruktury szkolnictwa wyższego przez:
 - a) (...) rozwój bazy naukowo-dydaktycznej i socjalnej uczelni wyższych i poszerzenie wachlarza kierunków kształcenia;
 - b) rozwój istniejących mniejszych ośrodków szkolnictwa wyższego poprzez rozbudowę bazy naukowo-dydaktycznej, tworzenie nowych uczelni wyższych dających wykształcenie I, II i III stopnia, przede wszystkim w ośrodkach regionalnych I rzędu (Słupsk, Chojnice i Kwidzyn);
 - c) rozwój szkolnictwa wyższego I stopnia w miastach aglomeracji Trójmiasta (Tczew, Pruszcz Gdański, Kartusy, Wejherowo), ośrodkach regionalnych II rzędu (Lębork, Malbork, Starogard Gdański) oraz potencjalnych regionalnych II rzędu (Bytów, Kościerzyna).
- 2) Budowę, rozbudowę i modernizację bazy dydaktycznej szkolnictwa średniego zapewniające różnorodne możliwości i formy kształcenia mieszkańców przede wszystkim w ośrodkach obsługujących obszary słabe strukturalnie.
- 3) Odbudowę zasadniczego szkolnictwa zawodowego z uwzględnieniem bazy dla praktycznej nauki zawodu (...)
- 4) Rozwój infrastruktury edukacyjnej: przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej w gminach, w których udział ludności w wieku przedszkolnym i szkolnym jest wyższy od przeciętnej dla województwa.
- 5) Rozwój centrów kształcenia ustawicznego, przede wszystkim w obszarze metropolitalnym i ośrodkach regionalnych oraz potencjalnych regionalnych
- 6) Zapewnienie dostępności kształcenia ustawicznego rosnącej grupie wieku poprodukcyjnego – tzw. Uniwersytety III Wieku, w oparciu o istniejące uczelnie wyższe⁸.

W zakresie kultury i sztuki Plan ustala m.in.:

- 1) Kształtowanie struktury przestrzennej infrastruktury kultury i sztuki przez:
 - (...) b) rozwijanie ośrodków kultury upowszechniających i prezentujących kulturę i dziedzictwo kulturowe Pomorza o znaczeniu krajowym i regionalnym;
- 2) Budowę, rozbudowę i modernizację instytucji kultury wyspecjalizowanej (np. filharmonia, opera, teatry, muzea), uzupełnienie i rozbudowę sieci placówek kultury oraz poprawa warunków lokalowych istniejących obiektów kultury.
- 3) Rozwijanie różnorodnych form upowszechniania i krzewienia kultury na obszarze całego województwa oraz poprawa warunków świadczenia tych usług, zwłaszcza wspierających i upowszechniających kulturę i edukację regionalną, m. in. domy i ośrodki kultury, uniwersytety ludowe.
- 4) Obejmowanie ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego ocalałych obiektów dziedzictwa kulturowego i wykorzystywanie jako wzorców w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury⁹ (...)

Ustalenia Planu nawiązują również do aktywności :sport, kultura fizyczna i rekreacja:

- 1) Kształtowanie struktury przestrzennej infrastruktury sportu, kultury fizycznej i rekreacji przez:

⁷ str. 228 – 229, 12.2.2. Kształtowanie systemu osadniczego województwa

⁸ str. 233-234, 12.3.1. Infrastruktura społeczna

⁹ str. 234-235, 12.3.3. Kultura i Sztuka

- (...) b) budowę (rozbudowa, odbudowa) i remont otwartych i zamkniętych obiektów sportowych niepowiązanych z infrastrukturą szkolną (baseny, boiska, hale sportowe, korty, ścieżki zdrowia oraz inne obiekty dla potrzeb aktywnego trybu życia) w ośrodkach sportowych ponadregionalnych oraz miastach aglomeracji Trójmiasta;
- c) w gminach od 10–25 tys. mieszkańców oraz w miejscowościach nadmorskich (Ustka, Łeba, Jastarnia, Hel) kształtowanie i rozwój wielofunkcyjnych ośrodków pełniących funkcje sportowe, rekreacyjne i kulturalne.
- 2) Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni miast z przeznaczeniem na funkcje publiczne, takie jak: place, ciągi komunikacji pieszej i rowerowej, parki, place zabaw, tereny sportowe, zbiorniki wodne.
 - 3) Budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów sportowych w placówkach edukacyjnych, w tym w szkołach wyższych.
 - 4) Budowa, uporządkowanie, modernizacja i rozbudowa urządzeń rekreacyjno sportowych: plaż, kąpielisk, przystani wodnych, ścieżek sportowych i innych obiektów w miejscowościach wypoczynkowych.
 - 5) Zagospodarowanie i przystosowanie bulwarów i terenów nadrzecznych do uprawiania sportów, poprzez tworzenie i wyznaczenie systemu tras rekreacyjnych.
 - 6) 6) Budowa, przebudowa, rozbudowa infrastruktury przeznaczonej do rekreacji, w tym m.in. narciarskiej, rowerowej, pieszej i wodnej, (np.: wyciągi narciarskie, ścieżki rowerowe, szlaki piesze, stacje wodne, pola golfowe).
 - 7) Zagospodarowanie terenu wokół obiektów rekreacyjno-sportowych, wzmacniające atrakcyjność obiektu i tworzących kompleksy rekreacyjno-sportowe¹⁰.(...)

W ramach kształtowania warunków przestrzennych rozwoju gospodarczego Plan zakłada:

5) Aktywizację gospodarczą przez:

- a) poprawę dostępności przedsiębiorców do usług informacyjnych i doradczych świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, zwłaszcza na obszarach o niskiej aktywności gospodarczej¹¹

W grudniu 2012 roku został przyjęty **Program ochrony środowiska dla województwa pomorskiego do roku 2016 z perspektywą do roku 2020**¹². POŚ WP stanowi regionalną wykładnię Polityki Ekologicznej Państwa do roku 2012 z perspektywą 2016. Strategiczna część dokumentu zawiera 4 cele perspektywiczne, o charakterze stałych dążeń, przewidziane do osiągnięcia po roku 2020. Cel drugi, polegający na wzmocnieniu systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesieniu świadomości ekologicznej społeczeństwa, powiązany jest najściślej ze sferą aktywności zawodowej i społecznej. Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

2.2.2. Dokumenty powiązane pośrednio

Istotna rola kapitału społecznego i ludzkiego została zaakcentowana w strategii „**Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu**”¹³, wyznaczającej najważniejsze cele Unii Europejskiej do 2020 roku.

Zgodnie z jej zapisami oprócz innowacyjności oraz zrównoważonego rozwoju, nowy model gospodarczy powinien opierać się również na wzroście gospodarczym sprzyjającym włączeniu społecznemu. Powinien być oparty na wzroście dostępności do zatrudnienia, co ma być środkiem do większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej. Strategia podkreśla rolę ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej oraz społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, jako istotnych czynników sprzyjających ograniczaniu społecznych skutków kryzysu oraz budowaniu wspólnych wartości społeczno-gospodarczych.

Spośród pięciu głównych celów strategii „Europa 2020”, trzy dotyczą kwestii wpisujących się w RPS AZS. Są to:

- wzrost zatrudnienia (dla osób w wieku 20-64 lat na poziomie 75% a dla Polski 71%),

¹⁰ str. 235, 12.3.4. Sport, kultura fizyczna i rekreacja

¹¹ str. 236, 12.4.1. Gospodarka oparta na wiedzy

¹² Dokument przyjęty uchwałą nr 528/XXV/1221 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia grudnia 2012 r.

¹³ Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, komunikat Komisji Europejskiej KOM (2010) 2020, Bruksela 2010.

- podniesienie poziomu kompetencji obywateli (odsetek młodzieży niekontynuującej nauki na poziomie poniżej 10% w UE i na poziomie 4,5% w Polsce, odsetek osób z wykształceniem wyższym lub równoważnym wśród grupy wiekowej 30-34 lata na poziomie minimum 40% w UE i 45% w Polsce,
- zmniejszenie poziomu ubóstwa (zmniejszenie w UE liczby osób zagrożonych ubóstwem o 20 mln, a w Polsce o 1,5 mln).

Realizacji celów ma służyć siedem szczegółowych projektów przewodnich wspierających rozwój określonych dziedzin życia społecznego i ekonomicznego. Projekty mają charakter horyzontalny, wpisując się w poszczególne priorytety Strategii.

Najbardziej powiązane z RPS AZS projekty przewodnie to:

1. **Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie¹⁴**, który ma pomóc UE w osiągnięciu do roku 2020 celu, jakim jest podniesienie do 75 proc. odsetka zatrudnionych osób w wieku produkcyjnym (20–64 lata). Ma on przyczynić się również do osiągnięcia takich celów UE, jak obniżenie wskaźnika uczniów przedwcześnie kończących naukę do poziomu poniżej 10 proc., zwiększenie (do co najmniej 40 proc.) odsetka młodych ludzi podejmujących studia na uniwersytetach i politechnikach, a także zmniejszenie do 2020 r. o co najmniej 20 mln grupy osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Program zawiera szereg konkretnych działań, które pomogą:
 - przyspieszyć reformy służące zwiększeniu elastyczności i bezpieczeństwa zatrudnienia;
 - dostosować kwalifikacje pracowników do potrzeb rynku pracy (...);
 - poprawić jakość miejsc pracy i warunki pracy;
 - stworzyć lepsze otoczenie dla tworzenia miejsc pracy.
2. **Program Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej¹⁵** wskazuje na znaczenie procesu edukacji w osiąganiu awansu społecznego i zwalczaniu nierówności. Za kluczowe działania w ramach programu uznano:
 - poprawę dostępu do miejsc pracy, zabezpieczenia społecznego, podstawowych usług (opieka zdrowotna, budownictwo mieszkaniowe itd.) oraz do edukacji;
 - lepsze wykorzystywanie unijnych środków do wspierania włączenia społecznego i walki z dyskryminacją;
 - wprowadzanie i upowszechnianie innowacji społecznych w celu opracowania inteligentnych rozwiązań dla Europy w sytuacji pokryzysowej, szczególnie w zakresie skuteczniejszej i wydajniejszej pomocy społecznej;
 - tworzenie nowych partnerstw między podmiotami sektora publicznego i prywatnego.
3. **Projekt Mobilna młodzież¹⁶**, ma na celu wspieranie osób młodych w podejmowaniu wyzwań i osiąganiu sukcesów zawodowych. Chodzi o to, aby obniżyć wysokie bezrobocie, jakie aktualnie panuje wśród młodych, oraz zwiększyć poziom zatrudnienia – zgodnie z ogólnounijnym celem polegającym na zwiększeniu zatrudnienia do 75 proc. wśród ludności w wieku produkcyjnym (20–64 lata) m.in. poprzez:
 - lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb młodych;
 - zachęcanie ich do korzystania z możliwości, jakie oferują unijne stypendia na kształcenie lub szkolenie za granicą;
 - zachęcanie państw UE do podejmowania działań, które ułatwią młodzieży przejście z systemu edukacji na rynek pracy.

Ważnym elementem systemu zarządzania krajową polityką rozwoju jest **Krajowy Program Reform (KPR) na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”**. Działania w nim zapisane, w powiązaniu z realizacją długo- i średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz dziewięciu zintegrowanych strategii krajowych, umożliwią koncentrację na obszarach priorytetowych z punktu widzenia rozwoju społeczno-

¹⁴ Projekt przewodni strategii Europa 2020. Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie, komunikat Unii Europejskiej, KOM(2010) 682, Bruksela 2010.

¹⁵ Projekt przewodni strategii Europa 2020 Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej, komunikat Unii Europejskiej, KOM(2010) 758,

¹⁶ „Mobilna młodzież”. Inicjatywa na rzecz uwolnienia potencjału młodzieży ku inteligentnemu, trwałemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi gospodarczemu w Unii Europejskiej, KOM (2010) 477, Bruksela 2010.

gospodarczego Polski, prowadząc jednocześnie do realizacji celów strategii „Europa 2020”. KPR skupia się na działaniach służących odrabianiu zaległości rozwojowych oraz budowie nowych przewag konkurencyjnych, w trzech obszarach priorytetowych: w tym: „Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu”.

Uznając, że zwiększenie dostępu do kultury i usług kulturalnych będzie miało istotne znaczenie dla rozwoju kapitału społecznego, osiągania spójności społecznej i ekonomicznej, oraz będzie sprzyjało włączeniu społecznemu, KPR przewiduje podjęcie działań zmierzających m.in.: do rozwoju infrastruktury społecznej.

Celem głównym **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska - 2030 (DSRK)**¹⁷ jest „poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce”. W Strategii przyjęto, że rozwój Polski powinien odbywać się w trzech obszarach strategicznych równocześnie:

I. Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, II. Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz III. Efektywności i sprawności państwa. W każdym z obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe. Uzupełniono je sprecyzowanymi kierunkami interwencji. W obszarze strategicznym konkurencyjności i innowacyjności gospodarki przewiduje się więc unowocześnienie i poprawę jakości edukacji, oraz dopasowanie edukacji do potrzeb zmieniającej się gospodarki i społeczeństwa (Cel 3 - *Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki*) oraz zwiększenie poziomu zatrudnienia (Cel 6 - *Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia*).

W obszarze efektywności i sprawności państwa DSRK przewiduje też zmiany w sposobie działania społeczeństwa (Cel 11 – *wzrost społecznego kapitału rozwoju*), poprzez wprowadzenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych, dla wzmacniania postaw związanych z otwartością, aktywnością społeczną, zdolnością do współpracy, wzrostem zaufania, rozszerzenie zakresu swobodnej działalności obywatelskiej poprzez praktykę działania administracji publicznej, współpracę i wzmacnianie finansowe i instytucjonalne organizacji pozarządowych, promocję zachowań prospołecznych i aktywności obywatelskiej.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (ŚSRK)¹⁸, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych 10 lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe kraju. SRK wytycza obszary strategiczne, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej dla przyspieszenia procesów rozwojowych. Zagadnienia związane ze wzmacnianiem kapitału społecznego zostały w SRK ujęte przede wszystkim w obszarze strategicznym *Sprawne państwo* (cel I.3. „Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli”), który zakłada tworzenie efektywnych i otwartych na problemy obywatela instytucji publicznych, włączanie obywateli w proces kształtowania polityki rozwoju, jak również budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez rosnącą - indywidualną i zinstytucjonalizowaną - aktywność obywatelską, troskę o interes publiczny, wysoką jakość przestrzeni i debaty publicznej oraz zwiększoną rolę potencjału kreatywnego i intelektualnego.

W obszarze strategicznym „Konkurencyjna gospodarka”, za jeden z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju uznano rozwój kapitału ludzkiego, poprzez zwiększenie aktywności zawodowej, poprawę jego jakości (wzrost poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli), a także zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej (cel II.4. „Rozwój kapitału ludzkiego”).

Jedną z dziewięciu strategii zintegrowanych, realizujących średnio- i długookresową strategię rozwoju kraju jest **Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego**¹⁹. Strategia wspiera osiąganie celów jakie zostały wyznaczone w odnowionej Strategii Lizbońskiej „Europa 2020”.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, zgodnie z przepisem art. 13, ust. 1 Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jest spójna ze Strategią Rozwoju Kraju 2020. SRKL stanowi odpowiedź na konieczność podniesienia jakości życia w Polsce w perspektywie roku 2020. Stanowi jednocześnie punkt wyjścia do rozbudowy i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego w Polsce poprzez zastosowanie często bardzo nowatorskich rozwiązań, dostosowanych do potrzeb osób na każdym etapie życia.

¹⁷ Dokument z dn. 9 listopada 2012 r. przygotowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

¹⁸ przyjęta 25 września 2012 r. przez Radę Ministrów (M.P. z 22 listopada 2012 r. poz. 882);

¹⁹ Na podstawie projektu ze stycznia 2013

Strategia odpowiada na potrzebę dokonania zasadniczych zmian w zakresie jakości i dostępności kapitału ludzkiego, co jest niezbędne dla odrobienia zaległości w stosunku do państw wyżej rozwiniętych oraz utrzymania dystansu do krajów, które szybko zwiększają swoją konkurencyjność.

W dziedzinie edukacji SRKL proponuje m.in. powszechną poprawę jakości kształcenia; budowę spójnego systemu edukacji dla dorosłych, nakierowanego na rozwój kompetencji niezbędnych na rynku pracy, wprowadzenie i efektywne wykorzystanie edukacji medialnej na wszystkich etapach życia, poprawę jakości kształcenia nauczycieli. Celem tych działań jest m.in. dopasowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz inkluzja społeczna. Strategia definiuje metody przeciwdziałania wykluczeniu, np. poprzez wdrożenie mechanizmów ekonomii społecznej oraz mechanizmów aktywizacji zawodowej i społecznej ludzi starszych, a także zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu

Celem głównym Strategii ... jest *„rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia”*.

Wśród Celów Szczegółowych wyróżnionych w Strategii znajdujemy:

- Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia,
- Cel szczegółowy 3: Wzrost spójności społecznej
- Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, pozostaje komplementarna wobec innych strategii zintegrowanych, przede wszystkim Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, tworząc ramy rozwojowe dla kapitału ludzkiego na wszystkich etapach życia.

Kolejną, wśród dziewięciu strategii zintegrowanych, realizujących średnio- i długookresową strategię rozwoju kraju, jest **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS)**²⁰. Jej cele i priorytety określone zostały przede wszystkim w odniesieniu do zadań podejmowanych przez podmioty życia publicznego. Diagnoza do Strategii określiła obszary oddziaływania na poziom kapitału społecznego w Polsce, które powinny stać się przedmiotem polityki publicznej. Ta z kolei winna ulegać stopniowym przekształceniom, z jednej strony dostosować się do dzisiejszych oczekiwań społecznych, z drugiej – mieć na uwadze szeroki horyzont rozwojowy. Idea wzmacniania kapitału społecznego, kładąca akcent na poziom i satysfakcję wynikającą z relacji międzyludzkich, stanowi kontekst dla spójnego planowania rozwoju w edukacji, społeczeństwie obywatelskim, mediach czy kulturze, łącząc tym samym – dotychczas rozproszone – działania różnych podmiotów.

Celem głównym strategii jest: *„Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski”*. Wybrane Cele Operacyjne Strategii RKS to:

- (2) Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wzrost wpływu obywateli na życie publiczne;
- (3) Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;
- (4) Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjałów kreatywnego i kulturowego.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego powstała w oparciu o nowy paradygmat polityki regionalnej, w myśl którego celem polityki staje się terytorialnie zróżnicowane stymulowanie wszystkich regionów do rozwoju ich potencjału wzrostu, przede wszystkim na podstawie ich zasobów endogennych. KSRR określa zadania zmierzające do osiągnięcia: spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, zmniejszenia dystansu rozwojowego do pozostałych regionów UE, silnej konkurencyjności i innowacyjności, skuteczności, efektywności i partnerstwa w realizacji celów rozwojowych, bezpieczeństwa ekologicznego, wysokiego poziomu i skuteczności ochrony środowiska oraz zasobów przyrodniczych. Celem strategicznym polityki regionalnej powinien być wzrost, zatrudnienie i spójność w horyzoncie długookresowym. Cel ten ma być realizowany poprzez wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność), budowanie spójności terytorialnej, przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność) oraz tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Realizacja KSRR oznacza konieczność koncentracji interwencji publicznej na działaniach prorozwojowych i prozatrudnieniowych, które umożliwią trwałe zwiększenie bazy dochodowej na poszczególnych obszarach. Działania strategii zakładają walkę z wykluczeniem i zapewnienie spójności społecznej poprzez zagwarantowanie dostępności transportowej, dostęp do wysokiej jakości edukacji oraz rewitalizację lokalnych centrów kultury i użyteczności publicznej.

²⁰ Projekt z 21 grudnia 2011, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategia zakłada rozwój dyskusji strategicznej w ramach Krajowego Forum Terytorialnego (KFT), a na poziomie regionu sugeruje możliwość powołania Regionalnego Forum Terytorialnego (RFT) albo rozszerzenia zadań istniejących już ciał doradczych. Podwyższeniu jakości zarządzania politykami publicznymi będzie służyć system stałego monitorowania i ewaluacji procesów rozwoju regionalnego i efektów polityki regionalnej (w ramach obserwatoriów rozwoju terytorialnego: krajowego i sieci obserwatoriów regionalnych). Przebudowany ma być system dystrybucji terytorialnej środków (tzw. terytorializacji). Liczba źródeł finansowania polityki regionalnej ma ulec znacznemu zwiększeniu (środki z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, środki prywatne, z funduszy pożyczkowych gwarancji i poręczeń kredytowych oraz ofert innych usług finansowych ze strony banków). Przewidziano upowszechnianie mechanizmów i form partnerstwa publiczno-prywatnego.²¹

15 stycznia 2013 roku Rada Ministrów przyjęła dokument **Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Założenia Umowy Partnerstwa**, który stanowi podstawę rozpoczęcia prac nad programami operacyjnymi na lata 2014-2020. Dokument zakłada, że celem głównym realizowanym w ramach nowej perspektywy finansowej, będzie oparcie rozwoju na dalszym zwiększaniu konkurencyjności gospodarki, poprawie spójności społecznej i terytorialnej (przez likwidowanie istniejących barier rozwojowych) i podnoszeniu sprawności i efektywności państwa. W ramach celu głównego, w perspektywie finansowej 2014-2020 będą realizowane i finansowane cele wynikające ze Strategii Rozwoju Kraju: cel 1 - wsparcie dla zwiększania konkurencyjności gospodarki, cel 2 - poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cel 3 - podnoszenie sprawności i efektywności państwa. Fundusze Europejskie zostaną skoncentrowane na tych obszarach kraju, których rozwój przyniesie największe korzyści. Są to: 5 województw Polski Wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie), miasta wojewódzkie i okoliczne, powiązane z nimi gminy, miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji, obszary, zwłaszcza wiejskie, których mieszkańcy nie mają dostępu do dóbr i usług oraz obszary przygraniczne. Fundusze unijne będą dzielone za pomocą 8 programów wdrażanych z poziomu kraju, w tym 1 programu ponadregionalnego, obejmującego województwa Polski Wschodniej oraz 16 programów regionalnych. Będą także wdrażane programy dotyczące współpracy terytorialnej. Wśród programów krajowych ma być realizowany m.in. program operacyjny dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności, włączenia społecznego oraz dobrego rządzenia (finansowanie - Europejski Fundusz Społeczny).

Po przeanalizowaniu wyznaczonych celów i kierunkowych priorytetów RPS AZS, stwierdza się szereg bezpośrednich i pośrednich związków i zarazem dużą spójność ocenianego dokumentu z najważniejszymi wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami programowania rozwoju

3.0 Stan środowiska na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu Programu oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.

3.1. Stan środowiska na terenach objętych przewidywanym oddziaływaniem;

Podstawowym źródłem informacji o stanie środowiska województwa pomorskiego była charakterystyka stanu środowiska zawarta w corocznych raportach o stanie środowiska województwa pomorskiego, przygotowywanych przez Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku, a także inne dostępne publikacje. Głównym źródłem informacji na temat stanu zdrowia mieszkańców Pomorza były: projekt RPS ZdP, Rozdział I. Diagnoza pomorskiego systemu zdrowia, podrozdział 2. Epidemiologia (s. 6-8) oraz INFORMATOR do Regionalnego Programu Strategicznego Zdrowie dla Pomorza (RPS ZdP), Rozdział Część diagnostyczna pomorskiego systemu zdrowia, podrozdział Epidemiologia – wybrane dane epidemiologiczne (s.25-34) z dnia 09.04.2013. Informacje te uzupełniono o wybrane dane statystyczne GUS, Bank Danych Lokalnych.

²¹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2030: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przedłożona przez ministra rozwoju regionalnego, <http://www.kprm.gov.pl>

Powierzchnia ziemi

Ukształtowanie powierzchni terenu w województwie pomorskim wykazuje silne zróżnicowanie, które wraz z jakością gleb, ich przydatnością do określonej funkcji oraz warunkami gruntowo-wodnymi determinuje strukturę użytkowania terenu. Największy udział w powierzchni województwa posiadają użytki rolne 50,5% (Polska 60,3%). Drugą pod względem zajmowanej powierzchni grupę stanowią lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione, których udział wynosi 37,6% (Polska 30,7%).²² Grunty rolne dominują na Żuławach i Powiślu. Najmniejszym odsetkiem użytków rolnych na rzecz lasów charakteryzują się gminy położone na obszarach o znacznych ograniczeniach dla rolnictwa, z przewagą słabych gleb i silnym urzeźbieniem terenu (np. gminy w rejonie Borów Tucholskich).

Krajobraz, zabytki

Województwo pomorskie należy do najbardziej zróżnicowanych przyrodniczo i krajobrazowo regionów Polski. Cechy charakterystyczne krajobrazu to nadmorskie położenie o różnym charakterze brzegu, od klifowego do wydmowego, urozmaicona rzeźba terenu pochodzenia polodowcowego i duże różnice wysokości (najwyższe wzniesienie – Wieżyca 329 m n.p.m.). We wschodniej części województwa występują wyjątkowe przyrodniczo i kulturowo obszary depresyjne delty Wisły (tereny Żuław Wiślanych). Województwo charakteryzuje się jedną z najwyższych w kraju lesistością (lasa stanowią ok. 37,2% ogólnej powierzchni regionu). Blisko 1/3 powierzchni województwa (z wyłączeniem obszarów NATURA 2000) stanowią obszary chronionego krajobrazu.

Na terenie województwa znajduje się w całości lub częściowo 9 parków krajobrazowych, które zajmują powierzchnię 167,9 tys. ha (z wyłączeniem wód Zatoki Puckiej), co stanowi 8,4% ogólnej powierzchni województwa. Istotną część bogactwa kulturowego Pomorza jest region Kaszub w centralnej części województwa zrzeszający 43 pomorskie gminy. Cechami wyróżniającymi region jest m.in. własny język, sztuka ludowa, w tym haft kaszubski.

Na terenie województwa znajdują się 3 044 zabytki nieruchome (*stan na 31.12.2011 r.*), 5 002 zabytki ruchome (*stan na 31.12.2011 r.*), 563 stanowiska archeologiczne (*stan na 30.06.2009 r.*). Najbardziej prestiżową formą – wpisem na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO objęto zamek krzyżacki w Malborku (wśród 13 miejsc w kraju). Za pomniki historii uznany został zespół zabytkowy „Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań XVII w.”, „Malbork – zespół zamku krzyżackiego” oraz miejsce pamięci „Gdańsk – Pole Bitwy na Westerplatte” (3 z 48 miejsc w kraju). Zdecydowana większość zabytków nieruchomych znajduje się w Gdańsku.

Ważną kategorią w zasobie dziedzictwa kulturowego regionu są zabytkowe zespoły zieleni, które w większości stanowią część zespołów rezydencjonalnych oraz miejskich (m.in. Parki Oliwski i Oruński w Gdańsku, Park Majkowskiego w Wejherowie, Lasek Luizy w Człuchowie).

Formy ochrony przyrody

Województwo pomorskie cechują ponadprzeciętne walory przyrodnicze, wynikające ze znacznego zróżnicowania środowiska i krajobrazu oraz stopnia zachowania naturalności niektórych ekosystemów. Ich ochrona prowadzona jest w ramach ustawowego systemu obszarów chronionych obejmującego²³ dwa parki narodowe: Słowiński i Borów Tucholskich, 130 rezerwatów przyrody, 112 obszary Natura 2000, 9 parków krajobrazowych, 44 obszary chronionego krajobrazu oraz obiekty ochrony indywidualnej. Obejmują one łącznie 32,7% powierzchni województwa²⁴ (Polska 32,5 %)²⁵.

²² Stan w dniu 1.01.2012 r. Tabl. 4(22), str.107. Ochrona środowiska 2012. GUS Warszawa 2012.

²³ Ochrona środowiska 2012, GUS Warszawa, s. 287;

²⁴ Czochoński J. i in., 2006, Studium ekofizjograficzne województwa pomorskiego, Pomorskie Studia Regionalne, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk

²⁵ Ochrona środowiska 2012, GUS Warszawa, s. 278;

Na podstawie zalecenia 15/5 HELCOM wdrażającego postanowienia konwencji helsińskiej, wyznaczono polskie bałtyckie obszary chronione BSPA²⁶. W granicach województwa pomorskiego są to: Słowiński Park Narodowy, Nadmorski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana, a na wodach przybrzeżnych Ławica Słupska. Rozmieszczenie istniejących wielkoobszarowych form ochrony przyrody na terenie województwa pomorskiego przedstawiono na Rys 4.

Znaczna część obszarów chronionych położonych w obrębie województwa, dla których wymagane jest ustanowienie planów ochrony bądź planów zadań ochronnych (parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary Natura 2000) nie posiada takich planów.

Ożywienie gospodarcze ostatnich lat skutkuje rosnącym naciskiem inwestycyjnym na nowe tereny. Rośnie popyt na atrakcyjnie położone, często cenne pod względem przyrodniczym i wrażliwe grunty. Wzmaga się presja masowej turystyki oraz rozwoju budownictwa lotniskowego na terenach przybrzeżnych i w otoczeniu zbiorników wodnych. Utrzymywane są intensywne formy gospodarowania na obszarach wiejskich.

Stan wód powierzchniowych

W ramach prowadzonego w 2011 r. monitoringu diagnostycznego wód powierzchniowych płynących stwierdzono, iż stan/potencjał ekologiczny analizowanych wód był poziom dobry lub powyżej dobrego dla 77,8% stanowisk badawczych. Stan chemiczny monitorowanych rzek był ogólnie dobry. Jedynie wody Liwy w przekroju Piekło oraz Kaczej w przekroju Gdynia klasyfikowano jako poniżej stanu dobrego, o czym zdecydował okresowy wzrost zawartości benzo(ter)ylenu oraz indeno(1,2,3-cd)piranu.

W ramach prowadzonego monitoringu operacyjnego stwierdzono, że kondycja wód poszczególnych rzek była zróżnicowana. Ocena stanu/potencjału ekologicznego wykazała dominację stanu dobrego lub powyżej dobrego w przypadku 41,2% badanych stanowisk. Stwierdzono bardzo dobrą kondycję biologiczną wód Wisły Królewieckiej w Sztutowie i Pokrzywnej w Bąkowie, bardzo dobry stan fizykochemiczny Redy w przekroju Orle oraz Piaśnicy w Szymanowie, a o II klasie jakości wód Wieprzy w Korzybiu zadecydowała nadmierna koncentracja fenoli lotnych i glinu. Umiarkowany stan/potencjał ekologiczny prezentowały wody w przypadku 17,6% stanowisk. Najmniej korzystnie prezentowała się jakość wód Młynówki Malborskiej, płynącej poniżej Jeziora Dąbrówno.

Województwo pomorskie posiada ok. 2 800 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, co plasuje je na pierwszym miejscu pod względem jeziorności w Polsce²⁷. W 2011 r. 10 jezior (z 17 badanych) charakteryzowało się bardzo dobrym i dobrym stanem ekologicznym, co stanowiło prawie 60% udziału wszystkich przebadanych akwenów. Pozostałe, to jeziora o umiarkowanym lub słabym stanie ekologicznym. Stan chemiczny wód oceniono tylko w 3 akwenach. Dla 8 jezior wykonano ocenę stanu wód, która jest wypadkową stanu ekologicznego i stanu chemicznego. Wszystkie jeziora poddane tej ocenie prezentowały zły stan wód²⁸. Bardzo dobrą jakością elementów biologicznych charakteryzowały się wody jezior: Boruja Duża, Jasień Północny, Kiedrowskie, Kosobudno, Mausz Duży i Ostrowite. Dobry stan biologiczny osiągnęły wody jezior: Jasień Południowy, Końskie, Kucki oraz Szczytno. W ocenie stanu biologicznego najmniej korzystnie wypadł stan Jeziora Sumińskiego (słaby). Stan biologiczny pozostałych określono jako umiarkowany. Stan elementów fizykochemicznych 13 przebadanych jezior odpowiadał normom przyjętym dla stanu dobrego i wyższego niż dobry. Jakość 4 zbiorników była niezadowolająca i została sklasyfikowana poniżej dobrego.

²⁶ System of Coastal and Marine Baltic Sea Protected Areas

²⁷ Zgodnie z Mapą Podziału Hydrograficznego Polski 2010, IMGW Warszawa

²⁸ Raport o stanie środowiska w województwie pomorskim w 2011 roku. Inspekcja Ochrony Środowiska Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku. Biblioteka Monitoringu Środowiska Gdańsk 2011,

W wyniku przeprowadzonej oceny wody 7 jezior zakwalifikowano do zagrożonych eutrofizacją (Człuchowskie Urzędowe, Dąbrówka, Dzierzgoń, Łebsko, Skotawsko Wielkie, Sumińskie, Węgorzyno). W pozostałych 7 jeziorach wody spełniały kryteria oceny.

Badane wody w blisko 60% badanych stanowisk nie spełniały wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące w warunkach naturalnych środowiskiem życia ryb łososiowych i karpiowatych. Czynnikiem determinującym ocenę była nadmierna zasobność organiczna i biogenna.

Wszystkie jednolite części wód przejściowych i przybrzeżnych monitorowane w 2011 r. wykazywały zły stan (potencjał) ekologiczny. Jest to spowodowane nadmiernymi stężeniami form azotu i fosforu oraz zbyt dużą ilością chlorofilu „a”, powodującego zmniejszenie przejrzystości oraz okresowe ponadnormatywne stężenia tlenu. Jakość wód powierzchniowych badanych w latach 2009-2011 przedstawiono na Rys. 1.

Istotnym problemem jest znaczne zanieczyszczenie wód Morza Bałtyckiego, w tym wód Zalewu Wiślanego. Opierając się na wynikach badań WIOŚ wykonanych w 2011r. stan/potencjał ekologiczny wód Bałtyku oceniono jako zły. Odpowiada za to głównie nadmierne stężenie form azotu i fosforu i zbyt duże stężenie chlorofilu „a”. W wodach stwierdzano także bakterie *Escherichia coli*, bakterie grupy coli lub enterokoki, co było podstawą do okresowego zamykania kąpielisk, także wskutek pojawiania się sinic oraz niskiej przeźroczystości, nieakceptowalnej barwy i zapachu wody czy zaniżonego tlenu rozpuszczalnego. Na koncentrację zanieczyszczeń narażona jest szczególnie Zatoka Gdańska. Akwen Zalewu Wiślanego poddany jest z kolei intensywnym procesom zamulania.

Na stan wody w Morzu Bałtyckim negatywnie oddziałuje odprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych, spływ za pośrednictwem rzek chemicznych substancji wykorzystywanych w rolnictwie, skażenie substancjami ropopochodnymi (wypadki morskie, usuwanie do wód wszelkich odpadów olejowych powstających podczas pracy statków oraz z ich mycia, czy obecność szkodliwych substancji na dnie).

Z osiągnięciem dobrego stanu wód ściśle związane są inwestycje w zbiorcze systemy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalnie ścieków w aglomeracjach. Zgodnie z zapisami Traktatu Akcesyjnego Polska zobowiązała się do osiągnięcia celów wyznaczonych w Dyrektywie²⁹ we wszystkich wyznaczonych aglomeracjach do 31 grudnia 2015 r. Aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 2000 muszą zostać wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej, a ścieki oczyszczone do wymaganych poziomów. Mieszkańcy terenów nieobjętych tymi systemami muszą bezwzględnie korzystać z indywidualnych systemów zapewniających ten sam poziom ochrony środowiska lub ze szczelnych zbiorników bezodpływowych. Na koniec 2011 r. większość aglomeracji (ok. 73%) nie spełniała ww. wymogów z uwagi na niewystarczające wyposażenie w systemy odprowadzania ścieków. Ponadto w kilku przypadkach nie są dotrzymywane parametry jakościowe oczyszczonych ścieków.

W województwie pomorskim z kanalizacji sanitarnej korzysta ok. 76,5% mieszkańców, a przez oczyszczalnie ścieków obsługiwanych jest ok. 80,8% mieszkańców (przy średniej krajowej odpowiednio: ok. 63,5% i ok. 65,7%). Region charakteryzuje się dużymi dysproporcjami pomiędzy obszarami wiejskimi, a miejskimi w zakresie dostępu do systemów odbioru i oczyszczania ścieków. Na obszarach wiejskich, tam gdzie jest to uzasadnione, realizowane są programy wyposażenia mieszkańców w przydomowe oczyszczalnie ścieków bytowych.

Elementem wymagającym interwencji, a związanym z rozwojem zbiorczych systemów kanalizacyjnych jest zagospodarowanie osadów ściekowych. Obecnie ok. 47,5% osadów ściekowych poddawane jest kompostowaniu i innym procesom biologicznego przetwarzania, ok.

²⁹ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych

24,8% wykorzystywane jest w rolnictwie, ok. 16,7% poddawane jest procesom termicznego przekształcania, a ok. 10,8% jest składowanych.

Stan wód podziemnych

Województwo pomorskie posiada stosunkowo bogate zasoby wód podziemnych. Stanowią one rezerwar wody wykorzystywanej do celów komunalnych i przemysłowych, który w pełni zabezpiecza potrzeby regionu. W granicach województwa wyodrębniono zasobne struktury wodonośne w obrębie których wyznaczono 17 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych i 2 Lokalne Zbiorniki Wód Podziemnych. Użytkowa większość wód podziemnych związana jest z osadami czwartorzędowymi.

Zgromadzone zasoby dyspozycyjne w GZWP w ilości ok. 1,5 mln m³/dobę³⁰ charakteryzują się przeważnie wysoką jakością i dobrą wydajnością, stanowiąc strategiczne źródło zaopatrzenia mieszkańców w wodę do picia. Dla zachowania ich zasobów istotne znaczenie ma właściwa eksploatacja i sposób użytkowania powierzchni ziemi. Na największe zagrożenia typu antropogenicznego mogą być narażone, podatne na degradację z racji słabej izolacji od powierzchni, zasoby GZWP Nr 110 „Pradolina Kaszubska i Rzeki Reda” oraz GZWP Nr 112 „Żuławy Gdańskie” w obrębie aglomeracji trójmiejskiej. Występuje tu bowiem szczególna koncentracja zakładów dużego i zwiększonego ryzyka, innych uciążliwych obiektów przemysłowych i usługowych, punktów składowania odpadów, oczyszczalni ścieków oraz gęsta sieć dróg o dużym natężeniu ruchu. Tereny wysoko nawożonych intensywnych upraw rolnych mogą stanowić zagrożenie dla podatnych na degradację GZWP Nr 203 „Dolina Letniki” na Żuławach, GZWP Nr 107 „Pradolina rzeki Łeby” oraz GZWP Nr 115 „Łupawa”.

Analiza skutków środowiskowych wywołanych antropopresją wykazała, że intensywny pobór wód podziemnych prowadzić może do zmian hydrodynamicznych w rejonach ujęć, jak i hydrochemicznych. Strefy procesów hydrodynamicznych (leje depresji), które negatywnie oddziałują poprzez zmiany kierunku przepływu wód podziemnych, wykazują w województwie pomorskim zasięg nie tylko lokalny (ujęcie komunalne w Lęborku, Wejherowie i in.) lecz również regionalny, co ma miejsce w rejonach:

- Gdańska i Sopotu – ujęcia komunalne „Bitwy pod Płowcami”, „Czarny Dwór” i „Zaspa” oraz ujęcia zakładowe Elektrociepłowni i innych zakładów;;
- Gdyni, Rumi i Redzie – ujęcia komunalne „Reda” i „Rumia” oraz ujęcia zakładowe EC III i Stoczni gdyńskiej;
- Słupska – ujęcie komunalne „Głobino”.

Zagrożenie dla zwykłych wód podziemnych województwa pomorskiego stanowią wody niskiej jakości, które przy naturalnie wysokiej koncentracji niektórych składników, cechuje nadmierna twardość, utlenialność, czy też zwiększone ilości siarczanów, amoniaku, żelaza i magnezu. Dotyczy to również fluorków, przy czym największe anomalie tego pierwiastka stwierdzono w rejonie Tczewa, na Żuławach Gdańskich oraz w Malborku.

Jakość wód podziemnych badanych w 2011 roku przedstawiono na Rys. 2.

Istotnym problemem zwłaszcza na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich jest pogarszająca się jakość wody pitnej. Związane jest to z wyeksploatowaniem funkcjonujących urządzeń uzdatniania wody oraz brakiem lub niską efektywnością procesów jej uzdatniania. Taka sytuacja jest w wielu przypadkach powodem braku dostępu do wody o odpowiedniej jakości.

Na obszarze Żuław jest eksploatowana sieć wodociągowa o długości 1 100 km, na której notuje się bardzo wysokie straty wody sięgające do 30%. Jest to spowodowane złym stanem technicznym sieci wodociągowej oraz rodzajem materiału, z którego zbudowany został wodociąg (rury azbestowo-cementowe).

³⁰ Studium ekofizjograficzne dla województwa pomorskiego. Pomorskie Studia Regionalne. Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego. Słupsk-Gdańsk 2006;

Powietrze

Stan jakości powietrza zidentyfikowany w oparciu o ocenę jakości powietrza przeprowadzoną w 2011 r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska wskazuje na istotne problemy w zakresie dotrzymania standardów środowiskowych. Dla celów oceny jakości powietrza oraz uchwalania i realizacji programów jego ochrony na terenie kraju ustanowione zostały strefy. Od 2010 r. ocenę wykonuje się w oparciu o dwie strefy - aglomeracji trójmiejskiej w skład której wchodzi Gdańsk, Gdynia i Sopot oraz pozostałej części województwa zwanej strefą pomorską. W 2011 r. w ramach prowadzonego monitoringu jakości powietrza odnotowano przekroczenia³¹:

- pyłu zawieszonego PM₁₀ w odniesieniu do normy dobowej – w strefie aglomeracji trójmiejskiej (na stacjach w Gdańsku przy ul. Leczkowa i Głębokiej) oraz w strefie pomorskiej (na stacjach w Starogardzie Gdańskim, Kościerzynie, Słupsku, Kwidzynie i Wejherowie). W porównaniu z rokiem 2010 wzrosła o 2 liczba stacji, gdzie stwierdzono niedotrzymywanie standardów jakości powietrza. Obie stacje są nowymi, pracującymi od stycznia 2011 r.
- poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀ na 8 z 9 stanowisk mierzących to zanieczyszczenie. Wysokie stężenie benzo(a)piranu notowano w okresie grzewczym, latem poziomy spadał praktycznie do zera. Jego głównym źródłem są przestarzałe, niskosprawne paleniska domowe, często ogrzewane paliwem złej jakości. Od chwili rozpoczęcia pomiarów (w 2007 r.) rosła obserwowana poziomy stężenie średnich benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym dla wszystkich stacji w województwie (wzrost z 1,5 ng/m³ w roku 2007 do 2,93 ng/m³ w roku 2011).
- długoterminowe (ustalone na rok 2020) poziomy dla ozonu - w obydwu strefach województwa są stacje, gdzie nie są dotrzymane standardy dla tej substancji zarówno ze względu na ochronę zdrowia jak i ochronę roślin.

Stacje, na których odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych oraz obszary, na których prowadzone są działania naprawcze przedstawiono na Rys. 3.

W przypadku zanieczyszczeń gazowych zaobserwowano istotną redukcję emisji niezorganizowanej w latach 2009 i 2010, w ogólnym bilansie spadł też udział głównych zanieczyszczeń (SO₂ NO_x). Niestety wciąż rośnie emisja CO₂, związana z produkcją energii.

Największym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie pomorskim jest energetyka, w następnej kolejności przemysł. Wśród 82 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza³² są elektrociepłownie i ciepłownice (np. EC Gdańsk i EC Gdynia należące do Elektrociepłowni Wybrzeże S.A.) oraz zakłady przemysłowe wymagające znacznych ilości energii do procesów technologicznych (np. Rafineria Grupy Lotos S.A. w Gdańsku, International Paper Kwidzyn, Gdańskie Zakłady Nawozów Fosforowych). Jednak duże źródła emisji technologicznej mają stosunkowo niewielki wpływ na jakość powietrza w miejscach stwierdzonych przekroczeń dopuszczalnych wielkości immisji. Problemem w dalszym ciągu pozostaje tzw. „niska emisja” i emisja ze źródeł liniowych. Indywidualne przestarzałe, niskosprawne paleniska domowe, często ogrzewane paliwem złej jakości, wtórne pylenie z podłoża. Przy niekorzystnych warunkach pogodowych, stanowią one istotne źródło zanieczyszczenia powietrza. Utrzymuje się także wysoka emisja związana z transportem samochodowym powodującym powstanie znacznych ilości tlenków azotu i benzenu.

³¹ Ocena roczna jakości powietrza w województwie pomorskim w 2011 roku. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku, Gdańsk marzec 2012.

³² Ochrona środowiska 2012, GUS, Warszawa 2012.

Klimat akustyczny

Na terenie województwa pomorskiego, niezmiennie od kilku lat, decydujące znaczenie dla odczucia uciążliwości hałasu mają dźwięki powstające w związku z komunikacją – głównie samochodową, w mniejszym stopniu kolejową, a także wzrastający ruch lotniczy. Pogarszanie klimatu akustycznego w województwie pomorskim spowodowane jest głównie stałym wzrostem natężenia ruchu pojazdów. Zapełniają się główne ciągi komunikacyjne, rośnie ruch na drogach i ulicach lokalnych, w ostatnich latach także liczba inwestycji i remontów. Powiększa się powierzchnia zabudowy mieszkaniowej zagrożonej hałasem, wydłuża czas ekspozycji na ponadnormatywny hałas - szczególnie w porze nocnej - zwiększając dyskomfort wypoczynku. Stan dróg, ulic i linii kolejowych poprawia się wolno, co ma wpływ na poziom hałasu w środowisku. Wzrasta natężenie ruchu lotniczego i związanych z tym uciążliwości.

Do pogorszenia klimatu akustycznego przyczynia się przyrost liczby obiektów o charakterze usługowym i handlowym (markety, stacje benzynowe, działalność rozrywkowa, rzemieślnicza, warsztaty itp.) w pobliżu zabudowy chronionej (mieszkalnej). Sprzyja to przekraczaniu norm akustycznych, także z uwagi na coraz szerzej stosowane urządzenia klimatyzacyjne i powoduje rosnącą uciążliwość dla mieszkańców.

Gospodarka odpadami

Unieszkodliwianie odpadów komunalnych na terenie województwa odbywa się głównie poprzez deponowanie na składowiskach. Przyczyną takiego stanu jest słabo rozwinięty system selektywnego zbierania odpadów. Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych w 2011 r. stanowiły zaledwie 7,9%.

Wszystkie składowiska funkcjonujące na terenie województwa pomorskiego spełniają wymagania formalne oraz techniczno - organizacyjne. Część z nich wchodzi w skład regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), zaś składowiska w Łebcu, Gniewinie, Rybskiej Karczmi, Chlewnicy, Nieżurawie, Zielonej Hucie, Grzymisławiu, Kiełpinie, Nadziejewie, Przechlewie, Gołębiewie Wielkim, Szaleńcu, Minętach, Nowej Wsi Sztumskiej, Tczewie, Nicponi, Ropuchach wyznaczono do zastępczej obsługi regionów gospodarki odpadami, do czasu zakończenia budowy instalacji regionalnych. Ilość zmieszanych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych zebranych w 2011 r. wyniosła 177,0 kg/1 M.

Odzysk odpadów komunalnych ulegających biodegradacji prowadzony jest w kompostowniach zlokalizowanych przy RIPOK w Gdańsku - Szadółkach, Czarnówku, Gilwie Małej, Bierkowie, Eko Dolinie, Sierźnie (od 2011 r.) i Starym Lesie (od 2012 r.) oraz przy niektórych oczyszczalniach ścieków np. w Słupsku, Swarzewie, Chojnicach i Przechlewie. W oczyszczalniach ścieków, procesom kompostowania podlegają głównie osady ściekowe. Odpady komunalne, odpady zielone i ogrodowe stanowią jedynie materiał strukturalny. Mając na uwadze hierarchię postępowania z odpadami, brak jest w regionie inicjatyw i infrastruktury służącej zapobieganiu powstawania odpadów czy przygotowania do ponownego użycia. Wciąż obserwuje się niedoinwestowanie w pojemniki do zbierania odpadów, w tym selektywnie zbieranych oraz efektywny i sprawny sprzęt do odbioru odpadów. W systemie gospodarki odpadami brakuje instalacji do termicznego przekształcania frakcji resztkowej odpadów komunalnych wraz z odzyskiem energii.

Obecnie na terenie województwa pomorskiego funkcjonują dwie spalarnie odpadów medycznych i weterynaryjnych o łącznej zdolności przerobowej 550 Mg/rok, które mieszczą się przy szpitalach w Chojnicach i Tczewie. Odpady te unieszkodliwiane są również w dwu spalarniach odpadów niebezpiecznych (Port Service Gdańsk, Polpharma Starogard Gdański) o łącznej zdolności przerobowej 23 200 Mg/rok.

Zagrożenia naturalne

Województwo pomorskie, z racji swego położenia nad Bałtykiem i w delcie Wisły, należy do obszarów o wysokim ryzyku wystąpienia powodzi. Największe ryzyko dotyczy Żuław Wiślanych oraz północnej części województwa. Są to powodzie:

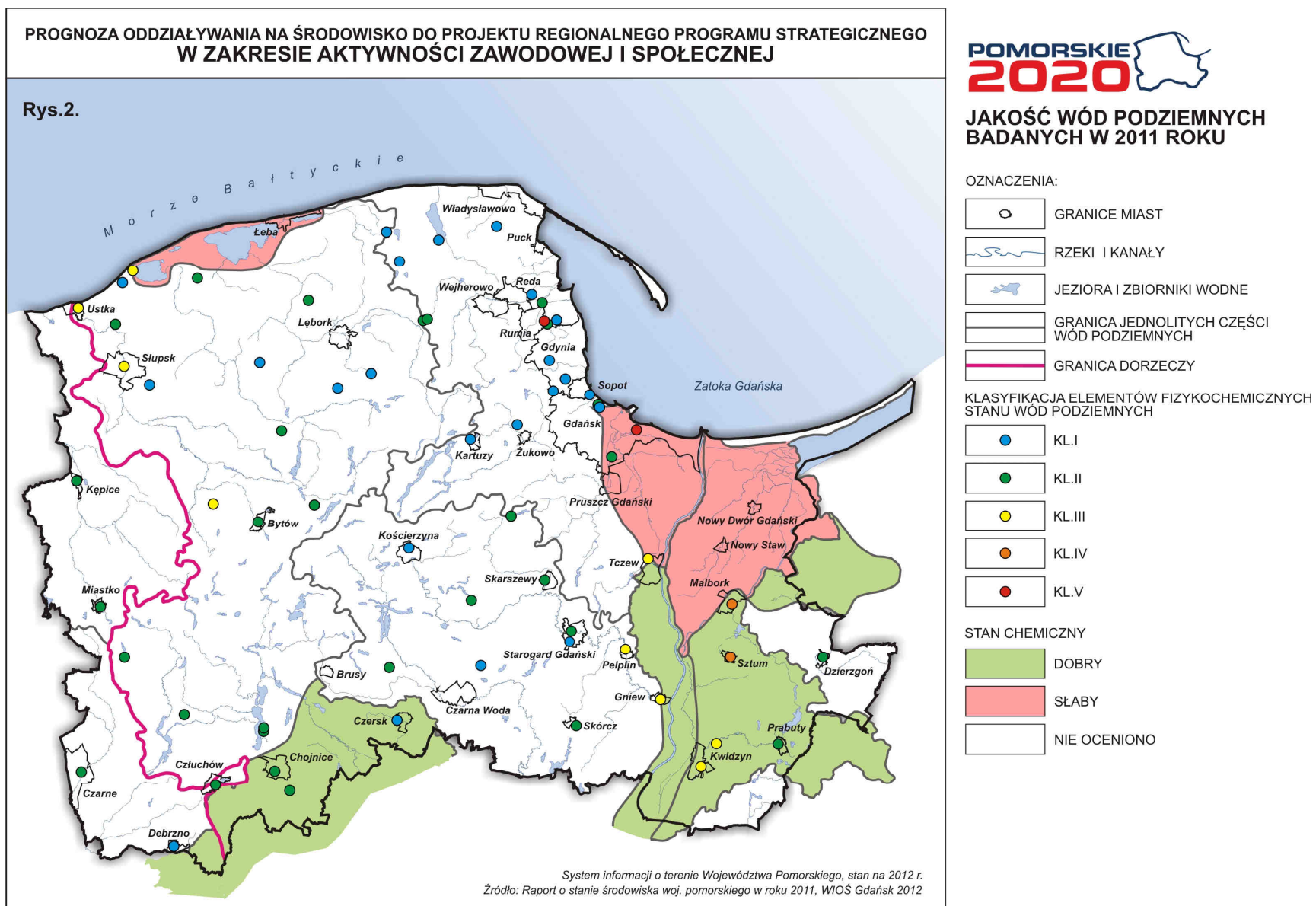
- od strony morza - sytuacja specyficzna, charakterystyczna dla naszego województwa ze względu na nadmorskie położenie; zagrożenie to dotyczy wielu obszarów, zlokalizowanych w dolnym biegu i ujściowych odcinkach rzek, uchodzących bezpośrednio do morza, Zatoki Gdańskiej oraz Zalewu Wiślanego;
- od strony rzeki Wisły - powodzie opadowe, roztopowe, zatorowe, sztormowe;
- od strony zlewni własnej wszystkich rzek i kanałów - charakterystyczna dla depresyjnego obszaru naszego województwa powódź wewnątrzpolderowa w przypadku katastrofy budowlanej obiektów piętrzących, wrót przeciwsztormowych i przeciwpowodziowych, przerwania wałów przeciwpowodziowych.

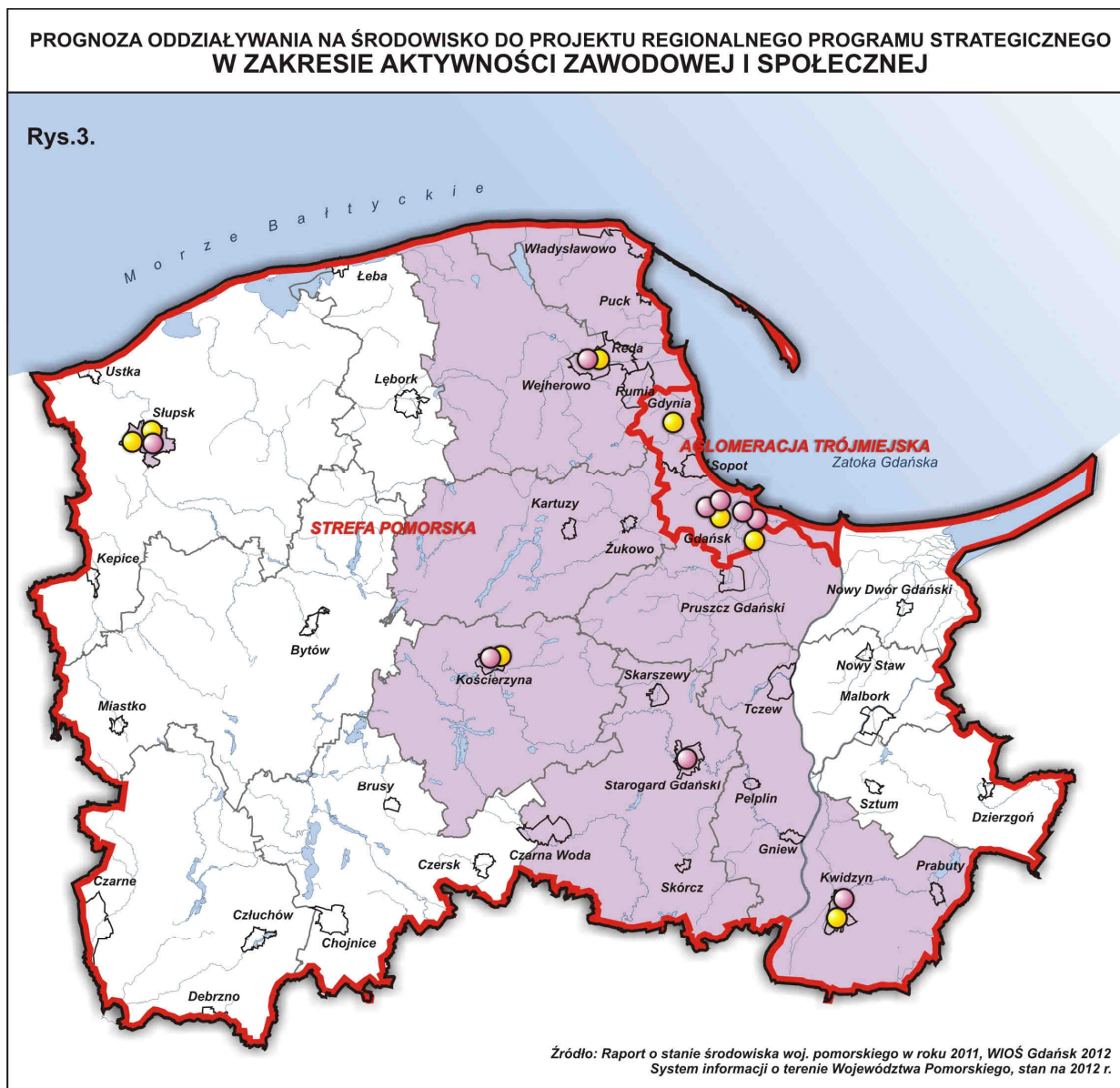
Stan techniczny ok. 26% wałów przeciwpowodziowych, będących w utrzymaniu Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego (ZMiUW WP), oceniany jest na mogący zagrażać bezpieczeństwu obszarów przez nie chronionych, a ok. 4% zagrażający bezpieczeństwu.

W ramach opracowanej w 2011 r. wstępnej oceny ryzyka powodziowego zidentyfikowano granice zasięgu znaczących powodzi historycznych oraz powodzi mogących wystąpić w przyszłości (tzw. powodzie prawdopodobne). Stanowi to podstawę do wyznaczenia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Do grudnia 2013 r. opracowane zostaną mapy zagrożenia i mapy ryzyka powodziowego, a następnie do grudnia 2015 r. plany zarządzania ryzykiem powodziowym.

Ponadto dla części obszarów zurbanizowanych istotnym problemem jest zagrożenie lokalnymi podtopieniami.

Notowane w ostatnich latach deszcze nawalne uruchomiły na terenie Gdańska zjawiska osuwania się mas ziemnych. Potencjalnie osuwiskami zagrożona jest również intensywnie zabudowywana wysoczyzna morenowa w wielu punktach aglomeracji gdańskiej, a także odcinki stref krawędziowych dolin rzecznych, w tym Wisły i Nogatu. Występujące na terenie zagrożenia naturalne przedstawiono na Rys. 5.

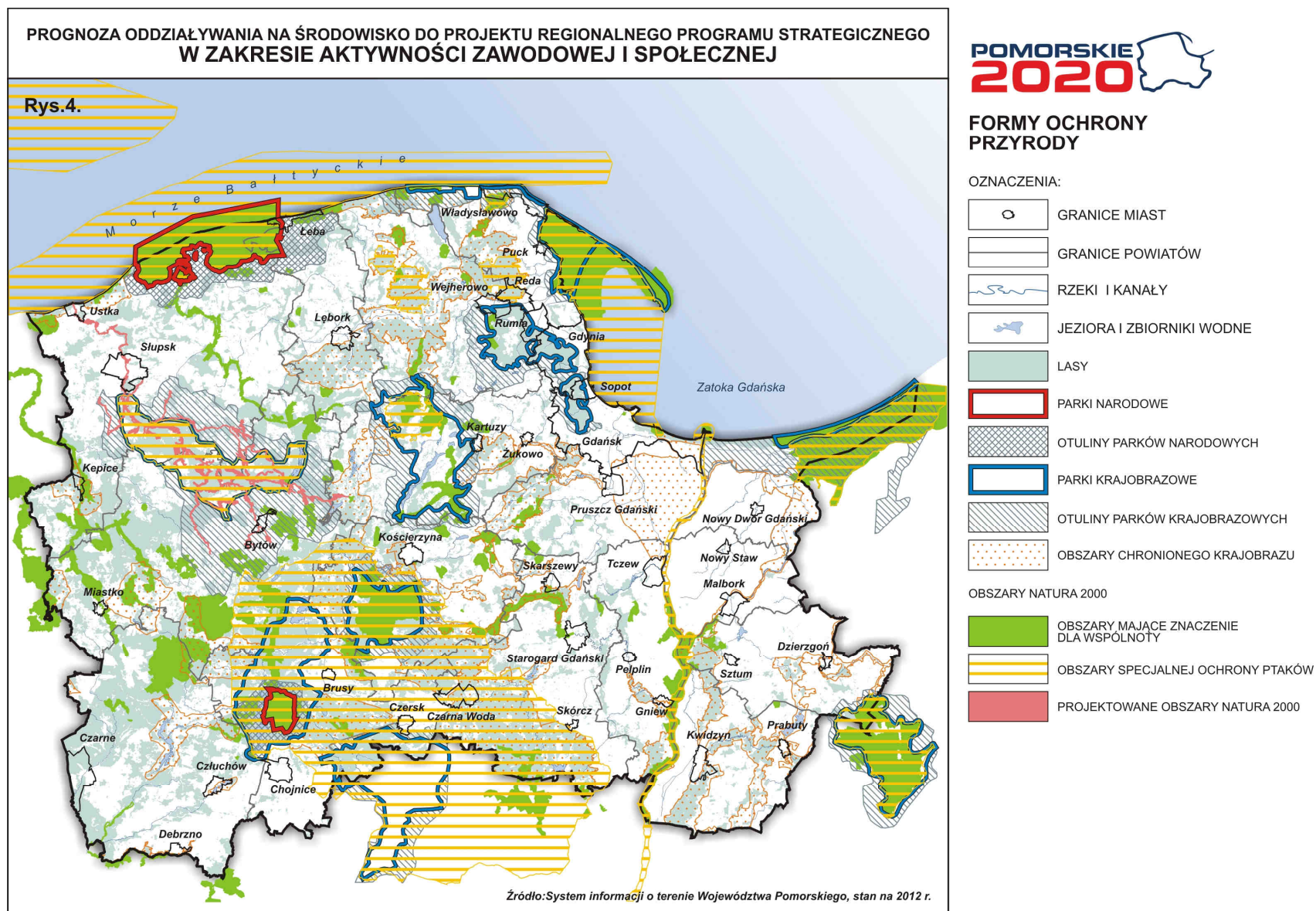

**POMORSKIE
2020**

**JAKOŚĆ POWIETRZA
ATMOSFERYCZNEGO
(wg. danych na 2011 r.)**

OZNACZENIA:

- GRANICE MIAST
- GRANICE POWIATÓW
- RZĘKI I KANAŁY
- JEZIORA I ZBIORNIKI WODNE
- STACJE POMIAROWE, NA KTÓRYCH ODNOTOWANO PRZEKROCZENIA PYŁU ZAWIESZONEGO PM10
- STACJE POMIAROWE, NA KTÓRYCH ODNOTOWANO PRZEKROCZENIA BENZO(A)PIRENU W PYLE ZAWIESZONYM PM10
- STREFY, W KTÓRYCH PROWADZONE SĄ DZIAŁANIA NAPRAWCZE W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA (2010 r.)
- GRANICE STREF

**POMORSKIE
2020**

ZAGROŻENIA NATURALNE ŚRODOWISKA

OZNACZENIA:

- GRANICE MIAST
- GRANICE POWIATÓW
- RZECI I KANAŁY
- JEZIORA I ZBIORNIKI WODNE
- LASY
- OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ
- OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI
- ODCINKI BRZEGU MORSKIEGO ZAGROŻONE EROZJĄ OBJĘTE USTAWĄ O OCHRONIE BRZEGÓW MORSKICH
- TERENY ZAGROŻONE OSUWISKAMI
- WODY PODZIEMNE ZAGROŻONE ZASOLENIEM
- WODY PODZIEMNE ZAGROŻONE FLUORKAMI

3.2. Najważniejsze problemy ochrony środowiska w województwie pomorskim

Podstawowym źródłem informacji o stanie środowiska województwa pomorskiego była charakterystyka stanu środowiska zawarta w Raporcie o stanie zagospodarowania przestrzennego Województwa Pomorskiego dla okresu 2008-2009, którą uzupełniły wnioski z Raportu z realizacji POŚ 2007-12, przyjętego przez Sejmik Województwa Pomorskiego w roku 2011 oraz dane opublikowane w roku 2012, wykorzystane dla przygotowania Programu Ochrony Środowiska dla województwa pomorskiego do roku 2016 z perspektywą 2020.

Problemy ochrony środowiska w województwie pomorskim, zidentyfikowane w latach 2007-2010, w przeważającej większości pozostają aktualne. Wynikają one z presji na środowisko i jego jakości oraz dotychczasowych działań prowadzonych w tym zakresie. Wśród problemów, powodujących zagrożenia dla środowiska, wymienić należy w szczególności:

- 1) Duża presja inwestycyjna na obszary o szczególnym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrodniczych i ciągłości obszarów chronionych;
- 2) Koncentracja zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska w Trójmieście oraz w północno-wschodniej i południowo zachodniej części województwa, co może powodować kumulację zanieczyszczeń w tych rejonach,
- 3) Zagrożenie różnorodności biologicznej wskutek fragmentacji siedlisk wrażliwych gatunków, w wyniku procesów eutrofizacji wód, odwadniania terenów wodno-błotnych, inwazji obcych gatunków oraz znacznego udziału drzewostanu niedostosowanego do warunków siedliskowych;
- 4) Nieracjonalna struktura przestrzenna obszarów chronionych, brak powiązań przyrodniczych i spójności przestrzennej tych obszarów;
- 5) Postępująca degradacja krajobrazu wiejskiego jako efekt chaotycznej urbanizacji obszarów podmiejskich, w otoczeniu dróg i atrakcyjnych stref rekreacyjnych. Zanika tradycyjny krajobraz kulturowy;
- 6) Zagrożenie niespełnienia celów środowiskowych przez jednolite części wód powierzchniowych: w 2011 roku w monitoringu operacyjnym: stan (potencjał) ekologiczny dobry charakteryzowało - 41,2% badanych jednolitych części wód powierzchniowych płynących (jcwpp), umiarkowany - 17,6% jcwpp, nie oceniono - 41,2% jcwpp; stan/potencjał ekologiczny bardzo dobry charakteryzowało - 35% badanych jednolitych części wód powierzchniowych płynących (jcwps), dobry - 24% jcwps, umiarkowany - 35% jcwps i słaby 6% jcwps;
- 7) Zły stan (potencjał) ekologiczny wszystkich jednolitych części wód przejściowych i przybrzeżnych monitorowanych w 2011 roku i latach poprzednich. Spowodowane jest to nadmiernymi stężeniami form azotu i fosforu oraz zbyt dużą ilością chlorofilu „a”, powodujące zmniejszenie przejrzystości i okresowe ponadnormatywne stężenia tlenu. Główne przyczyny złego stanu wód przybrzeżnych i przejściowych oprócz eksploatacji statków i wrzucanych przez nie odpadów, to spływy pochodzące z lądu, m. in. zanieczyszczenia wnoszone przez wpływające rzeki, niewystarczający rozwój systemów odbioru i oczyszczania wód opadowych i roztopowych w aglomeracjach nadmorskich oraz spływy z obszarów rolnych, przyspieszające eutrofizację.
- 8) Lokalnie niezadowalająca jakość wód podziemnych, głównie na Żuławach, w dolinie Wisły i strefie nadmorskiej, uwarunkowana czynnikami naturalnymi, ujawniająca się w strefie nadmorskiej zwłaszcza przy nadmiernym (lokalnie) poborze wód;
- 9) Mimo znacznego postępu, nadal niedostateczny jest rozwój systemów kanalizacji sanitarnej i oczyszczania ścieków, w szczególności na terenach wiejskich;
- 10) Znaczne zagrożenie powodzią, w mniejszym stopniu osuwiskami, głównie na Żuławach, w dolinie Dolnej Wisły i strefie przymorskiej; zły stan techniczny systemów osłony przeciwpowodziowej i odwodnienia Żuław, nie gwarantuje zabezpieczenia przeciwpowodziowego mieszkańcom; niezadowalający poziom stosowania nietechnicznych metod ograniczania skutków powodzi;

- 11) Na wszystkich stacjach badawczych od kilku lat notowane są przekroczenia dopuszczalnego poziomu stężeń pyłu PM₁₀ w odniesieniu do normy dobowej, czego powodem jest przede wszystkim niska emisja pochodząca z indywidualnych palenisk domowych na paliwa stałe, zwłaszcza w zwartej zabudowie; utrzymuje się wysoki poziom stężeń benzo(a)pirenu (BaP) w powietrzu, przekraczający poziom docelowy w obu strefach województwa pomorskiego (w roku 2011 na 8 z 9 stanowisk mierzących to zanieczyszczenie); skutkuje to koniecznością wdrażania programów naprawczych;
- 12) Brak uporządkowanego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi powoduje, iż rośnie liczba dzikich wysypisk i odpadów porzucanych w środowisku; zagrożone jest osiągnięcie celów w zakresie redukcji ilości składowanych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, odpowiednio do 50% (w 2013 r.) i 35% (w 2020 r.) całkowitej masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.;
- 13) Nadmierna emisja substancji odorowych (przykrych zapachów) z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz obiektów intensywnej hodowli zwierząt, pogarszających stan powietrza w ich otoczeniu co powoduje uzasadnione protesty społeczności lokalnych;
- 14) Niska wiedza ekologiczna społeczeństwa, dotycząca poszanowania zasobów naturalnych i energii;
- 15) Niewystarczający rozwój systemów monitorowania powietrza, wód powierzchniowych oraz zagrożeń powodziowych.
- 16) Niechęć i obawy społeczeństwa związana z funkcjonowaniem istniejących i ustanawianiem nowych obszarów ochrony przyrody i krajobrazu.

3.3. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu Programu

Brak realizacji Regionalnego Programu Strategicznego Aktywizacja zawodowa i społeczna wpłynie negatywnie na stan aktywności mieszkańców województwa pomorskiego w obszarze zatrudnienia, kapitału społecznego i edukacji. Zdiagnozowane problemy nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych osób lub pojedynczych grup społecznych. Dla ich rozwiązania niezbędne jest, obok systemowej pomocy Państwa, kierunkowe, skoncentrowane, organizacyjne i finansowe, wsparcie samorządu, w szczególności na poziomie regionu.

Przy braku działań wynikających z Programu maleją szanse na zwiększenie poziomu zatrudnienia, kapitału społecznego oraz efektywności systemu edukacji. Utrzymująca się niska aktywność zawodowa, społeczna i edukacyjna Pomorza stanowić będzie barierę dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. W tej sytuacji nie powstaną warunki dla zrównoważonego rozwoju regionu, wymagającego udziału i równowagi trzech wymiarów: środowiskowego, społecznego i gospodarczego.

Brak realizacji Programu może przyczynić się do pogorszenia jakości życia stosunkowo dużej liczby mieszkańców Pomorza, pozbawionych wsparcia programowego w ramach priorytetów związanych z realizacją celu 1 – wysoki poziom zatrudnienia.. Dotyczy to grupy biernych zawodowo, w tym objętych bezrobociem strukturalnym, pozostających bez pracy osób młodych (15-24 lata), osób w wieku powyżej 55 lat, kobiet, niepełnosprawnych, osób zamieszkujących obszary wiejskie. Przypuszczalnie, powiększy się grupa zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, dotkniętych ubóstwem, długotrwałym bezrobociem, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz problemami uzależnień i przemocą domową. Brak realizacji ustaleń Programu, bezpośrednio bądź pośrednio (poprzez niską jakość życia w grupach wymienionych w poprzednim akapicie), wpłynie ujemnie na zdrowie ludzi.

W odniesieniu do form i sposobów wspierania kapitału społecznego, program zakłada działania służące rozwijaniu aktywności ruchowej, bezpośrednio przekładającej się na kondycję

zdrowotną ludzi. Brak działań programowych w zakresie wsparcia rozwoju infrastruktury sportowej, upowszechnienia aktywności ruchowej i udoskonalenia zaplecza kadrowego dla sportu powszechnego będzie miał ujemny wpływ na zdrowie mieszkańców Pomorza.

Z kolei, w związku z brakiem realizacji działań ukierunkowanych na zwiększenie aktywności w obszarze kultury, nie ulegnie poprawie jakość życia Pomorzan, mierzona dostępem i jakością i różnorodnością usług świadczonych przez instytucje kultury (w szczególności dotyczy bibliotek, e-kultury). W szczególności dotknie to odbiorców dziecięcego i młodzieżowego, osób starszych (z grupy tzw. srebrnego pokolenia), niepełnosprawnych. Brak wsparcia programowego spowoduje osłabienie istotnego czynnika rozwoju lokalnego i regionalnego, jakim jest różnorodność kulturowa Pomorza.

Brak działań ramach priorytetu 2.4, polegającego na kompleksowej rewitalizacji i rozwoju przestrzeni publicznych, skutkować będzie postępującą degradacją wielu z tych miejsc i to niekorzystnie wpłynie zarówno na zdrowie i jakość życia ludzi, przez np. narastające poczucie zagrożenia bezpieczeństwa, jak i na krajobraz.

W sposób pośredni, ujemnie na jakość życia przełoży się brak działań nakierowanych na wspieranie różnorodnych form i jakości kształcenia na wszystkich etapach edukacji, poczynając od etapu przedszkolnego, a kończąc na tzw. srebrnym pokoleniu. Niedostateczna wiedza, nie rozwinięta świadomość ekologiczna, w połączeniu z postępującym ubożeniem społeczeństwa może w rezultacie doprowadzić do pogorszenia stanu środowiska, a zwłaszcza gleb, wód i powietrza, wskutek np. nasilenia się zjawiska nielegalnego albo niewłaściwego (bez segregacji), składowania odpadów, spalania odpadów w paleniskach domowych.

Brak wsparcia zadań inwestycyjnych, np. polegających na unowocześnieniu wyposażenia przedsiębiorstw, modernizacji środków produkcji, przesądzający o coraz mniejszej sprawności technicznej i technologicznej przedsiębiorstw, może skutkować w rezultacie zwiększeniem ujemnych istniejących przedsięwzięć wpływów na środowisko, w tym związanych z emisją zanieczyszczeń do powietrza, gleb, wód oraz uciążliwością hałasu.

Z drugiej strony, zauważa się pozytywne skutki dla środowiska, związane z brakiem realizacji Programu. Brak programowego wsparcia w zakresie aktywności zawodowej i społecznej wpłynie hamująco na mobilność przestrzenną mieszkańców Pomorza. Zmniejszy się zapotrzebowanie na transport i to w rezultacie spowoduje redukcję zanieczyszczeń i uciążliwości komunikacyjnych (zanieczyszczenie powietrza, gleb, hałas, niebezpieczeństwo wypadków). Nie wzrośnie, albo wzrośnie w mniejszej skali, zapotrzebowanie na surowce, materiały, w przypadku zaniechania wsparcia programowego działań polegających np. na wyposażeniu adaptacji lub dostosowaniu pomieszczeń oraz doposażeniu w pomoce dydaktyczne placówek edukacji, kultury. Zmniejszy się presja związana z lokalizacją nowych obiektów w przestrzeni oraz powiązanej z tymi obiektami infrastruktury. Wskutek nie objęcia wsparciem działań związanych z cyfryzacją, nie wystąpi potrzeba budowy, rozbudowy sieci teleinformatycznej. W rezultacie nie wystąpią oddziaływania negatywne na środowisko i jego poszczególne elementy we wzajemnym powiązaniu, związane z realizacją takich inwestycji (w tym nie wystąpi zagrożenie fragmentacji siedlisk, w tym siedlisk Natura 2000).

Omówione skutki pozytywne dla stanu środowiska, wynikające z zaniechania działań wynikających z RPS AZS, nie powiązane z równoległym rozwojem gospodarki i społeczeństwa, nie umożliwiają ostatecznie osiągnięcia stanu równowagi przyrodniczej i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych. W sytuacji nierównowagi trzech wymienionych filarów systemowych: środowiska, gospodarki i społeczeństwa, nawet przy wystąpieniu skutków pozytywnych dla środowiska nie może być mowy o realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

4.0 Analiza i ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym oraz problemów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Programu

4.1. Ustalenie kryteriów oceny uwzględnienia przez projekt RPS AZS celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym

Ustalenia jednolitych i kompleksowych kryteriów oceny przebiegało w sposób następujący:

1. W pierwszym kroku, spośród międzynarodowych, wspólnotowych i krajowych dokumentów, zawierających strategiczne i nadrzędne cele oraz wytyczne w zakresie ochrony środowiska i polityki ekologicznej, wybrano 19, w których znalazły się treści istotne z punktu widzenia RPS AZS.
2. W kolejnym kroku z wybranych dokumentów wyselekcjonowano 70 celów, które w sposób bezpośredni lub pośredni odnoszą się do zagadnień RPS EiŚ. Cele umieszczono w nagłówkach wierszy matrycy.
3. Wstępnie sformułowano 14 grup zagadnień, w stosunku do których w dalszej części oceny używane jest określenie „ekologiczne obszary celowe”. Każdy z „obszarów” odpowiada wybranej sferze zrównoważonego rozwoju lub polityki ekologicznej i stanowi kryterium oceny zgodności celów i priorytetów, zapisanych w RPS EiŚ, z międzynarodową, wspólnotową i krajową polityką ekologiczną. Umieszczono je w nagłówkach kolumn.
4. Przy pomocy metody macierzowej (tabela 1 w załączniku nr 1) zweryfikowano trafność sformułowania i adekwatność przyjętych „obszarów celowych”, poprzez ustalenie liczby związków z celami zapisanymi w poszczególnych dokumentach wyjściowych, a także, czy jako całość tworzą one spójny system, w pełni odzwierciedlający politykę zrównoważonego rozwoju, w części środowiskowej.

Ostatecznie lista ekologicznych obszarów celowych przedstawia się następująco:

- 1) Wspieranie zrównoważonego rozwoju miast i terenów wiejskich;
- 2) Ład przestrzenny i ochrona krajobrazu oraz oszczędne gospodarowanie przestrzenią;
- 3) Promowanie zachowań ekologicznych, oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie;
- 4) Efektywne wykorzystanie technologii innowacyjnych i ekoinnowacyjnych dla realizacji celów środowiskowych i gospodarczych, tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy;
- 5) Ochrona mieszkańców województwa przed związanymi ze środowiskiem obciążeniami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu;
- 6) Osiągnięcie poziomów jakości powietrza, które nie powodują zagrożenia dla środowiska naturalnego;
- 7) Przeciwdziałanie zmianie klimatu poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych;
- 8) Powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej oraz jej zrównoważone użytkowanie, w tym na terenach rolnych i leśnych;
- 9) Zachowanie we właściwym stanie ochrony lub odtworzenie, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty;
- 10) Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód, zrównoważone ich użytkowanie oraz poprawa skuteczności ochrony przed powodzią i suszą;
- 11) Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu ekologicznego środowiska morskiego;
- 12) Ochrona i zrównoważone użytkowanie gleb oraz zapobieganie ich degradacji i dewastacji;
- 13) Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i ograniczenie wpływu korzystania z nich na środowisko;
- 14) Zapobieganie powstawaniu odpadów, zwiększenie udziału odzysku odpadów oraz odzysku energii z odpadów w sposób bezpieczny dla środowiska.

4.2. Ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym oraz istniejących problemów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Programu.

Oceny zgodności celu głównego i celów szczegółowych dokonano w Tabeli nr 2. Dla bardziej precyzyjnego określenia treści i zakresu poszczególnych celów, w macierzy umieszczono także przypisane im priorytety. Ocena celów szczegółowych w zakresie ich zgodności z międzynarodową i krajową polityką ekologiczną jest więc pochodną oceny wyznaczonych priorytetów, a w tle przypisanych im działań i przedsięwzięć strategicznych.

Na ocenę celu głównego złożyły się oceny celów szczegółowych. W ten sposób ocena jest tworzona niejako „od podstaw”, co pozwala na uniknięcie zbędnych polemik i osadzenie na gruncie rzeczywistej zawartości celów.

Przy badaniu stopnia spójności celu głównego, celów szczegółowych i priorytetów Programu z ekologicznymi obszarami celowymi, uwzględniano zachodzący w tej relacji związek bezpośredni, jak i oczywisty związek pośredni. Wyróżniono 4 grupy relacji, stosownie do możliwości ich zbadania i osiągnięcia rezultatu jak najbardziej obiektywnej i efektywnej oceny³³: **T** - cel/priorytet uwzględnia „ekologiczny obszar celowy” **Tc** - cel/priorytet uwzględnia częściowo „ekologiczny obszar celowy”, **ZR** - cel/priorytet nieobojętny, z elementami zbieżnymi i rozbieżnymi z „ekologicznym obszarem celowym” oraz **N** - cel/priorytet zasadniczo neutralny wobec „ekologicznego obszaru celowego”.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że przyjęte w Programie cele i i priorytety wykazują najściślejszy pozytywny związek z obszarem celowym „Wspieranie zrównoważonego rozwoju miast i terenów wiejskich”. W drugiej kolejności uwidacznia się ściśle nawiązanie celów szczegółowych 2. Wysoki poziom aktywności społecznej, oraz 3. Efektywny system edukacji oraz większości priorytetów ustalonych w ramach wymienionych dwóch celów, do ekologicznego obszaru celowego „Promowanie zachowań ekologicznych oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie”.

Na ocenę powiązań priorytetów z celami ekologicznym istotny wpływ miała analiza zakresu działań służących ich realizacji. W rezultacie poszerzonej o działania oceny stwierdzono, że priorytet 3.1. *Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym* , priorytet 1.4 *Poprawa jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego* oraz dwa priorytety przyporządkowane celowi 2. Wysoki poziom aktywności społecznej (2.1. *Systemowe wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych* oraz 2.2. *Podnoszenie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych*), w sposób zasadniczo zadawałający uwzględniają wszystkie ekologiczne obszary celowe.

Istnienie pozytywnego związku pomiędzy efektywną edukacją szkolną a poszczególnymi obszarami celowymi jest stosunkowo oczywiste. Zakłada się, że efektywny system edukacji to taki, który uwzględni wszechstronną edukację dzieci i młodzieży, w tym zapewni ich edukację ekologiczną, z odniesieniem się do problemów przedstawionych w ramach poszczególnych ekologicznych obszarów celowych. Podobnie przyjąć można, że w ramach poprawy jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego nastąpi zwiększenie standardów i skuteczności przekazywania, obok wiedzy zawodowej, wiedzy ogólnej, w tym ekologicznej. Mniej oczywisty, zwłaszcza po przeanalizowaniu zakresu działań i kryteriów wsparcia, okazał się związek priorytetów 2.1 i 2.2 z ekologicznymi obszarami celowymi. Uprawdopodobnienie pozytywnego związku nastąpiło przez założenie, że systemowe wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych spowoduje powstanie nowych i poszerzenie działalności istniejących organizacji rządowych, które zajmować się będą pro-

³³ Wśród założonej grupy relacji może zachodzić związek krzyżowania się – nachodzić się będą elementy ze zbiorów Tc i RZ.

blematyką związaną z przestrzenią, ochroną środowiska, w tym w ramach powierzonych zadań publicznych. Natomiast w przypadku priorytetu polegającego na podnoszeniu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracji społeczności lokalnych, założono, że tożsamość oraz integracja wprost prowadzi do proekologicznych postaw, służących realizacji wszystkich ekologicznych obszarów celowych.

Mniej oczywiście pozytywnych powiązań zidentyfikowano dla priorytetów w obrębie celu szczegółowego 1. Wysoki poziom zatrudnienia i priorytetów służących jego realizacji (wyjątek priorytet 1.4). W szczególności oceniono, że priorytet 1.2. Wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw nie jest obojętny dla większości ekologicznych obszarów celowych i zawiera zarówno elementy zbieżne, jak i rozbieżne wobec tych celowych obszarów. W związku z taką oceną zależności, zastanowić się należy nad wzmocnieniem pozytywnych powiązań tego priorytetu, zwłaszcza z ekologicznymi obszarami celowymi: *Ład przestrzenny i ochrona krajobrazu oraz oszczędne gospodarowanie przestrzenią (1), Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód, zrównoważone ich użytkowanie oraz poprawa skuteczności ochrony przed powodzią i suszą (10), Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi w tym zasobami surowców energetycznych (13) Zapobieganie powstawaniu odpadów, zwiększenie udziału odzysku odpadów oraz odzysku energii z odpadów w sposób bezpieczny dla środowiska (14)*. Podobny wniosek, dotyczący wzmocnienia pozytywnych powiązań z niektórymi ekologicznymi obszarami celowymi dotyczy np. priorytetu związanego z aktywnym uczestnictwem w sporcie i rekreacji (2.3.)

Stosownie do dokonanych ocen cząstkowych, przyjęto, że cel główny – **Aktywność zawodowa i społeczna** – wpisuje się w sposób zasadniczo zadawalający w ekologiczne obszary celowe, wynikające z międzynarodowej, wspólnotowej i krajowej polityki ekologicznej.

W ramach wykonanej oceny stanu środowiska zdiagnozowano szereg problemów powodujących zagrożenia dla środowiska³⁴. Do istotnych problemów zaliczono m.in.: dużą presję inwestycyjną na obszary o szczególnym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrodniczych i ciągłości korytarzy ekologicznych, niedotrzymane standardy jakości powietrza, niewystarczającą skuteczność ochrony ludności przed powodzią oraz zanieczyszczenie i degradację ekosystemów wodnych, niski stopień wiedzy ekologicznej społeczeństwa i brak akceptacji społecznej dla części działań ekologicznych, głównie ochronnych, niechęć i obawy społeczeństwa związane z funkcjonowaniem istniejących i ustanawianiem nowych obszarów ochrony przyrody i krajobrazu.

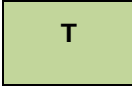
Projekt RPS AZS w oczywisty i bezpośredni sposób uwzględnia problematykę związaną z kształtowaniem odpowiednich postaw i zachowań ludzi. Zatem, w szczególności służy rozwiązaniu problemów związanych z niskim stopniem wiedzy ekologicznej społeczeństwa i brakiem akceptacji społecznej dla części działań ekologicznych, głównie ochronnych, niechęcią i obawami społeczeństwa związanymi z funkcjonowaniem istniejących i ustanawianiem nowych obszarów ochrony przyrody i krajobrazu. Pośrednio, przez kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań ludzkich, przyczynia się również do wyeliminowania albo zminimalizowania pozostałych zidentyfikowanych problemów, wpływających niekorzystnie na zrównoważony rozwój regionu.

³⁴ patrz: podrozdział 3.3

Tabela 2.Ocena uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym w projekcie Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej

Cele i priorytety Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej		Ekologiczne obszary celowe wynikające z dokumentów ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym													
		Wspieranie zrównoważonego rozwoju miast i terenów wiejskich	Ład przestrzenny i ochrona krajobrazu oraz oszczędne gospodarowanie przestrzenią	Promowanie zachowań ekologicznych oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie	Efektywne wykorzystanie potencjału technologii innowacyjnych i eko-innowacyjnych dla realizacji celów środowiskowych i gospodarczych, tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy	Ochrona mieszkańców województwa przed związanymi ze środowiskiem obciążeniami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu	Osiągnięcie poziomów jakości powietrza, które nie powodują zagrożenia dla środowiska naturalnego	Przeciwdziałanie zmianie klimatu poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych	Powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej oraz jej zrównoważone użytkowanie, w tym na terenach rolnych i leśnych	Zachowanie we właściwym stanie ochrony lub odtworzenie, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód, zrównoważone ich użytkowanie oraz poprawa skuteczności ochrony przed powodzią i suszą	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu ekologicznego środowiska morskiego	Ochrona i zrównoważone użytkowanie gleb oraz zapobieganie ich degradacji i dewastacji	Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi w tym zasobami surowców energetycznych	Zapobieganie powstawaniu odpadów, zwiększenie udziału odzysku odpadów oraz odzysku energii z odpadów w sposób bezpieczny dla środowiska
Cel główny		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Aktywni mieszkańcy		T	Tc	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
Cele szczegółowe															
1.	Wysoki poziom zatrudnienia	T	ZR	ZR	Tc	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR
2.	Wysoki poziom kapitału społecznego	T	Tc	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
3.	Efektywny system edukacji	T	Tc	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
Priorytety															
1.1.	Wspieranie biernych zawodowo, bezrobotnych, osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym	T	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
1.2.	Wspieranie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw	Tc	ZR	ZR	Tc	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR
1.3.	Regionalny system reagowania na zmienność rynku pracy	Tc	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
1.4.	Poprawa jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
2.1.	Systemowe wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
2.2.	Podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
2.3	Aktywne uczestnictwo w kulturze, sporcie i rekreacji	T	ZR	Tc	ZR	T	Tc	Tc	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR
2.4	Kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych	T	T	T	ZR	Tc	Tc	Tc	Tc	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR	ZR
3.1.	Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym	T	Tc	T	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
3.2.	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3	T	ZR	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc	Tc
3.3.	Rozwój systemowego wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym szczególnie uzdolnionych)	Tc	N	N	Tc	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

Oznaczenia

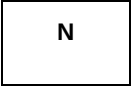
cel/priorytet uwzględnia „ekologiczny obszar celowy”

cel/priorytet uwzględnia częściowo „ekologiczny obszar celowy”

cel/ priorytet nieobojętny, o elementach zbieżnych i rozbieżnych z „ekologicznym obszarem celowym”

cel/ priorytet neutralny wobec „ekologicznego obszaru celowego”

5.0 Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań projektu Programu na środowisko i na obszary Natura 2000.

5.1. Analiza i ocena potencjalnego oddziaływania projektu Programu na środowisko (wraz z elementami oceny zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju)

Zgodnie z artykułem 52 pkt. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U.199.1227 ze zm.) informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem. Podobnie sformułowany został zapis artykułu 5.2 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko: „Sprawozdanie [...], przygotowane zgodnie z ust. 1, zawiera informacje, które mogą być racjonalnie wymagane, z uwzględnieniem [...] zawartości i poziomu szczegółowości planu lub programu, jego stadium w procesie podejmowania decyzji oraz zakresu, w jakim niektóre sprawy mogą zostać właściwiej ocenione na różnych etapach tego procesu, w celu uniknięcia powielania oceny. Z przytoczonych aktów prawa wynika, że poziom szczegółowości informacji w Prognozie musi odpowiadać poziomowi w dokumencie programowym.

RPS AZS został podzielony na następujące poziomy: cel główny, trzy cele szczegółowe, priorytety w ramach poszczególnych celów szczegółowych i działania przyporządkowane poszczególnym priorytetom. W ramach działań dokonuje się ich uszczegółowienia, poprzez wskazanie ich zakresu przedmiotowego, określenie typów przedsięwzięć, w tym przedsięwzięć strategicznych oraz kryteriów strategicznych oraz przestrzennych.

Taki układ dokumentu wskazuje na konieczność przeanalizowania i dokonania oceny wpływu na środowisko poszczególnych działań, jako podstawowych narzędzi realizacji Strategii, z ich uszczegółowieniem, jak opisano w poprzednim zdaniu. Z dokładnej analizy Programu wynika, że oparcie analizy i oceny tylko na samych działaniach doprowadziłoby do powstania luk w ocenie, gdyż pewne istotne zapisy w kontekście oddziaływania na środowisko zostały umieszczone w opisie poszczególnych priorytetów. Z tego względu autorzy Prognozy określili konieczność dokonania analiz i oceny potencjalnych oddziaływań na środowisko z poziomu działań, z uzupełnieniem wynikającym z ustaleń dla kierunku priorytetowego interwencji.

Z uwagi na to, że kapitał ludzki jest jednym z trzech podstawowych filarów rozwoju zrównoważonego, obok oceny wpływu działań na środowisko projektu RPS AZS dokonywano również analizy w zakresie zgodności działań z zasadą zrównoważonego rozwoju, w jej szerokim, Wspólnotowym rozumieniu.

Cel szczegółowy 1. Wysoki poziom zatrudnienia
--

Priorytet 1.1. Wspieranie biernych zawodowo, bezrobotnych, osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym

Działanie 1.1.1. Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy

Z analizy zapisów przedmiotowego działania wynika, że jego realizacja nie spowoduje negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także nie wpłynie na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami środowiska.

Działanie wpłynie pozytywnie na postawę, świadomość, zasób wiedzy, zakres kompetencji i umiejętności osób pozostających bez pracy. W rezultacie, w sposób istotny zwiększy się ich szansa na zatrudnienie i polepszenie jakości życia i będzie to oddziaływanie długotrwałe.

Zwiększenie aktywności zawodowej na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia przyczyni się do zminimalizowania przestępczych zachowań wobec środowiska (np. kłusownictwo, nielegalna wycinka drzew, porzucanie odpadów).

Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy wpisuje się w szeroko rozumianą zasadę zrównoważonego rozwoju, w szczególności w prawo do równych szans.

Działanie 1.1.2. Reintegracja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym

Działanie, w podobny sposób jak działanie 1.1.1. Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy, wpłynie pozytywnie na jakość życia wielu osób z grupy wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym i przyczyni się do zminimalizowania przestępczych zachowań wobec środowiska.

W Programie nie uściśla się, na czym polegać będzie tworzenie „inkubatorów aktywizacji społecznej i zawodowej”. Przypuszczać można, że inkubatory powstaną na bazie istniejących obiektów i związanej z nimi infrastruktury. Niemniej jednak spodziewać się należy prac adaptacyjnych, z którymi wiązać należy wystąpienie krótkotrwałych negatywnych oddziaływań na środowisko, związanych z hałasem, zapyleniem). Funkcjonowanie inkubatorów spowoduje nieznaczne w skali regionalnej zwiększenie zapotrzebowania na wodę, energię elektryczną, odpowiednio zwiększy się ilość ścieków wymagających oczyszczenia oraz ilość odpadów, zanieczyszczeń powietrza i uciążliwości komunikacyjne, związane z dojazdem do miejsca pracy. W przypadku realizacji nowych obiektów budowlanych w ramach inkubatorów, opisane chwilowe oddziaływania nasilą się, ponadto na trwałe zmniejszy się powierzchnia biologicznie czynna oraz zajdą zmiany w krajobrazie.

Reintegracja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym, uwzględnia zwłaszcza godność jednostki oraz jej prawo do równych szans, zatem działanie wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 1.1.3. Profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej

Z programu w sposób oczywisty nie wynika, czy w ramach działania (np. pilotażowego) wspierane będzie zadania inwestycyjne związane z tworzeniem nowych podmiotów ekonomii społecznej, w formie np. spółdzielni socjalnych, centrów integracji społecznej, czy zakładów aktywności zawodowej. W sytuacji udzielenia wsparcia wiążącego się z budową, przebudową obiektów i adaptacją pomieszczeń, należy się spodziewać negatywnych krótkotrwałych oddziaływań na środowisko (hałas, zapylenie) oraz średniookresowych i długookresowych (zmniejszenie się powierzchni biologicznie czynnej, zmiany w krajobrazie w przypadku nowych obiektów, wykorzystanie wody, energii, zwiększenie się ilości ścieków oraz odpadów, emisja zanieczyszczeń do powietrza).

Działanie wpłynie pozytywnie na poczucie stabilizacji zatrudnienia, a nawet da perspektywę zwiększenia zatrudnienia w ramach podmiotów ekonomii społecznej. Przyczyni się zatem do aktywizacji zawodowej i w rezultacie wpłynie pozytywnie na jakość życia osób już zatrudnionych w tych podmiotach, jak i osób pozostających bez pracy, zwłaszcza z grupy biernych zawodowo, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem zawodowym, na obszarze całego województwa.

Profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej pozwoli na ich bardziej aktywny udział w gospodarce rynkowej, a to wpłynie na zwiększenie konkurencyjności, rozpoznawalności oraz poprawę jakości i skuteczności ich działań, co w rezultacie przyczyni się do podniesienia spójności i zrównoważonego rozwoju regionu.

Wobec niejednoznacznej kwalifikacji podmiotów ekonomii społecznej, rozważyć należy wskazanie kryteriów zaliczanie beneficjentów do tej grupy wsparcia.

Działanie 1.1.4. Podniesienie standardów usług instytucji rynku pracy

Zadanie nie wiąże się z działaniami inwestycyjnymi i nie spowoduje ujemnych oddziaływań na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, również w ich wzajemnym powiązaniu. Pozytywnym efektem cyfryzacji usług instytucji rynku pracy oszczędność papieru, co wpłynie na ograniczenie zużycia zasobów naturalnych, jak również na zapotrzebowanie na transport. Z drugiej strony, zwiększy się zapotrzebowanie na energię elektryczną.

W sposób pośredni, działanie przyczyni się do poprawy jakości życia osób bezrobotnych. Działanie polegające na podniesieniu standardów usług instytucji rynku pracy wpisuje się w szeroko rozumianą zasadę zrównoważonego rozwoju.

Priorytet 1.2 Wspieranie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw

Zgodnie z kryteriami kwalifikacji przedsiębiorstw zawartymi w Załączniku I do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 r., przy określaniu wielkości przedsiębiorstwa bierze się pod uwagę liczbę zatrudnionych osób oraz roczny obrót lub całkowity bilans roczny, z ostatniego zatwierdzonego roku obrachunkowego. Uwzględniając te kryteria, mikroprzedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 10 pracowników, którego roczny obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 mln EUR. Z kolei, małe przedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 50 pracowników, którego roczny obrót lub którego całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln EUR.

Z opisu działań przewidzianych w ramach priorytetu wprost nie wynika, aby wsparcie było udzielane na realizację nowych obiektów. Jednakże, zgodnie z zasadą przezorności, w ramach analizy nie wyklucza się takiej możliwości.

Wśród przedsiębiorstw objętych wsparciem mogą znaleźć się takie, które już się zaliczają, albo poprzez zmiany dokonywane w obiektach, będą zaliczone do grupy przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (chodzi tu zwłaszcza o grupę przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko). W związku z tym, że w ramach analizowanego priorytetu i działań z nim związanych nie wskazano żadnego konkretnego przedsięwzięcia, brak przesłanek do oszacowania wpływu przedsięwzięć kwalifikujących się do uzyskania wsparcia wynikającego z Programu, na środowisko. Z analizy zapisu działań przewidzianych w ramach omawianego priorytetu wynika, że w ramach priorytetu wyznacza się tylko bardzo ogólne ramy, nie pozwalające na zidentyfikowanie konkretnych przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko.

Działanie 1.2.1. Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw

Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw, wiążący się ze zwiększeniem skali ich działalności, może mieć negatywny wpływ na środowisko, w tym na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, zużycie zasobów naturalnych, a także na wzajemne oddziaływanie pomiędzy wymienionymi elementami środowiska. Skali i charakteru takiego oddziaływania nie można ocenić, ze względu na ogólnikowy charakter ustalenia działania i nie wskazanie konkretnych przedsięwzięć. Wykluczyć nie można znacząco negatywnego oddziaływania takich inwestycji na środowisko.

Z drugiej strony, wsparcie umożliwia zastosowanie nowoczesnych technologii i takich rozwiązań, które przyczynią się do poprawy jakości środowiska i zmniejszenia wykorzystania materiałów, surowców i energii.

Wsparcie cyfryzacji przedsiębiorstw umożliwi załatwianie wielu spraw on-line, a to w sposób pośredni wpłynie znacząco na zmniejszenie skali negatywnych oddziaływań transportu na środowisko będzie miało wpływ na oszczędność materiałów (papieru), choć z drugiej strony przyczyni się do wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną.

W związku tym, że wspierane mają być przedsięwzięcia na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej, często o dużej wartości przyrodniczej, ich rozwój może kolidować z potrzebami ochrony przyrody. Ze względu na możliwy, w wyniku wsparcia, rozwój przedsiębiorstw pozostających w rozproszeniu, utrudniona będzie kontrola przestrzegania norm w zakresie ochrony środowiska.

Z zakresu działania bezpośrednio nie wynika, aby działanie miało w szczególności obejmować tworzenie zielonych miejsc pracy i inne rozwiązania służące ograniczeniu negatywnych, albo wzmocnieniu pozytywnych oddziaływań na środowisko oraz służących pełniejszej realizacji zrównoważonego rozwoju. Przewiduje się, że i takie rozwiązania będą stosowane.

Działanie 1.2.2. Inicjowanie przedsiębiorczości

Zakłada się wsparcie infrastrukturalne i finansowe przy rozpoczynaniu działalności, związane z adaptacją lub dostosowaniem pomieszczeń wykorzystywanych w działalności, wyposażeniem stanowisk pracy, cyfryzacją działalności. Przewiduje się działania promocyjne i udział w konferencjach, targach i wystawach gospodarczych, doradztwo prawne, podatkowe, finansowe i menadżerskie. Wspierane mają być działania służące kreowaniu postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży w ramach rozwijania kompetencji kluczowych.

Interwencja ma dotyczyć obszaru całego województwa. Kryteria horyzontalne (z SRWP) to wzrost zatrudnienia, wzrost świadomości obywatelskiej, potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych, cyfryzacja.

W związku z udzielonym wsparciem, powstaną nowe przedsiębiorstwa, które będą oddziaływać na środowisko, w zakresie i w sposób niemożliwy do określenia na etapie niniejszej Prognozy. Przypuszcza się, że zwiększy się przede wszystkim ilość niewielkich przedsiębiorstw, świadczących usługi dla lokalnej społeczności (sklepy, zakłady usługowe, rzemieślnicze), z wykorzystaniem istniejącej budynków, pomieszczeń oraz infrastruktury technicznej. Wśród nowych przedsięwzięć mogą znaleźć się również i takie, które potencjalnie mogą wpłynąć znacząco ujemnie na środowisko, zwłaszcza na stan powietrza, wód, różnorodność biologiczną, klimat akustyczny (np. tartaki i stolarnie, warsztaty naprawy sprzętu rolniczego, samochodów, parki rozrywki).

Lokalizacja działalności gospodarczej zależna będzie od wielu czynników mogących mieć wymiar mierzalny i niemierzalny. Pierwsze z nich zalicza się do czynników twardych, drugie go czynników miękkich³⁵. Czynniki twarde (obiektownie identyfikowalne, bezpośrednio oddziałujące na lokalizację³⁶), obejmują m.in.: położenie i cechy topograficzne terenu, dostęp do szeroko pojętej infrastruktury, wydajność i jakość infrastruktury, wielkość, jakość i różnorodność kapitału ludzkiego, koszty transportu, podatki. Czynniki miękkie (subiektywnie identyfikowalne, pośrednio oddziałujące na lokalizację), to zespół cech współtworzących klimat inwestycyjny, związany z polityką władz państwowych, zarówno rządowych jak i samorządowych, stabilnością polityczną, innowacyjną chłonnością, specyficznymi stosunkami politycznymi, kulturowymi i społecznymi. W czynniki miękkie wpisuje się analizowane działanie.

W działalności wykorzystującej zaawansowane technologie szczególnego znaczenia nabierają zewnętrzne czynniki lokalizacji, jak: siła robocza, zaplecze naukowe (uniwersytety i instytuty badawcze), walory (uroda) pejzażu, kształtujące warunki życia, infrastruktura transportowa, usługi oraz sprzyjający polityczny klimat dla działalności gospodarczej, korzyści aglomeracyjne³⁷. Pozytywnymi, ze względu na oszczędność terenu, wykorzystanie istniejącej infrastruktury i transportu publicznego, wsparcie organizacyjno-finansowe, przykładami

³⁵H. Godlewska, *Lokalizacja działalności gospodarczej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2001, s. 17.

³⁶T. Strykiewicz, T. Strykiewicz, *Nowe spojrzenie na czynniki lokalizacji działalności gospodarczej [w:] I. Jażewicz (red.), Współczesne problemy przemian strukturalnych przestrzeni geograficznej*, Słupsk 2009, s. 99.

³⁷S. Strzelecki, *Czynniki i bariery w rozwoju polskich regionów i jednostek lokalnych [w:] S. Strzelecki (red), Gospodarka regionalna i lokalna w Polsce. Czynniki i bariery*, Warszawa 2011, s. 52.

lokalizacji działalności gospodarczej są specjalne strefy ekonomiczne, inkubatory techniczne i parki naukowo-techniczne.

W związku z udzielonym wsparciem, spodziewać się można lokalizacji nowych przedsiębiorstw zarówno w instytucjonalnych obszarach skoncentrowanej działalności, jak i w rozproszeniu na obszarze województwa. Lokalizacja działalności z dala od dużych ośrodków, zwłaszcza na obszarach wiejskich, sprzyjać będzie ich wielofunkcyjnemu rozwojowi i przyczyniać się do eliminowania bezrobocia i ubóstwa w tych obszarach. Nie można jednoznacznie stwierdzić, czy zainicjowana, w związku z udzielonym wsparciem, działalność gospodarcza będzie się odbywała się kosztem zubożenia walorów obszarów cennych krajobrazowo (w tym kosztem krajobrazu kulturowego pomorskich wsi) i przyrodniczo.

Z zakresu działania wynika, że wsparcie obejmie prace związane z adaptacją lub dostosowaniem pomieszczeń (nie ma mowy o nowych obiektach), co może sugerować, że preferowane będzie wykorzystywanie do uruchomienia działalności istniejącej zabudowy. Nie można wykluczyć, że nowe podmioty gospodarcze podejmą działalność gospodarczą na terenach historycznej zabudowy gospodarczej, przemysłowej oraz powojkowej, wymagającej odpowiedniego przystosowania wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia, co w rezultacie wpłynie pozytywnie zwłaszcza na dobra materialne i zabytki.

Udzielenie wsparcia wiążącego się z budową, przebudową obiektów i adaptacją pomieszczeń może wiązać się z wystąpieniem negatywnych krótkotrwałych oddziaływań na środowisko (hałas, zapylenie) oraz długotrwałych (zmniejszenie się powierzchni biologicznie czynnej, zmiany w krajobrazie w przypadku nowych obiektów, wykorzystanie wody, energii, zwiększenie się ilości ścieków oraz odpadów, emisja zanieczyszczeń do powietrza).

Część nowoutworzonych przedsiębiorstw może potencjalnie negatywnie wpływać na środowisko, jednakże brak konkretyzacji przedsięwzięć w Programie nie pozwala na przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy i oceny takiego wpływu.

Niektóre z objętych wsparciem inwestycji będą podlegały ocenie wpływu na środowisko i w ramach tej oceny zostaną wskazane rozwiązania eliminujące ujemny wpływ na środowisko. W stosunku do części objętych wsparciem inwestycji, w związku z jej niezakwalifikowaniem do żadnej z dwóch grup przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko, albo nie nałożeniem obowiązku oceny (dotyczy II grupy przedsięwzięć wymienianych w Rozporządzeniu³⁸, nie zostanie dokonana ich weryfikacja pod kątem wpływu i zastosowania rozwiązań minimalizujących ujemne skutki dla środowiska. W sytuacji niepewności, co do wpływu przedsięwzięcia na środowisko, szczególnie istotne jest wnikliwe weryfikowanie przedsięwzięcia na etapie udzielanego wsparcia, zgodnie z kryteriami (preferencjami) związanymi z ochroną środowiska.

Wsparcie inicjatyw związanych z przedsiębiorczością oznacza wzrost konkurencyjności, innowacyjność, wyrównywanie szans (zwłaszcza dotyczy obszarów o niskim poziomie aktywności gospodarczej) i w rezultacie, może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju i spójności regionu.³⁹

Priorytet 1.3. Regionalny system reagowania na zmienność rynku pracy

Działanie 1.3.1. Monitoring rynku pracy w oparciu o pomorskie obserwatorium rynku pracy

Realizacja działania nie spowoduje negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajo-

³⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397)

³⁹ Aktualna jest uwaga zawarta przy ocenie wpływu działania 1.2.1. dotycząca braku bezpośredniego odniesienia do tworzenia zielonych miejsc pracy i innych rozwiązań

braz, zabytki, dobra materialne, a także wzajemne relacje pomiędzy wymienionymi komponentami środowiska.

Działanie może przyczynić się do wzrostu poziomu zatrudnienia w regionie i wpłynąć na jego zrównoważony rozwój.

Działanie 1.3.2. Rozwój i profesjonalizacja systemu poradnictwa zawodowego

Na podstawie analizy zapisów przedmiotowego działania wnioskuje się, że jego realizacja nie spowoduje negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także nie wpłynie na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami środowiska.

Działanie przyczyni się do wzrostu znaczenia i upowszechnienia edukacji ustawicznej, w ramach której powinna być rozwijana również wiedza i kształtowana świadomość ekologiczna, poczucie tożsamości regionalnej i lokalnej. Te elementy w konsekwencji mogą przełożyć się pozytywnie na jakość życia i stan środowiska. Działanie służy wyrównywaniu szans i wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Priorytet 1.4. Poprawa jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia ustawicznego

Działanie 1.4.1. Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym

Z analizy zakresu działania wynika, że może wystąpić jedynie krótkotrwale, lokalne negatywne oddziaływania na środowisko, związane z ewentualnym wsparciem inwestycji związanych z modernizacją infrastruktury ponadgimnazjalnych placówek szkolenia zawodowego i ustawicznego. Doposażenie/wyposażenie centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego w pomoce dydaktyczne sprzężone będzie ze zwiększonym na stosunkowo niewielką skalę wykorzystaniem zasobów naturalnych. Długoterminowo nie wystąpią negatywne oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także nie wpłynie na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami środowiska. Działanie będzie miało pozytywny wpływ na jakość życia.

Działanie przyczyni się do wzrostu znaczenia i upowszechnienia ponadgimnazjalnej edukacji zawodowej i edukacji ustawicznej. Pozyskiwanie wiedzy specjalistycznej połączone będzie z podniesieniem kultury ogólnej i świadomości, w tym ekologicznej, tożsamości regionalnej i lokalnej, a to pozwoli uwrażliwić na ekologiczne uwarunkowania i problemy środowiska przyrodniczego, kulturowego. Działanie w konsekwencji przełoży się pozytywnie na jakość życia i stan środowiska. Działanie służy kształtowaniu aktywnej postawy na rynku pracy, dostosowaniu edukacji do potrzeb rynku pracy, wyrównywaniu szans i wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 1.4.2. Dostosowanie oferty kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy

Z analizy zapisów przedmiotowego działania wynika, że jego realizacja nie spowoduje negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także nie wpłynie na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami środowiska. Podniesienie wiedzy i kompetencji pracowników, w szczególności podejmujących decyzje przestrzenne, w zakresie ochrony środowiska, dotyczące gospodarki, wpłynie w sposób dodatni na jakość i szybkość dokonywanych przez nich przesądzeń. Ograniczona zostanie ilość wadliwych decyzji, których realizacja przyniosłaby negatywne skutki dla środowiska.

Promocja, upowszechnienie i dostosowanie kształcenia ustawicznego do rynku pracy, przyczyni się do wzrostu jakości życia i poprawy stanu środowiska. Działanie, służąc wyrówny-

waniu szans, konkurencyjności na rynku pracy i innowacyjności, wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 1.4.3. Wysokie kompetencje kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego

W ramach analizy działania nie zidentyfikowano negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, także na wzajemne relacje pomiędzy tymi elementami środowiska.

Podwyższenie kompetencji kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego służyć będzie zwiększeniu jakości tego rodzaju kształcenia. Z zakresu działania nie wynika bezpośrednio, można jednak przypuszczać, że kształtowanie wysokich kompetencji kadr będzie uwzględniać np. elementy edukacji ekologicznej.

Działanie będzie miało korzystny wpływ na jakość życia i przyczyniać się będzie do utrzymania dobrego stanu środowiska. Działanie powinno uwzględnić potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych. Służy wyrównywaniu szans, sprzyja innowacyjności, otwarte jest na współpracę różnych środowisk i wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Cel szczegółowy 2. Wysoki poziom kapitału społecznego

Priorytet 2.1. Systemowe wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych

Działanie 2.1.1. Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych

Z analizy zapisów działania nie wynika, by jego realizacja spowodować mogła negatywne oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, nie wpłynie też na wzajemne relacje pomiędzy tymi elementami środowiska.

Stworzenie regionalnego systemu wsparcia organizacji pozarządowych sprzyjać będzie efektywnemu rozwojowi działalności organizacji pozarządowych, również w obszarze ochrony środowiska. Otwarte jest na współpracę różnych środowisk, Sprzyja konkurencyjności, innowacyjności i wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 2.1.2 Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych

Działanie nie wiąże się z wsparciem zadań inwestycyjnych i jego realizacja nie spowoduje negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, ani też na wzajemne relacje pomiędzy tymi elementami środowiska. Można natomiast oczekiwać skutków pozytywnych, w związku z powierzeniem organizacjom pozarządowym, działającym w obszarze środowiska, zadań publicznych z zakresu jego ochrony (edukacja ekologiczna, wdrażanie efektywnych systemów gospodarki wodno-ściekowej i odpadami)⁴⁰

Priorytet 2.2 Podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych

Działanie 2.2.1 Wzmacnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym

Z opisu działania wynika, że nie wiąże się ono z negatywnymi oddziaływaniami dla środowiska, a jego realizacja spowoduje, zwłaszcza w długoterminowym odstępie czasu, pozytywne skutki dla środowiska i jego elementów we wzajemnym powiązaniu. Będzie natomiast oddziaływać bezpośrednio, pozytywnie na ludzi, ich aktywność i świadomość. Społeczeństwo zintegrowane, identyfikujące się z regionem i środowiskiem lokalnym, dbać będzie o walory krajobrazu, wartości przyrodnicze i kulturowe, dążąc do ich zachowania dla przyszłych pokoleń.

⁴⁰ Prognoza SRWP 2020, Łukasz Szkudlarek, Ecovert., s.79

leń. Przyczyni się do większego uspołecznienia procesów planowania i programowania rozwoju obszarów.

Działanie jest spójne z zasadą zrównoważonego rozwoju. Jednakże w celu dla wzmocnienia pozytywnego wpływu na środowisko oraz uzyskania pełniejszego efektu uwzględnienia zasady zrównoważonego rozwoju, można rozważać uzupełnienie zapisów odnoszących się do zakresu wsparcia w ramach działania.

Działanie 2.2.2 Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie

W ramach analizy działania, nie zidentyfikowano negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także relacje pomiędzy tymi elementami środowiska. Wzmocnienie instytucji wolontariatu przyczyniać się będzie do poprawy stanu środowiska, w związku z możliwością realizacją zadań związanych z ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego (np. opieka nad zwierzętami, udział w terenowych obserwacjach, inwentaryzacjach zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego). W związku z oceną zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju, nasuwają się wnioski w zakresie możliwości przygotowania i ukierunkowania pomocy w formie wolontariatu na dodatkowe podmioty (odpowiednie odniesienie w rozdziale 8).

Działanie 2.2.3 Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym

Na partycypację społeczną składają się: informowanie, konsultowanie i współdecydowanie, w szczególności dotyczące przestrzeni, w tym ochrony i kształtowania środowiska. Działanie wiąże się w sposób bezpośredni z ze zwiększeniem aktywności i świadomości społecznej, w tym ekologicznej, która ma szansę wpłynąć na ukształtowanie postaw odpowiedzialności za środowisko i w rezultacie wpłynie pozytywnie na środowisko i jego elementy we wzajemnym powiązaniu (oddziaływanie o charakterze o trwałym charakterze długookresowym, skutki trwałe). Upowszechnienie partycypacji społecznej przejawiać się będzie zwiększonym udziałem w wyborach, referendach, postępowaniach administracyjnych, akcjach bezpośrednich i konsultacjach społecznych.

Przez upowszechnienie postawy partycypacji społecznej zrealizuje się zasada pomocniczości, na którą powołuje się w Preambule Konstytucja RP, w części stanowiącej, że prawa podstawowe opierają się na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym, a także na zasadzie pomocniczości. Zasada pomocniczości, jak podkreśla Konstytucja RP, umacnia uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Partycypacja społeczna, rozumiana jako dyskurs, rozmowa, stanowi idealny model organizacji stosunków społecznych. Powszechna postawa partycypacyjna, oznaczająca reprezentowanie różnych interesów i systemów wartości, służąca wyrównywaniu szans rozwoju, w pełni wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Priorytet 2.3 Aktywne uczestnictwo w kulturze, sporcie i rekreacji

Działanie 2.3.1 Rozwój społecznych funkcji instytucji kultury

W związku ze wsparciem inwestycji polegających na dostosowywaniu (istniejących) pomieszczeń do realizacji nowych celów, mogą wystąpić nieznaczne, krótkotrwałe oddziaływania negatywne na środowisko (emisje i uciążliwości związane z robotami budowlanymi). Stosunkowo niewielki wpływ na środowisko będzie miało wsparcie w zakresie zakupu wyposażenia instytucji kultury (zużycie surowców i materiałów, zwiększone zapotrzebowanie transportowe). Cyfryzacja, rozwój e-kultury spowoduje oddziaływania, zarówno o charakterze pozytywnym, jak negatywnym, opisane w ramach oceny poprzednich działań. Pozostały zakres interwencji ma głównie charakter systemowy, bez negatywnego wpływu na środowisko.

Działanie będzie miało pozytywny wpływ na jakość życia mieszkańców Pomorza, zwłaszcza zamieszkujących obszary o ponadprzeciętnym poziomie wykluczenia społecznego. Szczeg-

gólnie istotne dla poprawy dostępności do instytucji kultury będzie uruchomienie usług z zakresu e-kultury.

Działanie 2.3.2 Edukacja kulturalna i wspieranie idei kultury uczestnictwa

Wsparcie zadań inwestycyjnych, związanych z zakupem wyposażenia, dostosowaniem pomieszczeń, opracowaniem materiałów dydaktycznych, spowoduje oddziaływanie na środowisko, o podobnym charakterze i skali, jako to oceniono w ramach poprzedniego działania. Przewiduje się ingerencję w przestrzeń związaną ze wsparciem aktywnych form użytkowania przestrzeni publicznych, o charakterze nieuciążliwym dla środowiska (ścieżki edukacyjne, szlaki i trasy tematyczne). Działanie przyczyni się do kształtowania postaw prospołecznych i wrażliwości, w obszarze kultury, ale i tożsamości lokalnej i regionalnej, historycznej, ekologii i w rezultacie skutkować będzie pozytywnym oddziaływaniem na środowisko. Działanie wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 2.3.3 Rozwinięta kultura czytelnicza

Pozytywnym, efektem cyfryzacji i digitalizacji zbiorów bibliotecznych będzie oszczędność papieru, co przełoży się na ograniczenie zużycia zasobów naturalnych oraz zapotrzebowania na transport. Z drugiej strony, zwiększy się zapotrzebowanie na energię elektryczną. W związku z przewidywanym rozwojem usług cyfrowych poprawi się dostępność do źródeł wiedzy, w tym ekologicznej, o regionie, miejscu zamieszkania. Działanie w rezultacie przyczyni się do większej świadomości, odpowiedzialności i dbałości o środowisko, zatem pośrednio i długofalowo wpłynie na jego stan. Ułatwiona dostępność do książki, poprzez ścieżkę mobilną albo obecność książki w przestrzeni publicznej, wpłynie pozytywnie na rozwój czytelnictwa. Działanie związane jest z innowacyjnością, służy wyrównywaniu szans i wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju.

Działanie 2.3.4 Wspieranie sportu powszechnego

Działania związane z wsparciem inwestycji przyczynią się do powstania negatywnych skutków (zajęcie przestrzeni, zniszczenia szaty roślinnej, uszczuplenie powierzchni biologicznie czynnej, fragmentacja siedlisk, zmiany krajobrazowe, zmiana warunków wodnych i zwiększony pobór wody, zmiana stanu areosanitarnego). Inwestycja pociągnie za sobą zwiększone wykorzystanie zasobów naturalnych i energii. Wystąpią negatywne oddziaływania o charakterze krótkotrwałym, związane z budową obiektów (emisja hałasu, zanieczyszczenie powietrza). Skala, zasięg i charakter oddziaływań uzależniony będzie od rozmiaru inwestycji. W związku z ustaleniem, że wsparcie ma objąć tworzenie i modernizację lokalnej infrastruktury służącej rozwojowi sportu powszechnego, spodziewać się można, że działanie obejmie dużych inwestycji, np. o znaczeniu regionalnym, czy krajowym. Spodziewać się można wystąpienia ujemnych oddziaływań, głównie w skali lokalnej.

Zgodnie z opisem omawianego działania, preferencje w zakresie wsparcia działań inwestycyjnych wynikać mają z Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego. Przypuszczać należy, że chodzi tutaj o kryteria wymienione w uzasadnieniu do uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego w sprawie uchwalenia Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014⁴¹ oraz w uzasadnieniu do zmiany tej uchwały⁴².

W nawiązaniu do ustalenia o tworzeniu i modernizacji tylko lokalnej infrastruktury, wnioskować można, że preferencje, dotyczyć mają następujących obiektów sportowych:

- 1) hale sportowe i sal gimnastyczne (pełnowymiarowe) na terenach tych gmin, które jeszcze nie posiadają tego typu obiektów;

⁴¹ Uchwała Nr 197/X/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lipca 2011 roku w sprawie uchwalenia Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 - 2014

⁴² Uchwała Nr 586/XXIX/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2013 roku o zmianie Uchwały w sprawie uchwalenia Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 - 2014

- 2) kryte pływalnie o wymiarach niecki nie mniejszej niż 25,0 x 12,5 m i głębokości 1,2 - 1,8 m na terenach tych powiatów, które nie posiadają tego typu obiektów lub w miastach, gdzie basen przypada na więcej niż 50 tysięcy mieszkańców;
- 3) terenowe urządzenia sportowe;
- 4) kompleksy „Moje boisko- Orlik 2012”, na terenie gmin, które nie posiadają tego typu obiektów,
- 5) boiska wielofunkcyjne,
- 6) trasy nartorolkowe⁴³

W związku z możliwością modyfikacji kryteriów technicznych, zawartych w Programie Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014, zapis działania 2.3.4. we fragmencie określającym preferencje ma charakter niepewny, również w zakresie oceny skutków oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (opisana sytuacja dotycząca zmiany ostatnio zaistniała, poprzez zmianę stosownej uchwały)⁴⁴. Wątpliwości nasuwają się również w związku z preferencją dotyczącą realizacji przedsięwzięć na obszarach z mniejszą niż średnia wojewódzka liczbą obiektów sportowych (chodzi o zastosowany wskaźnik- czy jest obiektywny i możliwy do jednoznacznego określenia i porównania).

W związku z przedstawioną listą prawdopodobnych w ramach udzielanego wsparcia przedsięwzięć, potwierdza się teza o możliwości wystąpienia negatywnych oddziaływań na środowisko, w tym również znacząco negatywnych. Jednakże brak konkretyzacji w Programie co do obiektu i jego położenia, nie pozwala na przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy i oceny takiego wpływu.

Znacząca grupa obiektów sportowych, zgodnie z Rozporządzeniem MŚ⁴⁵, zalicza się do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Są wśród nich trasy narciarskie, tory bobslejowe, wyciągi narciarskie, w tym wyciągi do narciarstwa wodnego, oraz urządzenia im towarzyszące; parki rozrywki, pola golfowe i stadiony, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, a także inne obiekty sportowe, w zależności od ich powierzchni, położenia względem form ochrony przyrody, ustaleń planu miejscowego (jak w w/w Rozporządzeniu). Nie jest pewne, czy wszystkie wymienione przykładowo przedsięwzięcia będą mogły zostać zaliczone do lokalnej infrastruktury służącej rozwojowi sportu powszechnego. W każdym przypadku zostaną one zweryfikowane pod kątem konieczności dokonania oceny oddziaływania na środowisko i spodziewać się należy, że część z nich tej ocenie będzie podlegała. W ramach sporządzanej oceny zostaną wskazane rozwiązania eliminujące ujemny wpływ na środowisko.

Wobec niepewności, co do wpływu pozostałych przedsięwzięć, nie wymienionych w Rozporządzeniu, na środowisko, szczególnie istotne jest wnikliwe weryfikowanie inwestycji również pod kątem jej wpływu na środowisko, na etapie ubiegania się o wsparcie.

Działanie polegające na wspieraniu sportu powszechnego służyć będzie integracji społecznej. Upowszechni się prozdrowotny, model aktywnie spędzanego czasu wolnego i to istotnie wpłynie na stan zdrowia mieszkańców Pomorza. W zakresie wpływu na zdrowie ludzi podkreślić można znaczenie aktywności sportowej dla osób niepełnosprawnych.

Priorytet 2.4 Kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych

Działanie 2.4.1 Uspołeczniona rewitalizacja

Na etapie urządzania i porządkowania miejsc zdegradowanych przestrzennie, wystąpią negatywne oddziaływania (chwilowe, krótkotrwałe, związane z prowadzonymi pracami budow-

⁴³Trudno będzie określić, czy ewentualny obiekt spełnia wymóg lokalnej infrastruktury służącej rozwojowi sportu powszechnego.

⁴⁴Opisana sytuacja niepewności co do zakresu preferencji ostatnio zaistniała, w związku ze zmianą w dniu 26.04.2013 r. uchwały Nr 197/X/11

⁴⁵Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397)

lanymi). W rezultacie nastąpi estetyzacja tych miejsc. Estetyka miejsca przebywania wpłynie dodatnio na samopoczucie mieszkańców miast. Działanie służy wyeliminowaniu ujemnych zjawisk i zachowań społecznych. Spodziewać się można obniżenia wskaźnika przestępczości i patologii społecznych w miejscach objętych interwencją. Jest prawdopodobne, że wzrośnie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców miast i odpowiedzialności za stan zrewitalizowanej przestrzeni.

Pozytywnym, długotrwałym efektem środowiskowym będzie ład przestrzenny, uporządkowanie terenów zieleni i terenów wartościowych pod względem kulturowym i historycznym, poprawa stanu obiektów zabytkowych.

Działanie niesie za sobą pozytywne skutki dla środowiska przyrodniczego, kulturowego, ludzi. Uporządkowane, estetyczne, bezpieczne miejsca, z zaakcentowaniem ich charakteru i dawnej funkcji, mogą stać się wizytówką miast, marką turystyczną i w rezultacie wpłynąć na atrakcyjność inwestycyjną. Działanie w zakresie uspołecznionej rewitalizacji służyć będzie integracji społecznej, ograniczaniu skali ubóstwa i kształtowaniu zrównoważonej przestrzeni miejskiej. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, ważne jest uwzględnienie zaangażowania społeczności lokalnej w proces planowania i realizacji inwestycji.

Działanie jest zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju (jej rozwinięcie może nastąpić przez podkreślenie zasadności realizacji przedsięwzięć związanych z rozwojem i utrzymaniem przestrzeni publicznych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego).

Działanie 2.4.2 Rozwój przestrzeni publicznych

Będzie miało pozytywny wpływ na środowisko, zwłaszcza krajobraz, a także jakość życia i zdrowie ludzi. Pewne ujemne oddziaływania, zwłaszcza na wody, powietrze, powierzchnię ziemi oraz związane z uciążliwym hałasem będą występowały na etapie inwestycji i będą to oddziaływania krótkotrwałe.

Możliwość przebywania w zadbanej, uporządkowanej przestrzeni pozytywnie wpłynie na samopoczucie, przyczyni się do wzrostu świadomości ekologicznej, historycznej i poczucia tożsamości kulturowej, łącznie z odpowiedzialnością za stan przestrzeni publicznej. Działanie będzie też służyło kształtowaniu ładu przestrzennego w otoczeniu terenów publicznych.

Przestrzeń publiczna służyć będzie integracji społeczności lokalnej, wzrośnie udział mieszkańców w lokalnych wydarzeniach. Działanie służy wyeliminowaniu różnic i wyrównywaniu szans rozwojowych obszarów pozamiejskich i jego mieszkańców.

Działanie jest zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju (jej rozwinięcie może nastąpić przez podkreślenie zasadności realizacji przedsięwzięć związanych z rozwojem i utrzymaniem przestrzeni publicznych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego).

Cel szczegółowy 3. Efektywny system edukacji

Priorytet 3.1 Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym

Działanie 3.1.1 Wsparcie szkół i placówek oświatowych

Ewentualne oddziaływanie na środowisko wiązać się może ze wsparciem inwestycji związanych z rozbudową infrastruktury dydaktycznej (emisje i uciążliwości związane z robotami budowlanymi, charakter krótkotrwały) oraz doposażeniem szkół w pomoce dydaktyczne (zużycie surowców i materiałów, zwiększone zapotrzebowanie transportowe). Cyfryzacja spowoduje oddziaływania zarówno o charakterze pozytywnym, jak negatywnym, opisywane w ramach oceny poprzednich działań. Pozostały zakres interwencji ma głównie charakter organizacyjny, systemowy, bez negatywnego wpływu na środowisko.

Znaczące, pozytywne dla środowiska oraz jego elementów we wzajemnym powiązaniu, będą efekty pośrednie działania. pozytywnie przekładające się, na jakość życia mieszkańców

regionu. Wsparcie jednostek edukacyjnych przyczyni się do efektywności nauczania, podniesienia stanu wiedzy, w tym w dziedzinie nauk przyrodniczych. Nabycie wiedzy i wzrost świadomości ekologicznej, przynieść może korzystne zmiany w postawach, działaniach, oszczędnym wykorzystaniu zasobów i użytkowaniu produktów, włącznie z ich wtórnym wykorzystaniem. Pośrednio Działanie przyczyni się do zapewnienia wysokiej jakości kadr menadżerskich, inżynierskich i naukowych.

Działanie 3.1.2 Dialog edukacyjny w regionie

Nie zidentyfikowano negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także w zakresie wzajemnych relacji pomiędzy elementami środowiska.

Zwiększenie zaangażowania wielu środowisk w dialog edukacyjny, w połączeniu z większym społecznym zaangażowaniem w proces decyzyjny wpisuje się w szeroko rozumiana zasadę zrównoważonego rozwoju.

Priorytet 3.2 Upowszechnienie edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3

Działanie 3.2.1 Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3

Prawdopodobne jest wystąpienie niekorzystnych oddziaływań i uciążliwości, związanych z budową, dostosowaniem obiektów i pomieszczeń do funkcji związanej z opieką nad dziećmi do lat 3 (żłobki, przedszkola, Kluby Malucha) - oddziaływania chwilowe, krótkotrwałe, w tym hałas, zanieczyszczenie powietrza. Nie wyklucza się realizacji nowych obiektów, a w związku z tym powstania negatywnych skutków dla środowiska i jego elementów (zajęcie przestrzeni, uszczuplenie powierzchni biologicznie czynnej, zmiany krajobrazowe, zmiana warunków wodnych, stanu areosanitarnego, różnorodności biologicznej).

Skierowane do pokolenia w wieku przedszkolnym przekazywanie wiedzy i kształtowanie pozytywnych postaw, w tym proekologicznych, przyczynić się może do późniejszego proekologicznego modelu konsumpcji i w rezultacie do utrzymania dobrego albo poprawy stanu środowiska. Działanie pełniej wpisze się w zasadę zrównoważonego rozwoju, przez wskazanie grup wsparcia, preferencji dla przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Priorytet 3.3 Rozwój systemowego wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym szczególnie uzdolnionych)

Działanie 3.3.1 Wdrożenie regionalnego systemu pracy z uczniem zdolnym

W związku z zakresem wsparcia, nie wyklucza się działań inwestycyjnych z lokalizacją i urządzeniem miejsc aktywności edukacyjnej (oddziaływania na chwilowe, krótkotrwałe, w tym hałas, zanieczyszczenie powietrza; zajęcie przestrzeni, uszczuplenie powierzchni biologicznie czynnej, zmiany krajobrazowe, zmiana warunków wodnych, stanu areosanitarnego, różnorodności biologicznej w przypadku lokalizacji nowych obiektów).

Efektywny system pracy z uczniem zdolnym przyczyni się z pewnością do zapewnienia w przyszłości wysokiej jakości kadr naukowych, inżynierskich, również w dziedzinie ochrony środowiska (kapitał osobowy niezbędny dla zrównoważonego rozwoju Pomorza).

Działanie 3.3.2 Wdrożenie kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych

W związku z zakresem wsparcia, nie wyklucza się działań inwestycyjnych z dostosowaniem infrastruktury szkolnej (oddziaływania na chwilowe, krótkotrwałe, w tym hałas, zapylenie). Przyjęte działania umożliwiają lepsze przygotowanie życiowe oraz integrowanie osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami rozwoju, a tym samym do poprawy ich jakości życia i zdrowia. Działanie służy integracji społecznej, uwzględnia godność jednostki ludzkiej i wpisuje się w

zasadę zrównoważonego rozwoju. Niemniej jednak, przy dodatkowych zapisach, możliwa będzie, jej pełniejsza realizacja (kształcenie zawodowe, e-usługi dla osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami rozwoju, zatrudnianie osób z niepełnosprawnością intelektualną).

5.2. Ocena oddziaływania projektu Programu na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz ich integralność

Program RPS AZS określa tylko ogólne kryteria przestrzenne oraz typy wspieranych przedsięwzięć. Nie zawiera szczegółowej charakterystyki przedsięwzięć i nie przesądza o ich konkretnej lokalizacji. Stąd ocena wpływu poszczególnych rodzajów inwestycji na obszary Natura 2000, może mieć tylko bardzo ogólny, sygnalizacyjny charakter.

Program zawiera działania, których realizacja przyczynić się może do wzmocnienia ochrony obszarów Natura 2000. Ocenia się, że korzystnie na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz ich integralność wpływać mogą następujące priorytety i wskazane w nawiasie działania:

2) **Systemowe wzmocnianie potencjału organizacji pozarządowych** (2.1.1. Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych, 2.1.2. Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych)

3) **Podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych** (2.2.1 Wzmocnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym, 2.2.2 Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie, 2.2.3 Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym),

3) **Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym** (3.1.1 Wsparcie szkół i placówek oświatowych, 3.1.2 Dialog edukacyjny w regionie).

Do wzmocnienia ochrony obszarów Natura 2000 w pewnym stopniu przyczynić się mogą również inne, nieinwestycyjne działania, związane z przekazywaniem wiedzy ekologicznej, kształtowaniem prośrodowiskowych postaw, a nawet te, które wiążą się z polepszeniem sytuacji ekonomicznej najuboższych (spodziewać się można np. ograniczenia kłusownictwa na rzekach, a to sprzyjać będzie ochronie gatunków ryb wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG i to nie tylko w obszarach Natura 2000).

Z drugiej strony, w związku ze wsparciem udzielonym na działania inwestycyjne, nie można wykluczyć negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000 części przedsięwzięć, w szczególności związanych ze **Wspieraniem rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw** (1.2.1. Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw, 1.2.2. Inicjowanie przedsiębiorczości), a także **Aktywnym uczestnictwem w kulturze, sporcie i rekreacji** (2.3.4 Wspieranie sportu powszechnego). W związku z przyjętymi kryteriami przestrzennymi dla wspieranych, zwłaszcza w ramach wymienionych w poprzednim zdaniu, przedsięwzięć, prawdopodobieństwo wystąpienia sytuacji kolizyjnych, związanych z lokalizacją danego przedsięwzięcia w obszarze Natura 2000 (albo w sąsiedztwie takiego obszaru), jest realne (rys. 6-8). Ewentualne negatywne oddziaływania na obszary Natura 2000 mogą wystąpić również w związku z realizacją infrastruktury służącej rozwojowi cyfryzacji, która zawiera się w zakresie działań wspieranych w ramach Programu.

W razie wystąpienia sytuacji kolizyjnych, związanych z lokalizacją nowej zabudowy albo jej rozbudowy w obszarze specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 lub w jego sąsiedztwie, można przewidywać wystąpienie negatywnych oddziaływań w fazie budowy, takich jak płoszenie ptaków, usuwanie drzew stanowiących ich miejsce bytowania. Z kolei, w przypadku specjalnych obszarów ochrony siedlisk (obecnie najczęściej OZW), może wystąpić nieodwracalny skutek, związany z utratą całego albo fragmentu chronionego siedliska.

W każdym przypadku, istotność potencjalnych oddziaływań przedsięwzięcia na Obszar Natura 2000, w tym na jego integralność, będzie zależała od procentowego ubytku siedliska, stopnia fragmentacji siedliska albo terytorium zwierzęcia, czasu trwania zakłóceń, procentowego ubytku populacji i czasu do jej odbudowy (gdy jest możliwa) oraz względnej zmiany parametrów odnoszących się do stanu wody⁴⁶.

W związku z tym, iż projekt RPS AZS nie ustala realizacji konkretnych przedsięwzięć, a jedynie możliwość wsparcia stosunkowo niewielkich inwestycji, określonych w kategoriach: modernizacja, adaptacja, remont, przede wszystkim w obszarach zurbanizowanych (wsi, małe miasta), nie przewiduje się spowodowania w trakcie jego realizacji, znaczących, niekorzystnych oddziaływań na obszary Natura 2000, a w szczególności pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszary Natura 2000. Dokonana analiza nie wykazała możliwości znaczącego, negatywnego wpływu na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, nie zagraża integralności obszaru Natura 2000 ani powiązań z innymi obszarami. Zatem, nie powstaje obowiązek przeprowadzenia odrębnej oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z zasadami zawartymi w ustawie OOS i z Programem nie wiąże się potrzeba wykonania kompensacji przyrodniczej niezbędnej dla zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000⁴⁷.

5.3. Ocena oddziaływania projektu Programu na środowisko morskie

W ramach Prognozy nie zidentyfikowano możliwości wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko morskie, w tym morskie obszary Natura 2000. Żadne z działań RPS AZS nie odnosi się wprost do obszarów morskich. Z tego względu, jak również z uwagi na stopień ogólności dokumentu, nie jest możliwa na etapie niniejszej prognozy identyfikacja ewentualnych konkretnych przedsięwzięć mogących mieć negatywny wpływ na środowisko morskie, w tym morskie obszary Natura 2000.

5.4. Oddziaływania skumulowane

Realizacja celów, priorytetów i działań, przewidzianych w Programie RPS AZS, pozytywnie wpłynie na aktywność, zamożność i świadomość mieszkańców regionu, mogąc w rezultacie pośrednio przyczynić się do poprawy stanu środowiska.

W związku z cyfryzacją, uwzględnioną niemal we wszystkich przeanalizowanych priorytetach i działaniach, przewiduje się skumulowany, pozytywny efekt wsparcia w udzielonego w tym zakresie, w postaci zmniejszenia presji transportu na środowisko i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa na szlakach komunikacyjnych, przez ograniczenie liczby wypadków. Do tego oszczędność dużych ilości papieru spowoduje ograniczenie wykorzystania surowców naturalnych. Dzięki rozwojowi technik cyfrowych uzyska się szybszy i pełniejszy dostęp do informacji o środowisku, warunkujący świadomą partycypację społeczną, również w obszarze ochrony środowiska.

Z wykorzystaniem infrastruktury cyfrowej wiązać się będzie natomiast zwiększone zapotrzebowanie na energię elektryczną. Cyfryzacja spowoduje konieczność budowy lub rozbudowy infrastruktury liniowej, punktowej, a to może ujemnie wpłynąć na powierzchnię ziemi, stan siedlisk przyrodniczych (fragmentacja), ciągłość korytarzy ekologicznych, krajobraz i poziom promieniowania elektromagnetycznego.

5.5. Podsumowanie oceny oddziaływania

Podsumowanie oceny oddziaływania na środowisko i obszary Natura 2000 wykonano metodą macierzową (tabela nr 3). Podobnie jak w opisach, ocena w tabeli, dotyczy poszczegól-

⁴⁶ J. Engel, *Natura 2000 w ocenach oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko*, publ. Ministerstwo Środowiska, s.21

⁴⁷ Patrz: art. 33 i 34 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.);

nych działań. Oceniając wpływ działań na komponenty środowiska, wskazano kierunek tego oddziaływania, ze stopniowaniem wynikającym z jego przewidywanej intensywności. Pod uwagę wzięto przede wszystkim oddziaływania średnioterminowe i długoterminowe. Oddziaływania krótkoterminowe, które uznano za dość istotne, oznaczono dodatkowo (szraf). Kierując się zasadą przezorności, w razie niepewności co do zakresu interwencji, dokonywano szerokiej interpretacji zapisów odnoszących się do działań, w celu zidentyfikowania możliwych znaczących oddziaływań. Stąd, zasygnalizowano możliwość wystąpienia szeregu oddziaływań nawet w ramach działań 11.2, 1.1.3, 3.3.1, zakładając, że i tutaj mogą wystąpić oddziaływania związane z inwestycjami (w tym również z realizacją nowych obiektów). W przypadku działań obejmujących wsparcie finansowe przedsięwzięć inwestycyjnych, oddziaływania należy odczytywać jako pośrednie, zakładając, że udzielenie wsparcia finansowego nie jest czynnikiem przesądzającym o realizacji inwestycji.

Nie uwzględniono w tabeli niektórych, mniej istotnych, oddziaływań, które dotyczą w szczególności przypadków hipotetycznych, jednostkowych i specyficznych⁴⁸. Pozytywny wpływ na zasoby naturalne, wynikający z oszczędności papieru, zasygnalizowano w ramach działań 1.1.4., 2.3.3. (działanie 2.3.3 – z jednej strony oszczędność papieru, z drugiej zwiększone zapotrzebowanie, w związku rozwojem czytelnictwa). W związku z brakiem możliwości zidentyfikowania położenia przedsięwzięć względem poszczególnych obszarów Natura 2000, zasygnalizowano jedynie prawdopodobieństwo wystąpienia interakcji i ich korzystny bądź niekorzystny wpływ, bez dalszego oceniania.

Znaczących negatywnych oddziaływań można spodziewać w związku z udzielanym wsparciem przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach działania 1.2.1., 1.2.2. i 2.3.4. Należy podkreślić duży stopień subiektywności dokonanej oceny, ze względu na bardzo ogólną charakterystykę możliwych typów przedsięwzięć i brak ich dokładnego umiejscowienia w przestrzeni. W takiej sytuacji należy spodziewać się, że rzeczywisty wpływ poszczególnych działań na środowisko może znacząco odbiegać od przewidywanego.

Ze względu na znaczenie, podkreślono również pozytywne, wtórne efekty działań nieinwestycyjnych w ramach celu polegającego na wysokim poziomie kapitału społecznego (2.1.2., 2.2.1, 2.2.3.) oraz w ramach celu obejmującego efektywny system edukacji (3.1.1.). Wobec większości działań, przewidziano ich oddziaływanie na ludzi, najczęściej o charakterze pozytywnym (zdrowie, jakość życia).

⁴⁸ np. w zakresie działania 1.1.1 Zwiększenie aktywności zawodowej na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia nie uwzględniono oddziaływania związanego ze zminimalizowaniem przestępczych zachowań wobec środowiska.

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego Programu Strategicznego
w zakresie aktywności zawodowej i społecznej

Tabela 3. Ocena oddziaływania na środowisko celów i działań zapisanych w projekcie Regionalnego programu strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej

Numer celu, priorytetu, lub działania	Nazwa celu, priorytetu lub działania	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Powierzchnia ziemi	Wody	Powietrze, klimat	Zasoby naturalne	Krajobraz	Zabytki	Dobra materialne	Ludzie	Obszary Natura 2000
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. WYSOKI POZIOM ZATRUDNIENIA													
1.1.	Wspieranie biernych zawodowo, bezrobotnych, osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym												
1.1.1.	Zwiększenie aktywności osób pozostających bez pracy												
1.1.2.	Reintegracja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym												
1.1.3.	Profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej												
1.1.4.	Podniesienie standardów instytucji rynku pracy												
1.2.	Wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw												
1.2.1.	Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw												
1.2.2.	Inicjowanie przedsiębiorczości												
1.3.	Regionalny system reagowania na zmienność rynku pracy												
1.3.1.	Monitoring rynku pracy w oparciu o pomorskie obserwatorium rynku pracy												
1.3.2.	Rozwój i profesjonalizacja systemu poradnictwa zawodowego												
1.4.	Poprawa jakości ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego i kształcenia zawodowego												
1.4.1.	Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym												
1.4.2.	Dostosowanie ofert kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy												
1.4.3.	Wysokie kompetencje kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego												

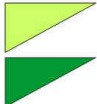
oddziaływanie pozytywne
 oddziaływanie znacząco pozytywne

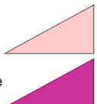
oddziaływanie negatywne
 oddziaływanie znacząco negatywne

wpływ korzystny
 wpływ niekorzystny

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego Programu Strategicznego
w zakresie aktywności zawodowej i społecznej

Numer celu, priorytetu, lub działania	Nazwa celu, priorytetu lub działania	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Powierzchnia ziemi	Wody	Powietrze, klimat	Zasoby naturalne	Krajobraz	Zabytki	Dobra materialne	Ludzie	Obszary Natura 2000
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
2. WYSOKI POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO													
2.1.	Systemowe wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych												
2.1.1.	Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych												
2.1.2.	Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych												
2.2.	Podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej oraz integracja społeczności lokalnych												
2.2.1.	Wzmocnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym												
2.2.2.	Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie												
2.2.3.	Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym												
2.3.	Aktywne uczestnictwo w kulturze, sporcie i rekreacji												
2.3.1.	Rozwój społecznych funkcji instytucji kultury												
2.3.2.	Edukacja kulturalna i wspieranie idei kultury uczestnictwa												
2.3.3.	Rozwinięta kultura czytelnicza												
2.3.4.	Wspieranie sportu powszechnego												
2.4.	Kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych												
2.4.1.	Uspołeczniona rewitalizacja												
2.4.2.	Rozwój przestrzeni publicznych												

 oddziaływanie pozytywne
 oddziaływanie znacząco pozytywne

 oddziaływanie negatywne
 oddziaływanie znacząco negatywne

 oddziaływanie krótkotrwale

 wpływ korzystny
 wpływ niekorzystny

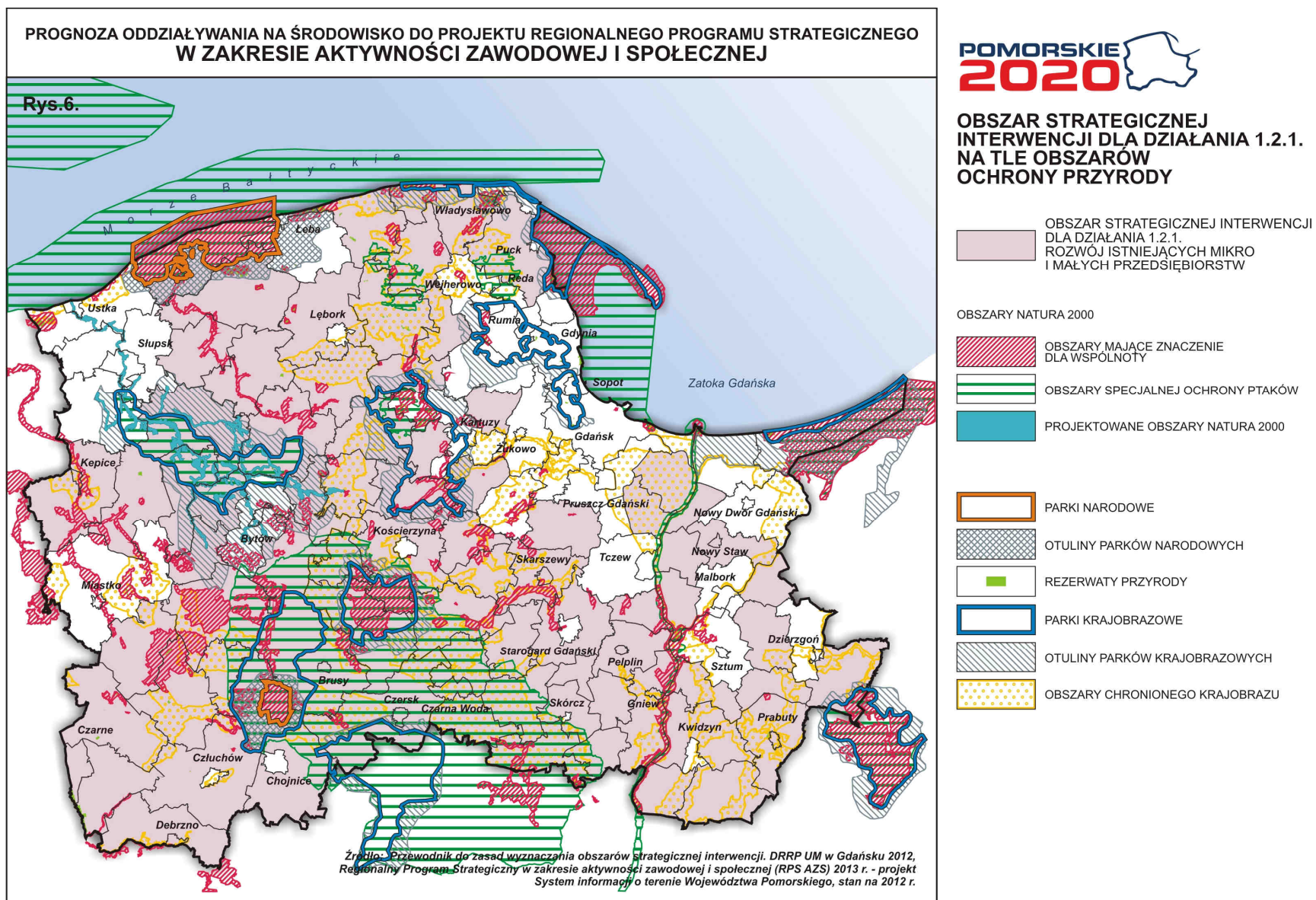
Proгноza oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego Programu Strategicznego
w zakresie aktywności zawodowej i społecznej

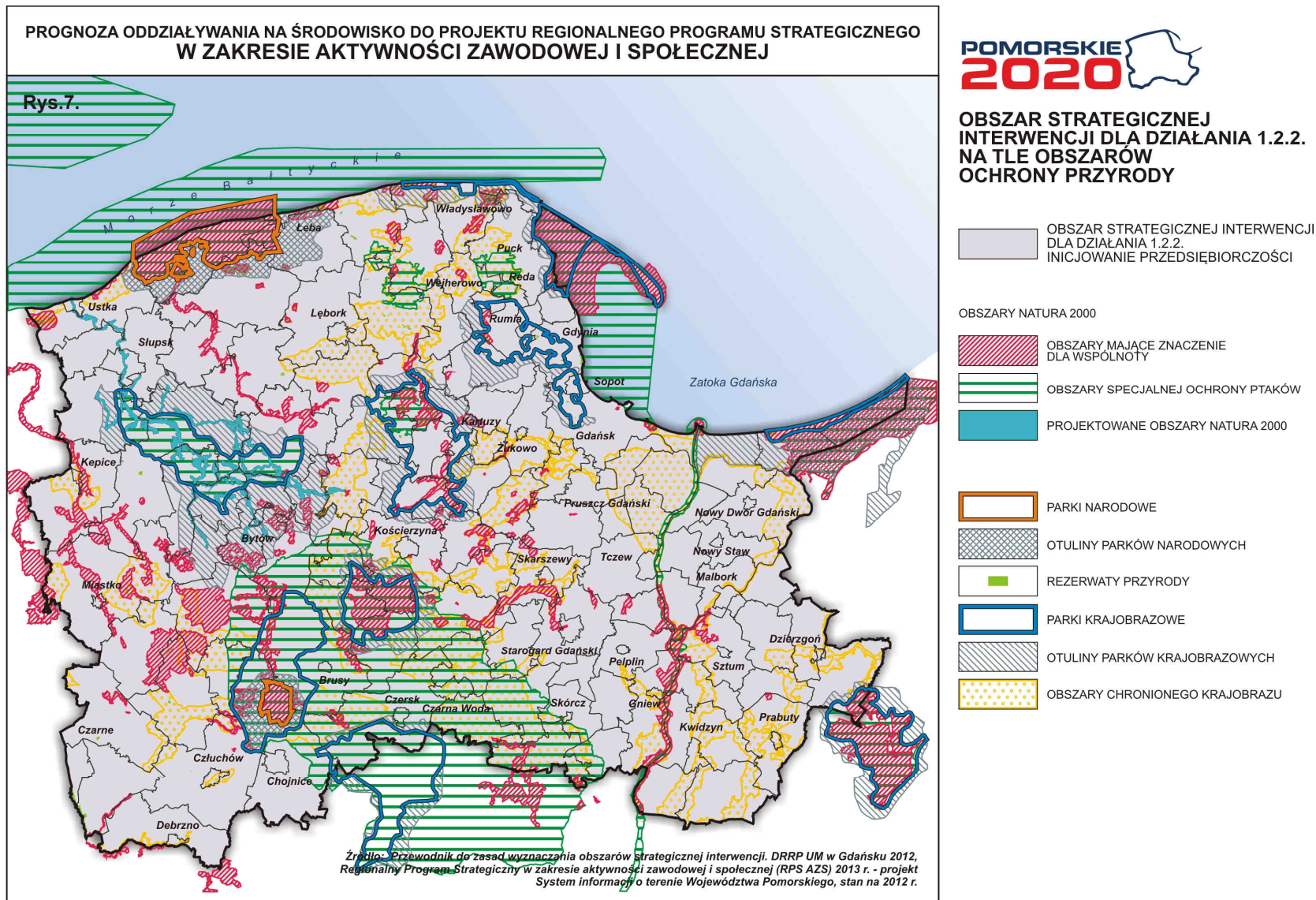
Numer celu, priorytetu, lub działania	Nazwa celu, priorytetu lub działania	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Powierzchnia ziemi	Wody	Powietrze, klimat	Zasoby naturalne	Krajobraz	Zabytki	Dobra materialne	Ludzie	Obszary Natura 2000
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
3. EFEKTYWNY SYSTEM EDUKACJI													
3.1.	Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym												
3.1.1.	Wsparcie szkół i placówek oświatowych												
3.1.2.	Dialog edukacyjny w regionie												
3.2.	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3												
3.2.1.	Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3												
3.3.	Rozwój systemowego wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym szczególnie uzdolnionych)												
3.3.1.	Wdrożenie regionalnego systemu pracy z uczniem zdolnym												
3.3.2.	Wdrożenie kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych												

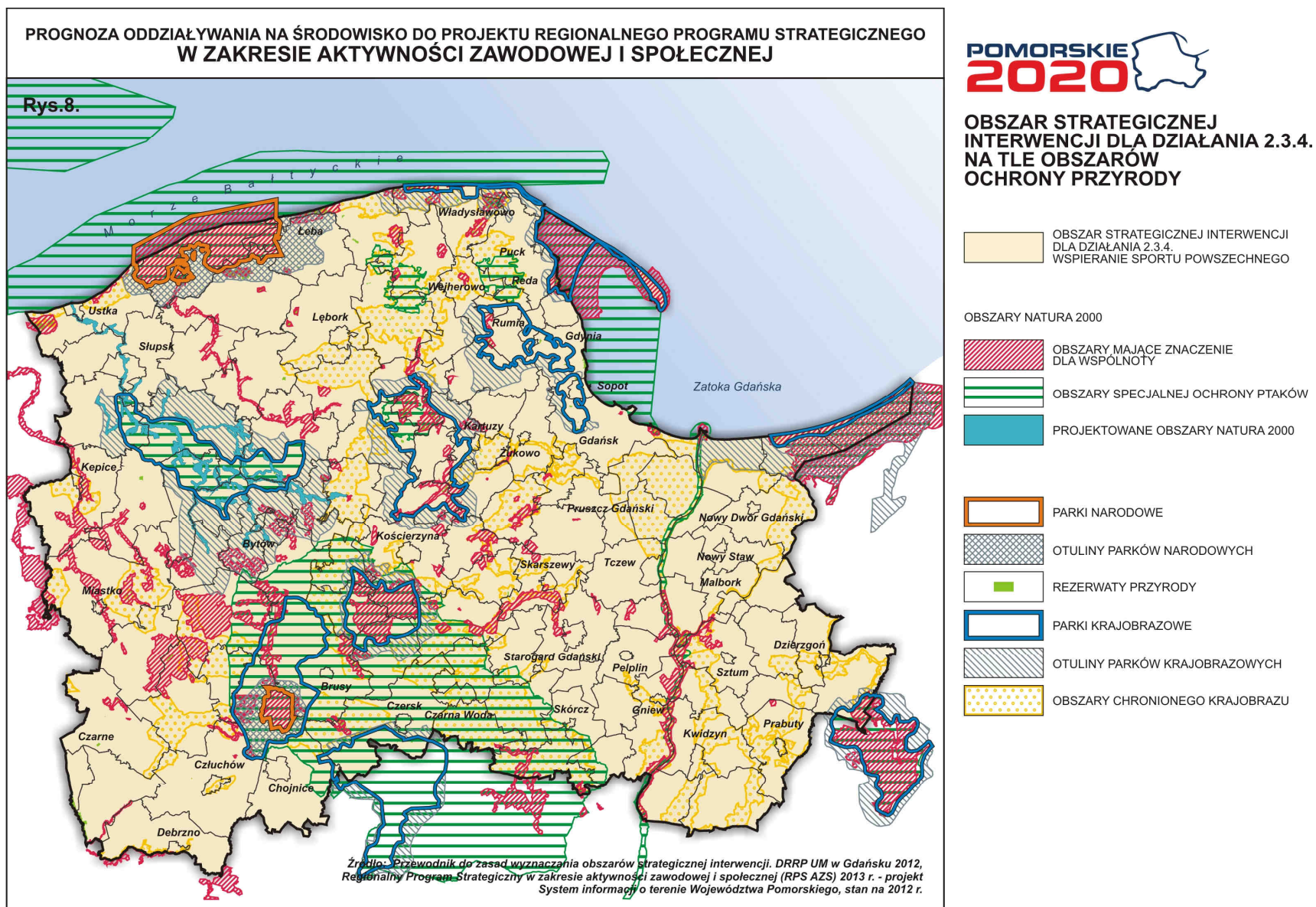
 oddziaływanie pozytywne
 oddziaływanie znacząco pozytywne

 oddziaływanie negatywne
 oddziaływanie znacząco negatywne

 wpływ korzystny
 wpływ niekorzystny

6.0 Informacja o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Podstawowym aktem prawnym regulującym transgraniczną ocenę oddziaływania na środowisko w Polsce jest ustawa OOS, która w art. 104 określa zasady postępowania w sprawach transgranicznego oddziaływania na środowisko. Zgodnie z ust. 2 przytoczonego artykułu, *w razie stwierdzenia możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na skutek realizacji projektów polityk, strategii, planów lub programów przeprowadza się postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko.*

Analiza oddziaływań środowiskowych związanych z realizacją celów i działań sformułowanych w projekcie RPS AZS nie wskazuje na możliwość wystąpienia znaczących oddziaływań transgranicznych. Działania objęte wsparciem dotyczą tylko obszaru województwa, a oddziaływania na środowisko przedsięwzięć objętych wsparciem będą miały charakter przede wszystkim lokalny. Zatem, dla projektu RPS AZS nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dotyczącego oddziaływania transgranicznego na środowisko.

7.0 Propozycje rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być skutkiem realizacji projektu Programu

Z przeprowadzonej w rozdziale 5 analizy i oceny przewidywanych oddziaływań na środowisko wynika, że z przeważającą większością działań ustalonych w Programie nie wiąże się negatywne oddziaływanie na środowisko. Potrzeba rozważenia i wskazania rozwiązań w zakresie zapobiegania, ograniczania lub kompensacji przyrodniczej negatywnych oddziaływań na środowisko dotyczy więc tylko nielicznych działań, w ramach których przewiduje się wsparcie zadań inwestycyjnych, związanych z budową, przebudową obiektów, adaptacją pomieszczeń oraz wyposażeniem jednostek w sprzęt i materiały. Potrzeba taka dotyczy również oddziaływań pośrednich, wtórnych i skumulowanych, będących efektem cyfryzacji, uwzględnionej w większości priorytetów i działań, a wymuszającej w rezultacie konieczność budowy lub rozbudowy infrastruktury liniowej i punktowej.

Odpowiednio do poziomu szczegółowości dokumentu, poniżej przedstawia się następujące rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań realizacji ustaleń Programu na środowisko:

- 1) Stosowanie nowoczesnych, prośrodowiskowych technologii oraz metod prowadzenia danej działalności w ramach objętych wsparciem istniejących i nowo zakładanych przedsiębiorstw (w tym rozwiązania i urządzenia minimalizujące zużycie energii, uwzględniające wykorzystanie energii odnawialnej, technologie wodooszczędne);
- 2) Oszczędne korzystanie z terenu w trakcie przygotowywania i realizacji inwestycji, utrzymanie jak największych powierzchni biologicznie czynnych (dotyczy zwłaszcza inwestycji związanych z lokalizacją nowych i rozbudową istniejących przedsiębiorstw, lokalizacją nowych obiektów sportowych, zagospodarowaniem przestrzeni publicznych, a także wykonaniem sieci i obiektów służących rozwojowi technik cyfrowych);
- 3) Uwzględnianie transportochłonności przy udzielaniu zamówień na sprzęt i materiały (istotne zwłaszcza w przypadku wsparcia udzielonego na wyposażenie pomieszczeń i zakup materiałów dydaktycznych dla instytucji kultury, szkół, placówek edukacji przedszkolnej i miejsc zorganizowanej opieki nad dziećmi do lat 3);
- 4) Gdzie to możliwe, łączenie inwestycji w infrastrukturę przesyłową, wykorzystywanie istniejących kanałów technicznych, stosowanie przewiertów np. w dolinach rzek (przy realizacji sieci teleinformatycznych, niezbędnych dla realizacji zadań związanych z cyfryzacją).

- 5) Wprowadzanie, utrzymanie form użytkowania przestrzeni publicznych, o charakterze nieuciążliwym dla środowiska (zieleń, ścieżki edukacyjne, szlaki i trasy tematyczne);
- 6) Unikanie lokalizacji przedsięwzięć w obrębie siedlisk Natura 2000.

Niektóre z przedsięwzięć inwestycyjnych, wspieranych w ramach projektu RPS AZS, zostaną poddane bardziej szczegółowej ocenie w zakresie oddziaływania na środowisko albo na obszar Natura 2000 (w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - w przypadku uwzględnienia lokalizacji danego przedsięwzięcia w ustaleniach projektu planu; w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko – w przypadku każdego przedsięwzięcia, które będzie zaliczało się do grupy przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko albo mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, jeżeli obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko zostanie stwierdzony na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy OOS). Kolejna ocena, przeprowadzona już dla konkretnych przedsięwzięć, pozwoli na wskazanie konkretnych rozwiązań minimalizujących ich negatywne oddziaływanie na środowisko oraz na cel i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz jego integralność.

8.0 Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Programu

Przystępując do rozpatrzenia wariantów alternatywnych, rozważano cel i geograficzny zasięg ocenianego Programu. Formułując konkretne rozwiązania, alternatywne w stosunku do zaproponowanych w Programie, kierowano się potrzebą jak najszerzego uwzględnienia kwestii prośrodowiskowych⁴⁹, możliwością uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego oddziaływania na środowisko oraz jak najpełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

W wyniku analizy dokonanej przez pryzmat osiągnięcia celu głównego Programu, jakim jest aktywność zawodowa i społeczna, odstąpiono od wskazania dla któregośkolwiek spośród 3 celów szczegółowych, wariantu alternatywnego uznając, że w sposób optymalny służą osiągnięciu celu głównego. Opcjonalnych rozwiązań poszukiwano dalej, na poziomie przyjętych priorytetów i poszczególnych działań. Ostatecznie, stosownie do zakresu i stopnia szczegółowości ustaleń Programu, zaproponowano alternatywne zapisy i sformułowano praktyczne uwagi, odnoszące się do zakresu interwencji i kryteriów wsparcia przedsięwzięć w ramach Programu.

W niektórych przypadkach uznano, że przyjęte w ramach poszczególnych działań rozwiązania są optymalne i nie wymagają określenia wariantów alternatywnych. Zatem, nie wskazano rozwiązań alternatywnych dla działań w ramach Priorytetu 1.1. Wspieranie biernych zawodowo, bezrobotnych, osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym, Priorytetu 1.3. Regionalny system reagowania na zmienność rynku pracy, działania 1.4.2 Dostosowanie oferty kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy, działania 2.1.1. Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych, działania 2.2.3 Powszechnie postawy partycypacyjne w życiu publicznym, działania 2.3.2 Edukacja kulturalna i wspieranie idei kultury uczestnictwa, działania 2.3.3 Rozwinięta kultura czytelnicza, 3.1.2 Dialog edukacyjny w regionie i 3.3.1 Wdrożenie regionalnego systemu pracy z uczniem zdolnym.

Uznano natomiast, że rozważenia i wskazania wariantu alternatywnego wymagają działania wynikające z Priorytetu 1.2. Wspieranie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Jedną z propozycji dotyczyła uwzględnienia w ramach działań 1.2.1. Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw i 1.2.2. Inicjowanie przedsiębiorczości tzw. zielonych miejsc pracy. Jak podkreślano w Prognozie oddziaływania na środowisko do projektu Strategii Rozwoju Kraju 2020, zielone miejsca pracy tworzą przedsiębiorstwa, gdy w ich systemie uwzględnia się

⁴⁹ Uwzględnia się m.in. potrzebę wzmocnienia pozytywnych powiązań z ekologicznymi obszarami celowymi (rozdz. 4.2.),

zasady zrównoważonego rozwoju. Zielone miejsca pracy (zielony rynek pracy) to te, które są bezpośrednio związane z ochroną środowiska, jak również te, które z założenia nie szkodzą środowisku. Np. w transporcie, za zielone miejsca pracy można uznać te związane z komunikacją zbiorową, w turystyce – usługi agroturystyczne, w rolnictwie – rolnictwo ekologiczne⁵⁰. Za zielone miejsca pracy można również uznać np. warsztat naprawy rowerów. Dzięki zielonym miejscom pracy firma, poza efektem środowiskowym, zyskuje wizerunek przyjaznej dla środowiska. Ze względu na wpływ na środowisko, najbardziej korzystne byłoby zawężenie obydwu działań do wsparcia tylko tego rodzaju inwestycji. Ze względu na oddziaływanie na ludzi, a jednocześnie z punktu widzenia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, za najbardziej odpowiednie uznano uwzględnienie zielonych miejsc pracy jako jednego z kilku preferencyjnych kryteriów wsparcia udzielanego w ramach obydwu działań.

Dodatkowo, zwłaszcza w celu uzyskania pozytywnego oddziaływania na wody, stan zasobów naturalnych i powierzchnię ziemi (chodzi o składowiska), rozważono i zaproponowano wprowadzenie zapisu o preferencjach dla istniejących przedsiębiorstw w przypadku projektów polegających na wyposażeniu w innowacyjne systemy ochrony środowiska albo zmianach technologicznych w kierunku energooszczędności, zmniejszenia zużycia wody, materiałów i surowców i racjonalizacji gospodarki odpadami (dla działania 1.2.2. zasadny będzie zmodyfikowany zapis o preferencjach dla przedsięwzięć uwzględniających innowacyjne systemy ochrony środowiska albo rozwiązania technologiczne energooszczędne, wodooszczędne, materiałooszczędne, z racjonalną gospodarką odpadami).

Poszukując dalszych dodatkowych rozwiązań dla działania 1.2.1 uznano, że korzystne ze względu na oddziaływanie zwłaszcza na środowisko kulturowe, krajobraz, potrzebę zrównoważenia rozwoju, będzie uwzględnienie preferencji dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na terenach historycznej zabudowy gospodarczej, przemysłowej oraz powojkowej, wymagającej odpowiedniego przystosowania wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia (spójność z działaniem 2.4.1.). Kierując się zwłaszcza kryterium transportochłonności, przyjęto za właściwe, uwzględnienie preferencji dla podmiotów, które rozpoczynając działalność, deklarują wykorzystanie zasobów lokalnych i sprzedaż produktów (usług) w miejscach wytworzenia. (wykorzystanie zasobów lokalnych kapitału ludzkiego ważne również w kontekście realizacji zasady zrównoważonego).

Propozycje kolejnych rozwiązań alternatywnych dotyczą działania 2.1.2 Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych. W tym przypadku uznano, że efekt wzmocnienia pozytywnego oddziaływania na środowisko uzyska się przez zaakcentowanie roli organizacji pozarządowych w realizacji zadań w obszarze środowiska (kryterium preferencyjne). W ramach tego samego działania, kierując się zwłaszcza potrzebą pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, zaproponowano zapis dotyczący wzmocnienia roli organizacji pozarządowych w aspekcie zadań ukierunkowanych na wsparcie rodzin, zwłaszcza wielodzietnych, zagrożonych ubóstwem, obciążonych i zagrożonych patologiami, z problemami wychowawczymi, uzależnieniami oraz osobom niepełnosprawnym.

Potrzebę zwiększenia grupy podmiotów, do których adresowana będzie bezpośrednio albo pośrednio interwencja zauważono w ramach analizy kilku innych działań. W związku z tym zaproponowano uzupełnienie zakresu działań: 2.2.2 Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie (chodzi o potrzebę jego wyszkolenia i odpowiedzialnego zaangażowania w pomoc rodzinom, zwłaszcza wielodzietnym, zagrożonych ubóstwem, obciążonym i zagrożonym patologiami, z problemami wychowawczymi, uzależnieniami oraz osobom niepełnosprawnym); 2.3.1 Rozwój społecznych funkcji instytucji kultury (chodzi zwłaszcza o grupę rodzin wielodzietnych, nieuwzględnionych w tej kategorii w żadnym z działań); 2.3.4 Wsapie-

⁵⁰ Prognoza oddziaływania na środowisko do projektu Strategii Rozwoju Kraju 2020, s. 137

ranie sportu powszechnego (dotyczy osób niepełnosprawnych); 3.2.1 Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3 (chodzi o grupę rodzin zagrożonych ubóstwem, rodzin wielodzietnych, mieszkańców obszarów wiejskich, dla której uważa się za celowe, wsparcie w zakresie finansowania kosztów pobytu dzieci w miejscach edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3).

W ramach działania 2.2.1 Wzmacnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym, dla wzmocnienia efektu uwzględnienia szeroko rozumianej zasady zrównoważonego rozwoju uznano, że korzystne będzie pokreślenie znaczenia różnorodnych form współpracy samorządu, mieszkańców i sektora prywatnego. W związku z tym zaproponowano zapis o preferencji dla takich form współpracy. Ponadto, dla uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego efektu środowiskowego, poddano pod rozagę wprowadzenie zapisu w zakresie promowania wartości obszaru, informowania, upublicznienia informacji o jego stanie, w tym w zakresie środowiska, sytuacji społeczno-gospodarczej (zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym)⁵¹ (podobny zapis jest wskazany dla działania 2.2.3 Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym). Dodatkowo uznano, że w zakresie tego działania istotne byłoby podkreślenie potrzeby szkoleń, w tym informujących o zagrożeniach środowiska i możliwościach ich przeciwdziałaniu, a także premiowania inicjatyw związanych z tworzeniem zielonych miejsc.

Nawiązując do zasady zrównoważonego rozwoju i możliwości finansowania inwestycji, rozważono i stwierdzono możliwość wzmocnienia zapisów, dotyczących szerokiego kręgu podmiotów realizujących działania objęte interwencją (chodzi o udział partnerów publicznych i prywatnych). Zapis podkreślający wagę partnerstwa publiczno-prywatnego zaproponowano w ramach działań: 2.3.4 Wspieranie sportu powszechnego, 2.4.1 Uspołeczniiona rewitalizacja, 2.4.2 Rozwój przestrzeni publicznych, 3.2.1. Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3

Kierując się potrzebą jak najszerszego uwzględnienia kwestii prośrodowiskowych i możliwością uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego oddziaływania na środowisko i obszary Natura 2000, stwierdzono celowość uzupełnienia zakresu działania 2.2.2 Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie. Chodzi o podkreślenie wsparcia dla działań związanych z uczestnictwem wolontariatu w obszarze ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego (w tym aktywna edukacja ekologiczna, opieka nad zwierzętami, udział w terenowych obserwacjach, inwentaryzacjach zasobów środowiska przyrodniczego – również na obszarach Natura 2000 i kulturowego).

W przypadku działania 2.3.4 Wspieranie sportu powszechnego uznano, że kryterium udzielania wsparcia oparte o Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014 nie jest rozwiązaniem optymalnym. Nie ma bowiem pewności, zwłaszcza ze względu na możliwość zmiany stosownych uchwał (co nastąpiło w ostatnim czasie), które kryteria techniczne i które obiekty będą preferowane. Najkorzystniejszym rozwiązaniem wydaje się w tej sytuacji katalog przedsięwzięć objętych wsparciem (w formie listy albo w rozbudowanego opisu). Wątpliwości budzi również zapis o preferencji dla realizacji przedsięwzięć na obszarach z mniejszą niż średnia wojewódzka liczbą obiektów sportowych. Chodzi o zastosowany wskaźnik - czy jest możliwy do jednoznacznego określenia i porównania. Jeśli nie, to należałoby dokonać zmiany zapisu, albo zrezygnować z takiej preferencji.

W ramach analizy działania 2.4.2 Rozwój przestrzeni publicznych uznano za istotne, z punktu widzenia prośrodowiskowych postaw i zachowań, podkreślenie zadań związanych z ani-

⁵¹ Na potrzebę uwzględnienia stworzenia i upowszechnienia systemów informacji przestrzennej o środowisku, w społeczeństwie i gospodarce w każdej z pomorskich gmin zwrócono uwagę już w Prognozie do Strategii województwa. Taki system może stać się jednym z narzędzi edukacji ekologicznej (Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii Rozwoju Województwa pomorskiego 2020, s. 79 -80)

macją środowiskową w obrębie przestrzeni publicznych, spójnie z działaniem 2.3.2 (organizacja zajęć ruchowych, konkursów plastycznych, zawodów sprawnościowych, gry terenowe).⁵²

Kolejne rozwiązanie, jako alternatywne w ramach działania 3.1.1 Wsparcie szkół i placówek oświatowych wiąże się z potrzebą zaakcentowania roli edukacji ekologicznej (chodzi o propozycję zapisu, podkreślającego wspieranie działań związanych z edukacją ekologiczną i regionalną w szkołach). Rozważono również możliwość modyfikacji preferencji odnoszących się do wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, ze względu na obawę, że przy obecnym założeniu, wsparcie skierowane do „wszystkich szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej krajowej” mogłoby objąć większość szkół i w efekcie niedostatecznie wpłynąć na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów szkół osiągających najsłabsze wyniki w skali regionalnej. Stąd, zaproponowano modyfikację preferencji poprzez zaadresowanie wsparcia do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej regionalnej (albo: przede wszystkim do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej regionalnej i w miarę możliwości, również do pozostałych szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej krajowej, albo podobny zapis).

Ostatnie propozycje dotyczą działania 3.3.2 Wdrożenie kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych. Zwraca się uwagę na potrzebę kształcenia zawodowego i ustawicznego osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami rozwoju (nie tylko uczniów). Stąd proponuje się wprowadzenie stosownego zapisu w ramach analizowanego, albo innego działania. Z punktu widzenia pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, w ramach wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, celowe jest również rozważenie możliwości wsparcia realizacji infrastruktury zwiększającej mobilność i dostęp osób niepełnosprawnych do e-usług oraz projektów dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnością intelektualną, poprzez odpowiedni zapis w ramach analizowanego, albo innego działania.

Duży stopień ogólności ustaleń Programu co do rodzaju, charakterystyki i położenia przedsięwzięć, nie pozwolił na wskazanie rozwiązań alternatywnych, uwzględniających wpływ konkretnych przedsięwzięć na cel i przedmiot ochrony konkretnych obszarów Natura 2000 oraz ich integralność. W trakcie sporządzania Prognozy, poza trudnością związaną z wysokim poziomem ogólności ocenianych zagadnień, nie napotkano istotnych niedostatków techniki badawczej oraz wiedzy, które uniemożliwiłyby dokonanie oceny wpływu na środowisko i zaproponowania odpowiednich wariantów alternatywnych.

9.0 Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego Programu oraz częstotliwości jej przeprowadzenia

Zgodnie z art. 10 Dyrektywy SOOŚ należy objąć monitoringiem znaczące oddziaływania wdrażania programu na środowisko, aby, jak najwcześniej ustalać nieprzewidziane negatywne oddziaływania i rozpoczynać przeprowadzanie właściwych działań zaradczych.

W związku z powyższym, proponuje się przeprowadzanie analizy skutków środowiskowych realizacji RPS AZS w ramach procesu monitorowania i oceny Programu będącego elementem Pomorskiego Systemu Monitoringu i Ewaluacji (PSME)⁵³. Zgodnie ze *Szczegółową koncepcją działania*, PSME obejmie wykorzystanie szeregu narzędzi służących do opracowania raportów z realizacji i raportów ewaluacyjnych Programu.

⁵² Nie jest jasne, czy działanie odnosi się tylko do przestrzeni publicznych na obszarach pozamiejskich (z opisu zakresu interwencji wynika tylko zadanie w zakresie podniesienia atrakcyjności społecznej obszarów pozamiejskich) – istnieje potrzeba sprawdzenia i ewentualnie weryfikacji ustaleń dla działania 2.4.2.

⁵³ Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 290/232/13 w dniu 21 marca 2013 r.

Proces monitorowania i oceny Programu będzie elementem Pomorskiego Systemu Monitoringu i Ewaluacji (PSME). Podstawowymi narzędziami monitorowania realizacji Programu będą:

- a. baza informacji i wskaźników określonych na poziomie celu głównego, celów szczegółowych i priorytetów z roczną (co do zasady) częstotliwością pomiaru. Każdy wskaźnik oprócz wartości będzie zawierać metrykę obejmującą definicję, jednostkę pomiaru, częstotliwość pomiaru i źródło danych.
- b. badania, ewaluacje, opracowania studialne, ekspertyzy, analizy, służące zaspokojeniu potrzeb informacyjnych związanych z monitorowaniem i ewaluacją RPS. Jeśli w wyniku badania sformułowano rekomendacje, ich wdrażanie podlega procedurze zarządzania rekomendacjami opisanej w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Podstawą monitorowania i ewaluacji RPS AZS będą raporty z jego realizacji, sporządzane w formie sprawozdań z częstotliwością raz w roku i przekazywane Koordynatorowi Strategii nie później niż przed końcem pierwszej połowy następnego roku. Zakłada się, że sprawozdania oprócz informacji obejmujących miniony rok będą odnosiły się również do danych z poprzednich raportów tak, aby możliwa była ocena postępów realizacji Programu od początku jego realizacji.

Obok raportów z realizacji Programu sporządzane będą raporty z ewaluacji Programu, które dotyczyć będą zarówno sprawności systemu wdrażania Programu, jak też wpływu jego realizacji na rozwój regionu i osiągnięcie celów SRWP.

Analiza skutków środowiskowych realizacji RPS AZS w może być dokonywana odrębnie albo w ramach raportu z realizacji Programu.

Z analizy powinny wypływać wnioski dotyczące istotnych problemów w obszarze środowiska, zaistniałych w trakcie i związanych z realizacją Programu. W ramach analizy możliwa będzie identyfikacja znaczących oddziaływań obciążających środowisko, wynikających z Programu.

Analiza zostanie wykorzystana w ramach badań ewaluacyjnych.

Proponuje się poszerzyć listę wskaźników realizacji postanowień projektu RPS AZS o następujące wskaźniki istotne dla oceny efektów środowiskowych:

- 1) Ilość zielonych miejsc pracy utworzonych w ramach udzielonego wsparcia;
- 2) Powierzchnia utworzonych zielonych przestrzeni publicznych, objętych interwencją;
- 3) Wydatki na kulturę i sztukę na 1 mieszkańca;
- 4) ilość finansowanych w ramach Programu imprez rekreacyjno-sportowych, upowszechniających aktywny styl życia, możliwie z oszacowaniem liczby ich uczestników;
- 5) Ilość urządzonych ścieżek pieszych, rowerowych objętych interwencją;
- 6) Ilość objętych wsparciem szkoleń, programów (w tym autorskich) w zakresie edukacji ekologicznej, regionalnej, związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.

10.0 Wnioski i rekomendacje

10.1. Wnioski z analizy i oceny spójności celów i priorytetów RPS AZS z celami i zasadami rozwoju zrównoważonego oraz w zakresie oddziaływania projektu Programu na środowisko i obszary Natura 2000

Przeprowadzona analiza i ocena spójności celów i priorytetów RPS AZS z celami i zasadami rozwoju zrównoważonego oraz potencjalnego znaczącego oddziaływania projektu RPS na środowisko i obszary Natura 2000, pozwala sformułować następujące wnioski ogólne:

- 1) Z przeprowadzonej analizy najważniejszych wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentów programowania rozwoju wynika szereg bezpośrednich i pośrednich związków i zarazem duża spójność projektu RPS AZS z objętymi analizą dokumentami;

- 2) Analiza stopnia zgodności RPS AZS z celami i kierunkami ustalonymi w międzynarodowych, wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentach polityki ekologicznej, wykazała szereg oczywiście pozytywnych powiązań celu 3. (Efektywny system edukacji), a następnie celu 2. (Wysoki poziom aktywności społecznej) Programu, z celami i kierunkami wyznaczonymi w przeanalizowanych dokumentach;
- 3) Jak wynika z analizy i oceny oddziaływania RPS AZS na środowisko, w związku z realizacją Programu nie można wykluczyć zaistnienia znaczących, niekorzystnych oddziaływań, zwłaszcza w przypadku wsparcia przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach Działów 1.2.1, 1.2.2. oraz 2.3.4. Ramy dla realizacji tych przedsięwzięć nie zostały ściśle określone, stąd nie ma możliwości precyzyjnej identyfikacji i oceny wielkości oraz charakteru oddziaływań na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, obszary Natura 2000, a także wpływu na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.
- 4) Przeważająca większość działań wynikających z Programu nie spowoduje negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także nie wpłynie na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami środowiska. Będzie miała natomiast istotny, często znacząco pozytywny wpływ na jakość życia i zdrowie mieszkańców Pomorza;
- 5) W związku z dużym stopniem subiektywności oceny, można się spodziewać, że rzeczywisty wpływ poszczególnych działań na środowisko może znacząco odbiegać od przewidywanego;
- 6) W związku z cyfryzacją i digitalizacją zbiorów oraz procedur, przewiduje się skumulowany, pozytywny efekt w postaci zmniejszenia presji transportu na środowisko i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa na szlakach komunikacyjnych, przez ograniczenie liczby wypadków. Oszczędność papieru spowoduje ograniczenie wykorzystania surowców naturalnych. Dzięki rozwojowi technik cyfrowych poprawi się dostępność do źródeł wiedzy, w tym ekologicznej, o regionie i miejscu zamieszkania, przyczyniając się do świadomej i powszechnej partycypacji społecznej, również w obszarze ochrony środowiska. Z drugiej strony wystąpi konieczność budowy lub rozbudowy teleinformatycznej infrastruktury liniowej i punktowej, z którą będą związane ujemne oddziaływania (na powierzchnię ziemi, stan siedlisk przyrodniczych, ciągłość korytarzy ekologicznych, krajobraz, promieniowanie elektromagnetyczne), ponadto wzrośnie zapotrzebowanie na energię elektryczną;
- 7) Większość działań, służąc wyrównywaniu szans, przeciwdziałaniu wykluczeniu zawodowemu i społecznemu, partnerstwu, konkurencyjności na rynku pracy, zwiększeniu zatrudnienia oraz innowacyjności, wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju;
- 8) Realizacja działań, priorytetów i celów RPS AZS pozytywnie wpłynie na aktywność, zażyłość i świadomość mieszkańców regionu i w rezultacie może przyczynić się do poprawy stanu środowiska (efekt skumulowany, pośredni);
- 9) Z przeprowadzonej analizy i oceny oddziaływania na środowisko wynika potrzeba uzupełnienia zapisów odnoszących się do zakresu interwencji i kryteriów wsparcia przedsięwzięć w ramach poszczególnych działań, celem jak najszerszego uwzględnienia kwestii prośrodowiskowych, uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego oddziaływania na środowisko oraz jak pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju;
- 10) Ponieważ nie przewiduje się wystąpienia znaczącego oddziaływania Projektu RPS AZS na obszary Natura 2000, nie powstaje obowiązek przeprowadzenia dla Programu odrębnej oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z zasadami zawartymi w ustawie OOS.

Z Programem nie wiąże się również potrzeba kompensacji przyrodniczej niezbędnej dla zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000;

- 11) W ramach Prognozy nie zidentyfikowano możliwości wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko morskie, w tym morskie obszary Natura 2000.

10.2. Rekomendacje

- 1) W sytuacji niepewności, co do wpływu przedsięwzięcia na środowisko, szczególnie istotne jest wnikliwe jego weryfikowanie na etapie udzielanego wsparcia, zgodnie z kryteriami (preferencjami) związanymi z ochroną środowiska. W przypadku nowych inwestycji, których negatywne oddziaływanie nie zostało w pełni rozpoznane, inwestor obowiązany jest, kierując się zasadą przezorności, podejmować wszelkie możliwe środki zapobiegawcze. (ocena przedsięwzięcia też musi być dokonywana pod tym kątem). Kwalifikacja przedsięwzięć do wsparcia powinna uwzględniać kryterium stosowania rozwiązań oszczędnych, dostępnych w praktyce i opartych na aktualnej wiedzy (zapis dotyczy w szczególności działań 1.2.1, 1.2.2. oraz 2.3.4., związanych z wsparciem inwestycji);
- 2) Wobec niejednoznacznej kwalifikacji podmiotów ekonomii społecznej, rozważyć należy wskazanie w **Działaniu 1.1.3.** kryteriów zaliczania beneficjentów do grupy wsparcia;
- 3) W celu uzyskania albo zwiększenia pozytywnego oddziaływania na środowisko i pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, rozważyć należy określenie w **Działaniu 1.2.1** preferencji dla tych mikro i małych przedsiębiorstw, które oferować będą tzw. zielone miejsca pracy. Należy też rozważyć wprowadzenie zapisu dotyczącego preferencji dla istniejących przedsiębiorstw w przypadku projektów polegających na wyposażeniu w innowacyjne systemy ochrony środowiska albo zmianach technologicznych w kierunku energooszczędności, zmniejszenia zużycia wody, materiałów i surowców i racjonalizacji gospodarki odpadami;
- 4) Warto zastanowić się nad uzupełnieniem opisu **Działania 1.2.2.** o wskazanie preferencji dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na terenach istniejącej historycznej zabudowy gospodarczej, przemysłowej oraz powojkowej, w zakresie jej adaptacji i rewitalizacji tam, gdzie jest możliwe jej odpowiednie przystosowanie wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia;
- 5) Dla **Działania 1.2.2.** wskazane jest też określenie preferencji dla nowotworzonych przedsiębiorstw, które oferować będą tzw. zielone miejsca pracy, uwzględniających innowacyjne systemy ochrony środowiska albo rozwiązania technologiczne energooszczędne, wodooszczędne, materiałoszczędne, racjonalną gospodarkę odpadami). Wsparcie powinno być udzielane także zwłaszcza tym podmiotom rozpoczynającym działalność, które będą wykorzystywać zasoby lokalne środowiska w sposób zrównoważony i sprzedawać produkty w miejscach wytworzenia. (minimalizacja potrzeb transportowych; do tego wykorzystanie zasobów lokalnych kapitału ludzkiego);
- 6) W ramach **Działania 1.4.1.** rozważyć należy możliwość utworzenia systemu stypendialnego, motywującego do wyboru zawodowej ścieżki edukacyjnej;
- 7) Postuluje się w ramach kształcenia ustawicznego (**Działanie 1.4.1.**) realizację otwartych prelekcji, szkoleń dla lokalnych społeczności w zakresie ekologii, dziedzictwa kulturowego. Szkolenia w szczególności mogą objąć problematykę zagrożeń środowiskowych, z uświadomieniem możliwości przeciwdziałania oraz ograniczania ich skutków (np. edukacja przeciwpowodziowa);
- 8) Przewidziane w **Działaniu 1.4.3.** kształtowanie wysokich kompetencji kadr powinno uwzględniać elementy edukacji ekologicznej, tożsamości regionalnej i lokalnej oraz odpowiadać na wyzwania w zakresie potrzeb przekazywania wiedzy dotyczącej np. zagro-

zeń środowiskowych, z uświadomieniem możliwości przeciwdziałania i ograniczania ich skutków;

- 9) Rozważyć należy celowość uwzględnienia w opisie **Działania 2.1.2.** kryterium wsparcia nawiązującego do możliwości przejęcia i wykonywania przez organizacje pozarządowe zadań w obszarze środowiska (przyrodniczego, również kulturowego). Ponadto, rozważyć należy podkreślenie wzmocnienia roli organizacji pozarządowych w aspekcie zadań ukierunkowanych na wsparcie rodzin, zwłaszcza wielodzietnych, zagrożonych ubóstwem, obciążonych i zagrożonych patologiami, z problemami wychowawczymi, uzależnieniami oraz osobom niepełnosprawnym;
- 10) Dla **Działania 2.2.1.** proponuje się wprowadzenie dodatkowych zapisów w zakresie promowania różnorodnych form współpracy samorządu, mieszkańców i sektora prywatnego w środowisku lokalnym oraz zmierzającego do promowania, informowania, upublicznienia informacji o wartości obszaru i jego stanie, w tym w zakresie środowiska, sytuacji społeczno-gospodarczej (zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym).). Dodatkowo proponuje się rozważyć zapis podkreślający wsparcie dla szkoleń, w tym informujących o zagrożeniach środowiska i możliwościach ich przeciwdziałaniu, a także zapis odnośnie preferencji dla lokalnych inicjatyw związanych z tworzeniem zielonych miejsc;
- 11) W zakresie **Działania 2.2.2.** rozważyć należy podkreślenie wsparcia dla działań związanych z uczestnictwem wolontariatu w obszarze działań związanych z ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego (w tym opieka nad zwierzętami, udział w terenowych obserwacjach, inwentaryzacjach zasobów środowiska przyrodniczego - również na obszarach Natura 2000 i kulturowego). Proponuje się również uzupełnienie zapisów odnoszących się do wolontariatu, a spójnych z zasadą zrównoważonego rozwoju, wskazujących na potrzebę jego wyszkolenia i odpowiedzialnego zaangażowania w pomoc rodzinom, zwłaszcza wielodzietnym, zagrożonych ubóstwem, obciążonym i zagrożonym patologiami, z problemami wychowawczymi, uzależnieniami oraz osobom niepełnosprawnym;
- 12) Rozważyć należy podkreślenie znaczenia dostępu do informacji publicznej dla kształtowania postaw partycypacyjnych, w tym w zakresie środowiska, gospodarki, sfery społecznej i ewentualnie uwzględnić możliwość zastosowania preferencji dla działań w proponowanym kierunku;
- 13) W ramach **Działania 2.3.1.** wskazane byłoby określenie preferencji w dostępie do usług kultury, dla grup wymagających wsparcia, w tym nie uwzględnionej w dokumencie grupie rodzin wielodzietnych.(finansowanie biletów, przejazdów);
- 14) Wobec tego, że dla **Działania 2.3.4** Wspieranie sportu powszechnego, kryterium udzielania wsparcia oparte o Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014 nie jest jednoznaczne, ani pewne, należy dokonać zmiany w zakresie tego kryterium. Najkorzystniejszym rozwiązaniem wydaje się w tej sytuacji katalog przedsięwzięć objętych wsparciem (w formie listy albo w formie rozbudowanego opisu). Ponadto sprawdzenia i ewentualnie korekty wymaga zapis o preferencji dotyczącej realizacji przedsięwzięć na obszarach z mniejszą niż średnia wojewódzka liczbą obiektów sportowych (chodzi o zastosowany wskaźnik - czy jest obiektywny i możliwy do jednoznacznego określenia i porównania). W ramach wspierania sportu powszechnego proponuje się również preferencje dla osób niepełnosprawnych. Rozważyć też należy ustalenie preferencji albo zaakcentowania zasadności realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z rozwojem i utrzymaniem przestrzeni publicznych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;

- 15) W ramach **Działania 2.4.1.** rozważyć należy ustalenie preferencji albo zaakcentowania zasadności realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z rewitalizacją terenów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
- 16) Dla **Działania 2.4.2.** niezbędne jest sprawdzenie, czy odnosi się ono tylko do przestrzeni publicznych na obszarach pozamiejskich (z opisu zakresu interwencji wynika zadanie w zakresie podniesienia atrakcyjności społecznej obszarów pozamiejskich);
- 17) Istotne, z punktu widzenia prośrodowiskowych postaw i zachowań byłoby podkreślenie i w ramach **Działania 2.4.2.** zadań związanych z animacją środowiskową w obrębie przestrzeni publicznych, spójnie z działaniem 2.3.2 (organizacja zajęć ruchowych, konkursów plastycznych, zawodów sprawnościowych, gry terenowe). Rozważyć należy ustalenie preferencji albo zaakcentowania zasadności realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z rozwojem i utrzymaniem przestrzeni publicznych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
- 18) Z uwagi na niski poziom całej oświaty regionalnej, rekomenduje się w **Działaniu 3.1.1.** zaadresowanie wsparcia w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej regionalnej (jest krajowej). Przy obecnym założeniu, wsparcie mogłoby objąć większość szkół, a w efekcie by się rozmyło i nie odniosło oczekiwanego skutku;
- 19) Rozważyć należy uwzględnienie w **Działaniu 3.1.1.** zapisu podkreślającego wspieranie działań związanych z edukacją ekologiczną i regionalną w szkołach. Proponuje się również rozważyć modyfikację preferencji odnoszących się do wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, poprzez zaadresowanie wsparcia do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej regionalnej (albo: przede wszystkim do szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej regionalnej i w miarę możliwości, również do pozostałych szkół uzyskujących wyniki egzaminacyjne poniżej średniej krajowej, albo podobny zapis). Przy obecnym założeniu, wsparcie mogłoby objąć większość szkół i w efekcie niedostatecznie wpłynąć na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów szkół osiągających najslabsze wyniki w skali regionalnej;
- 20) W **Działaniu 3.1.2.** rozważyć należy uzupełnienie zapisu w zakresie możliwości udzielenia wsparcia w zakresie większego współfinansowania kosztów pobytu dzieci w miejscach edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3 dla rodzin zagrożonych ubóstwem, rodzin wielodzietnych, mieszkańców obszarów wiejskich. Rozważyć też należy wprowadzenie zapisu wskazującego na ustalenie preferencji albo zaakcentowania zasadności realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z poprawą dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
- 21) Ponieważ w Programie nie uwzględniono bezpośrednio potrzeby kształcenia zawodowego i ustawicznego osób zagrożonych wykluczeniem wskutek niepełnosprawności lub zaburzeń rozwoju (nie tylko uczniów), należałoby rozważyć wprowadzenie odpowiedniego zapisu. Z punktu widzenia pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, w ramach wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, celowe jest również rozważenie możliwości wsparcia realizacji infrastruktury zwiększającej mobilność i dostęp osób niepełnosprawnych do e-usług oraz projektów dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnością intelektualną.
- 22) Proponuje się poszerzenie listy wskaźników monitorowania realizacji projektu RPS AZS o następujące wskaźniki, istotne dla oceny efektów środowiskowych:
 - liczba zielonych miejsc pracy, utworzonych w ramach udzielonego wsparcia,
 - powierzchnia utworzonych zielonych przestrzeni publicznych, objętych interwencją,

- wydatki na kulturę i sztukę na 1 mieszkańca,
- liczba finansowanych w ramach Programu imprez rekreacyjno-sportowych, popularyzujących aktywny styl życia, możliwie z oszacowaniem liczby uczestników,
- ilość (długość) urządzonych ścieżek pieszych, rowerowych, objętych interwencją,
- liczba objętych wsparciem szkoleń, programów (w tym autorskich) w zakresie edukacji ekologicznej, regionalnej, związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11.0 Streszczenie

RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej (RPS AZS) jest jednym z sześciu Regionalnych Programów Strategicznych - narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (**SRWP 2020**), przyjętej w dniu 24 września 2012 r. przez Sejmik Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 458/XXII/12. RPS AZS ma uszczegóławiać 3 cele operacyjne – 2.1 **wysoki poziom zatrudnienia**, 2.2 **wysoki poziom kapitału społecznego** i 2.3 **efektywny system edukacji** wyznaczone dla realizacji celu głównego 2 - **aktywni mieszkańcy**.

Podstawę prawną sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko do projektu RPS AZS stanowi art. 46 pkt. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227 ze zm.). Nakłada ona na organy administracji opracowujące projekty: polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, obowiązek przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SO-OŚ). Przy opracowaniu *Prognozy* uwzględniono także obowiązujące przepisy prawa wspólnotowego i krajowego oraz dokumenty i porozumienia podpisane przez Polskę.

Prognoza wyczerpuje zakres wynikający z art. 51 ust. 2 w. wym. Ustawy, łącznie z grupą zagadnień zaproponowanych przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku oraz Urząd Morski w Gdyni.

Zadaniem prognozy jest ustalenie, czy przyjęte w projekcie Programu cele, priorytety i działania sprzyjają realizacji celów zapisanych w międzynarodowych, wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentach polityki ekologicznej oraz jakiego rodzaju oddziaływaniami na komponenty środowiska będzie skutkowała realizacja ocenianego dokumentu. Prognoza wskazuje też możliwe działania ograniczające potencjalne znaczące oddziaływania na środowisko, wynikające z realizacji RPS oraz rozwiązania alternatywne, w stosunku do przyjętych w dokumencie. Analiza i ocena potencjalnego oddziaływania projektu Programu na środowisko zawiera również elementy oceny zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W pierwszej części Prognozy dokonano opisu zawartości RPS AZS. Projekt Programu składa się z części diagnostycznej, zakończonej analizą SWOT i sformułowaniem najważniejszych wyzwań w perspektywie 2020 r. oraz części projekcyjnej, zawierającej cele, określającej priorytety i wskazującej konkretne działania, w tym przedsięwzięcia strategiczne, proponowane do realizacji. Część projekcyjna opiera się na kilku poziomach programowania. Odpowiednio na pierwszym i drugim poziomie zamieszczone zostały cel główny – aktywni mieszkańcy oraz 3 cele szczegółowe – wysoki poziom zatrudnienia, wysoki poziom kapitału społecznego i efektywny system edukacji⁵⁴. Kolejne dwa poziomy, sformułowane w nawiązaniu do najważniejszych wyzwań w perspektywie 2020 r., odnoszą się bezpośrednio do każdego z celów szczegółowych i stanowią wytyczne w zakresie ich osiągnięcia. W ramach celu

⁵⁴ Cel główny i cele szczegółowe Programu to odpowiednio jeden z trzech celów strategicznych i 3 spośród celów operacyjnych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

1. Wysoki poziom zatrudnienia określone zostały 4 priorytety i 11 działań, celu 2. Wysoki poziom kapitału społecznego - 4 priorytety i 10 działań i celu 3. Efektywny system edukacji – 3 priorytety i 5 działań.

Dla większości działań wskazano, jako OSI (Obszar Strategicznej Interwencji), obszar całego województwa, w niektórych przypadkach zakres terytorialny interwencji został uszczegółowiony. Sformułowano kryteria strategiczne jako wytyczne w zakresie preferencji kwalifikowania przedsięwzięć do wsparcia programowego w ramach każdego z działań.

Opisano system realizacji, w tym szczegółowo model wdrażania Programu, współdziałające podmioty i instytucje, skład i zakres działania organów programujących i realizujących działania oraz mechanizmy koordynacji w skali regionu. Ważną częścią RPS AZS jest finansowa prognoza możliwości realizacji Programu. Wskazano wielkość dostępnych środków, źródła, z których będą pochodzić oraz orientacyjną strukturę wydatków i dochodów. Ostatnią część projektu stanowi opis monitorowania jego postępów w ramach zintegrowanego Pomorskiego Systemu Monitoringu i Ewaluacji (PSME).

W dalszej części Prognozy wskazano i opisano bezpośrednie i pośrednie powiązania projektu RPS AZS z najważniejszymi wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami programowania rozwoju. Wśród nich kluczową rolę odgrywa *Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020*⁵⁵ oraz *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*⁵⁶ (PZP WP), który stanowi przestrzenną transpozycję Strategii⁵⁷. Stwierdzono szereg bezpośrednich i pośrednich związków oraz spójność ocenianego dokumentu z najważniejszymi wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami programowania rozwoju.

Z analizy i oceny stopnia zgodności RPS AZS z celami i kierunkami ustalonymi w międzynarodowych, wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentach polityki ekologicznej wynika, że najwięcej oczywiście pozytywnych powiązań występuje w ramach celu 3. Efektywny system edukacji, a dalej celu 2. Wysoki poziom aktywności społecznej. Zdecydowanie mniej oczywiście pozytywnych powiązań z celami i kierunkami wynikającymi z regionalnej i ponadregionalnej polityki ekologicznej zidentyfikowano w ramach celu szczegółowego 1. Wysoki poziom zatrudnienia.

Przyjęte w projekcie RPS AZS trzy cele szczegółowe, wykazują najściślejszy pozytywny związek z obszarem celowym „Wspieranie zrównoważonego rozwoju miast i terenów wiejskich”. W drugiej kolejności uwidacznia się ściśle nawiązanie Celu Drugiego: Wysoki poziom aktywności społecznej, oraz Celu Trzeciego: Efektywny system edukacji, do ekologicznego obszaru celowego „Promowanie zachowań ekologicznych oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie”. W wyniku analizy, poddano do rozważenia możliwość wzmocnienia pozytywnych powiązań niektórych priorytetów z ekologicznymi obszarami celowymi, co znalazło odzwierciedlenie we wskazanych wariantach alternatywnych.

Punktem wyjścia dla oceny oddziaływania RPS AZS na poszczególne komponenty środowiska województwa, była ogólna charakterystyka środowiska oraz sformułowana na jej podstawie lista najważniejszych problemów środowiskowych występujących w regionie.

Wśród nich znalazła się duża presja inwestycyjna na obszary o szczególnym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrodniczych i ciągłości obszarów chronionych, zagrożenie różnorodności biologicznej, wskutek fragmentacji siedlisk wrażliwych gatunków, zagrożenie niespełnienia przez jednolite części wód powierzchniowych określonych celów środowiskowych, zły stan powietrza stwierdzany przekroczeniami dopuszczalnego poziomu stężeń pyłu PM10, niska

⁵⁵ przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 458/XXII/12 z dnia 24 września 2012 r

⁵⁶ Przyjęty uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r.

⁵⁷ Przyjęty Uchwałą Nr 1101/LII/06 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 23 października 2006 r.

wiedza ekologiczna społeczeństwa, niechęć i obawy mieszkańców, związane z funkcjonowaniem istniejących i ustanawianiem nowych obszarów ochrony przyrody i krajobrazu.

Ocenę oddziaływania przeprowadzono opisowo i podsumowaną ją tabelarycznie. W ramach oceny opisowej, dokonano jednocześnie analizy zakresu poszczególnych działań, pod kątem ich zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju, w jej szerokim, Wspólnotowym rozumieniu. Takie rozszerzone podejście wynikało z uznania szczególnej roli kapitału ludzkiego, jako jednego z trzech podstawowych filarów rozwoju zrównoważonego.

W związku z realizacją Programu, nie można wykluczyć zaistnienia znaczących, niekorzystnych oddziaływań na środowisko, zwłaszcza w przypadku wsparcia przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach działania 1.2.1. Rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw, 1.2.2. Inicjowanie przedsiębiorczości, a także 2.3.4. Wspieranie sportu powszechnego. Ramy dla realizacji tych przedsięwzięć nie zostały ściśle określone, stąd brak jest możliwości dokonania precyzyjnej identyfikacji i oceny wielkości oraz charakteru oddziaływań na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także wpływu na wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.

Kierując się zasadą przezorności, dokonano szerokiej interpretacji zapisów odnoszących się do działań, w celu zidentyfikowania możliwych znaczących oddziaływań. Stąd, w opisie i tabeli, zasygnalizowano możliwość wystąpienia szeregu niekorzystnych oddziaływań na poszczególne elementy środowiska, w tym na powierzchnię ziemi, wody, powietrze, rośliny, zwierzęta, również w odniesieniu do działań o mało precyzyjnych ustaleniach, przewidując, że mogą obejmować wsparcie zadań inwestycyjnych wiążących się z budową nowych obiektów (1.1.2. Reintegracja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem zawodowym, 1.1.3 Profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej, 3.3.1. Wdrożenie regionalnego systemu pracy z uczniem zdolnym). Poza wymienionymi, możliwość wystąpienia negatywnych oddziaływań na środowisko związanych ze wsparciem projektów inwestycyjnych o podobnym zakresie stwierdzono w przypadku działania Poprawa dostępności edukacji przedszkolnej i zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3.

W przypadku działań obejmujących wsparcie finansowe przedsięwzięć inwestycyjnych, oddziaływania należy odczytywać jako pośrednie, zakładając, że udzielenie wsparcia finansowego nie jest czynnikiem przesądzającym o realizacji inwestycji.

W przypadku działań wspierających przedsięwzięcia o nieinwestycyjnym charakterze: 1.1.1. Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy, 1.1.4. Podniesienie standardów usług instytucji rynku pracy, 1.3.1. Monitoring rynku pracy w oparciu o pomorskie obserwatorium rynku pracy, 1.3.2. Rozwój i profesjonalizacja systemu poradnictwa zawodowego, 1.4.2. Dostosowanie oferty kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy, 1.4.3. Wysokie kompetencje kadr kształcenia zawodowego i ustawicznego, Działanie 2.1.1. Regionalny system wsparcia organizacji pozarządowych, 2.1.2 Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych, 2.2.1 Wzmacnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym, 2.2.2 Większe uczestnictwo mieszkańców w wolontariacie, 2.2.3 Powszechne postawy partycypacyjne w życiu publicznym, 2.3.3 Rozwinięta kultura czytelnicza, 3.3.2 Wdrożenie kompleksowego wsparcia uczniów niepełnosprawnych, nie zidentyfikowano negatywnego oddziaływania na powierzchnię ziemi, zasoby naturalne, wody, powietrze, klimat, rośliny, zwierzęta, różnorodność biologiczną, krajobraz, zabytki, dobra materialne, a także wzajemne relacje wymienionych komponentów,

Realizacja niemal wszystkich działań określonych w projekcie Programu będzie miała istotny, często znacząco pozytywny wpływ na jakość życia i zdrowie ludzi. Realizacja działań, priorytetów i celów RPS AZS pozytywnie wpłynie na aktywność, zamożność i świadomość mieszkańców regionu i w rezultacie może przyczynić się do poprawy stanu środowiska.

W części opisowej oceny, wobec wielu przedsięwzięć o nieinwestycyjnym charakterze, wykazywano i podkreślano pozytywne pośrednie, wtórne interakcje: „działanie – środowisko”, zwłaszcza w ramach celu 2. Wysoki poziom kapitału społecznego i celu 3. Efektywny system edukacji. W tabeli, ze względu na znaczenie, uwzględniono prawdopodobieństwo takich pozytywnych oddziaływań na poszczególne elementy środowiska w przypadku działań 2.1.2 Wspieranie organizacji pozarządowych w przejmowaniu zadań publicznych, 2.2.1 Wzmacnianie poczucia więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym, 2.2.3 Powszechnie postawy partycypacyjne w życiu publicznym, 3.1.1 Wsparcie szkół i placówek oświatowych.

W związku z cyfryzacją i digitalizacją zbiorów oraz procedur, przewidziano skumulowany, pozytywny efekt w postaci zmniejszenia presji transportu na środowisko i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa na szlakach komunikacyjnych, przez ograniczenie liczby wypadków. Do tego oszczędność papieru spowoduje ograniczenie wykorzystania surowców naturalnych. Dzięki rozwojowi technik cyfrowych poprawi się dostępność do źródeł wiedzy, w tym ekologicznej, o regionie i miejscu zamieszkania, przyczyniając się do świadomej i powszechnej partycypacji społecznej, również w obszarze ochrony środowiska. Z drugiej strony wystąpi konieczność budowy lub rozbudowy teleinformatycznej infrastruktury liniowej i punktowej, z którą będą związane ujemne oddziaływania (na powierzchnię ziemi, stan siedlisk przyrodniczych, ciągłość korytarzy ekologicznych, krajobraz, promieniowanie elektromagnetyczne), ponadto wzrośnie zapotrzebowanie na energię elektryczną.

W podsumowaniu oceny oddziaływania na środowisko stwierdzono, że w związku z dużym stopniem jej subiektywności, można się spodziewać, że rzeczywisty wpływ poszczególnych działań na środowisko może znacząco odbiegać od przewidywanego.

W ramach dokonywanej oceny działań pod kątem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, wobec większości działań stwierdzano ich zgodność z omawianą megazasadą. Podczas analizy, w niektórych przypadkach dostrzeżono możliwość wzmocnienia zrównoważonego efektu działań, co znalazło odniesienie w dalszej części Prognozy, w ramach wskazania wariantów alternatywnych.

Projekt RPS AZS, w związku z tym, że nie ustala realizacji konkretnych przedsięwzięć, a jedynie przewiduje możliwość ich wsparcia, w tym inwestycyjnych, określonych tylko poprzez kategorie, nie oddziałuje znacząco na obszary Natura 2000. W szczególności, nie powoduje pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszary Natura 2000, nie wpływa negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000 i nie pogorsza integralności obszaru Natura 2000 lub jego powiązań z innymi obszarami. Zatem, nie powstaje obowiązek przeprowadzenia odrębnej oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z zasadami zawartymi w ustawie OOŚ i z Programem nie wiąże się potrzeba wykonania kompensacji przyrodniczej niezbędnej dla zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

W ramach Prognozy nie zidentyfikowano możliwości wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko morskie, w tym morskie obszary Natura 2000.

Analiza oddziaływań środowiskowych związanych z realizacją celów i działań sformułowanych w projekcie RPS AZS nie wskazuje na możliwość wystąpienia znaczących oddziaływań transgranicznych.

W Prognozie sformułowano propozycje mogące ograniczać niekorzystne oddziaływania, związane z realizacją wspieranych w ramach Programu zadań inwestycyjnych, polegających na budowie, przebudowie obiektów, adaptacji pomieszczeń oraz wyposażeniu jednostek w sprzęt i materiały. Propozycje odnoszą się również do oddziaływań pośrednich, wtórnych i skumulowanych, będących efektem cyfryzacji, uwzględnionej w większości priorytetów i działań, a

wymuszającej w rezultacie konieczność budowy lub rozbudowy infrastruktury liniowej i punktowej.

W ramach Prognozy rozpatrywano warianty alternatywne, biorąc pod uwagę cel i geograficzny zasięg ocenianego Programu. Przy formułowaniu alternatywnych rozwiązań Programu kierowano się potrzebą jak najszerszego uwzględnienia kwestii środowiskowych, możliwością uzyskania albo wzmocnienia pozytywnego oddziaływania na środowisko oraz jak pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. W wyniku analizy 3 celów szczegółowych, dokonanej przez pryzmat osiągnięcia celu głównego Programu, jakim jest aktywność zawodowa i społeczna, odstąpiono od wskazania dla nich wariantu alternatywnego uznając, że w sposób optymalny służą osiągnięciu celu głównego. Zaproponowano natomiast szereg alternatywnych zapisów odnoszących się do zakresu interwencji i kryteriów wsparcia przedsięwzięć w ramach poszczególnych działań. Wszystkie zaproponowane alternatywne rozwiązania wraz z praktycznymi uwagami uporządkowano i zamieszczono w katalogu rekomendacji.

Przedstawiono i omówiono propozycję dotyczącą przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego Programu, łącznie z zarekomendowaniem dodatkowych wskaźników realizacji postanowień projektu RPS AZS istotnych dla oceny efektów środowiskowych.